Erol TOY

TOPLU OYUNLARI 2

Lozan

Pir Sultan Abdal

Mitos Boyut

TİYATRO / OYUN DİZİSİ 387

Bu kitaptaki oyunların
Fikir ve Sanat Eserleri Yasasından
ve yasalardan kaynaklanan tüm hakları
yazarına aittir.
Yayınlanan oyunların sahnelenmesi,
oynanması, herhangi bir amaçla
eserlerden yararlanılması ancak
eser sahibinin iznine bağlı olduğundan,
bu eserden yararlanacak
kişi veya kurumlarla, kuruluşların
yazarın ajansı olan yayınevimize
başvurmaları zorunludur.

Türkiye Yayın Hakları
© *Copyright, Mitos-Boyut Yayınları, 2010*

Mitos-Boyut Tiyatro Yayınları
Oyun Dizisi 387
Erol Toy / Toplu Oyunları 2
1. Basım 2010

Baskı Yeni Güven Matb.-Topkapı-İstanbul; Tel 212. 567 69 20

Mitos-Boyut Yayınları
TEM Yapım Yayıncılık Ltd.
Kazancı Yokuşu, 18/12 Osmanlı İşmerkezi. Taksim / Beyoğlu, 34347 İST
Tel 212. 249 87 37-38; Fax 212. 249 02 18
E.posta: mitosboyut@gmail.com
web: www.mitosboyut.net

Mitos-Boyut Yayınları ❖ Oyun Dizisi 387

EROL TOY

TOPLU OYUNLARI 2

LOZAN

❖

PİR SULTAN ABDAL

Mitos Boyut

İÇİNDEKİLER

Lozan,... 5

Pir Sultan Abdal,... 117

EROL TOY

LOZAN

Oyun, 2 Bölüm

Cumhuriyet'in 50. yılına armağan.
1972-1992

KİŞİLER

İSMET PAŞA: Ulusal Kurtuluş Savaşı önderlerinden. General. Dışişleri Bakanı ve Lozan Başdelegesi.

FERİT BEY (TEK): 40 yaşlarında. Eski asker. Eski devrimci. Paris Büyükelçisi ve Lozan sekretaryasında.

DOKTOR RIZA NUR: 60 yaşlarında. Doktor. Milletvekili. Eski İttihat ve Terakki'yle, Hürriyet İtilaf kurucularından. Lozan delegesi.

HASAN HÜSNÜ (SAKA): Trabzon Milletvekili. Maliyeci. Lozan delegesi.

J. de PERCİN: Fransa'nın Bern Büyükelçisi. Diplomat.

JACQUELİNE: Türk Delegasyonu sekreteri, İsviçreli genç bir bayan.

Marki CURZON OF CALDESTON: İngiltere Dışişleri Bakanı. Lozan Başdelegesi.

BARRÈRE de VEZİAC: Fransa'nın Roma Büyükelçisi. Lozan Başdelegesi.

Marki CAMİ LIE GARRONİ: İtalya Dışişleri Bakanı. Lozan Başdelegesi.

WASHBURN CHİLD: Amerikalı Amiral. ABD'nin Lozan Başdelegesi.

JOSEPH J. GREW: Amerikalı diplomat. ABD'nin delegesi.

RİCCARDO MASSİGLİ: İtalyan Diplomat. Lozan Konferansı Genel Sekreteri.

HAAB: İsviçre Konfederasyonu Başkanı.

ELEFTERİOS K. VENİSSELOS: Yunanistan eski başbakanı. Lozan Başdelegesi.

GEORGES V. ÇİÇERİN: Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanı. Lozan Başdelegesi.

ALEKSANDAR İSTANBULSKİ: Bulgaristan Başbakanı. Lozan Başdelegesi.

KORUMA GÖREVLİLERİ, GARSONLAR, SEKRETERLER, GAZETECİLER.

BİRİNCİ BÖLÜM

İsviçre. Lozan. 1922-23. Sahnelere göre; Lozan Palace'nın, lobi, lokanta, café ve barı. Ouchi Şatosu ve Mont Benon Gazinosu salonu, antresi, kulisi, locaları...

1. Sahne

Café. / İSMET - FERİT

İSMET Hâlâ ne bekliyorlar?

FERİT Belki de bu halinizi...

İSMET Ne varmış halimde?

FERİT Sinirlisiniz. Yerinizde duramıyorsunuz. Her an, ters bir şey söyleyebilirsiniz.

İSMET Aklımdan geçenleri okuyorsun.

FERİT Sadece ben mi okuyorum?

İSMET Ne demek istiyorsun?

FERİT Daha işin başında sinirleri yıpranmış bir diplomat, tartışma ve görüşmelerde kim bilir ne hatalar işler.

İSMET Hadi canım sen de!.. Kafamı kızdırırlarsa, çeker giderim.

FERİT Sonra...

İSMET Yeniden askerin başına geçer, çarpışırım.

FERİT Ne zaman?

İSMET Burdan gider gitmez!.

FERİT Sahi, bunu yapabilir misiniz?

İSMET Elbette yaparım. Ne sanıyorsun?

FERİT Yapamayacağınızı.

İSMET Onu da nerden çıkardınız?

FERİT Yapabilseydiniz, koşa koşa buraya gelmeyeceğinizden!

İSMET Dur yahu! Hani nerdeyse hak vereceğim. Peki çağ-

rınız ne oluyor?

FERİT Biraz daha yüklenmek amacıyla, zaman kazanmak hilesi, diyebilir miyiz?

İSMET Bu karşı taraf için de söz konusu değil mi?

FERİT Sinirlendiğine göre!

İSMET Hay Allah! Hay Allah! Gazi beni niye bulaştırdı bu işlere?

FERİT Çok çabuk öğreniyorsunuz.

İSMET Öğrettiğin buysa, askerliği yeğlerim.

FERİT Neden?

İSMET Bu senin diplomasi dediğin, yalan dolan, hile yahu!

FERİT Oysa askerlik, ne kadar yalın, ne kadar erdemlidir.

İSMET Öyle ya! Her şey çıplak güce dayanır. Böyle, sahtecilik, aldatmaca sökmez er meydanında. Düşmanını yok sayamazsın. Küçümseyemezsin. Yenersin belki. Öldürürsün de! Ama apaçık. Ortada. Böyle, gizli kapaklı değil.

FERİT Düşmanını diyorsun ama Paşa! Burada düşman yok. Karşı taraf ve uzlaşma sağlanıp anlaşma imzalandığında dost var!

İSMET O yüzden de bizim sadeliğimizi ayılık, sizin sahteciliğinizi tilkilik diye mi değerlendiriyorsunuz?

FERİT Öyle değil mi?

İSMET Hiç bile değil. O da dediğini yaptırmak, bu da. Ama, bizde silah apaçık. Sizdeyse, bu çıtkırıldım giysilerin altına gizlenmiş.

FERİT Çok farklı. Çok farklı...

İSMET Hiç sanmam. Eğer öğrendiğim, senin öğrettiğin gibi ve doğruysa, şöyle: Diyelim birine kızdım. Askersem, hemen dikilir ve anamı, diye başlarım. Tamam mı?

FERİT Devam edin!

İSMET Ama diplomatsam, önümü ilikleyip hafif bir de reverans yaptıktan sonra, "Beyefendi hazretleri, valideniz hanımefendi ile bu geceyi cuş-u nûrûş içinde geçirmekliğime yüksek izinlerinizi dilerim," demeliyim, bu da ta-

mam mı?

FERİT Tamam! Tastamam! Bravo!

İSMET Eee! Onda da anan gitti, bunda da! Farkı neymiş?

FERİT Kendin söyledin ya paşa. Ayılıkla, tilkilik! Öncekinde, çoktan Ankara'ya varıp yapabiliyorsan savaşa girecektin. Bunda, öfkeni espriyle örterek, karşı tarafı sinirlendirmenin yollarını arayacaksın. Hangisi iyi?

İSMET Sağ ol Ferit'ciğim! Bulunmaz bir öğretmensin.

FERİT Öğrenciye ne buyrulur?

İSMET Bakalım yaraşır olacak mıyız? Yarın bir basın toplantısı düzenlesek!

FERİT Diplomasiyi bu kadar kolay benimseyeceğinizi ummazdım.

İSMET Demek ki Gazi, yüreğimizin derinlerinde tilkilik yattığını bilirmiş.

FERİT Aynı sınıftayken bile komutanımızdı Paşa! Hepimizi bütün yeteneklerimizle tanımasın mümkün mü?

İSMET Uzattın ama. Biraz daha ileri gidersen, ceza yersin!

FERİT Bunu saf değiştirmeden söyleseniz, hemen eski günlerime dönüverirdim. Şimdi izninizle, gazetecilere haber vereyim. Paşa beklemekten usandı. Atlatılmaktan sıkıldı. Savaşı yeniden başlatmak amacıyla, Türkiye'ye dönmeye karar verdiğini açıklayacak sanırım, diye fısıldayabilir miyim?

İSMET Umarım öğrencisi, öğretmenine yaraşır! Geçerken bir kahve göndersek mümkün mü?

FERİT Elbette! *(Çıkar)*

İSMET *(Arkasından)* Teşekkür ederim. Her şey için teşekkür ederim.

2. Sahne

İSMET - RIZA NUR.

DOKTOR RIZA NUR *(Kaygıyla girer)* Basın toplantısı da neyin nesi Paşa?

İSMET Bizi buraya, İsviçre Alplerinde tatile göndermediler her halde?

DOKTOR Kasımın 13'üne yetişemez ama, 20'sinde toplanır gibi dedikodular dolanıyorken, bizim çekip gitmemiz yakışık alır mı?

İSMET Efendilerimizin paşa gönüllerinin olmasını mı bekleyeceğiz?

DOKTOR Cavit diyor ki, doğrusu budur! Düvel-i Muazzama yetkililerinin eski huylarıdır. Bekletmeyi severler.

İSMET Öyleyse huylarını değiştirsinler. Biz beklemeyi sevmeyiz.

DOKTOR Ama Cavit'in dediği gibi bir taktik olabilir. Sabırsızlanırsak tuzağa düşmez miyiz?

İSMET Bakarsın karşılarında Osmanlı temsilcileri değil, Türkiye Büyük Millet Meclisi görevlileri olduğunu anlatınız Doktor.

DOKTOR Ya anlamazlarsa!

İSMET Bizi çağıran onlar. Yine çağırırlar!

DOKTOR Siz gerçekten kararlısınız galiba!

İSMET Kuşkun mu vardı?

DOKTOR Hepimiz toplansak da, bir görüşsek bu konuyu.

İSMET Hay hay! Yemekten sonra, toplanalım.

DOKTOR İyi olur.

İSMET Sizin çalışmalar nasıl gidiyor?

DOKTOR Sormayın Paşa. Bir türlü işin içinden çıkamıyoruz. Adamların elinde mahallelerimizi bile gösteren paftalar, haritalar var. Biz doğru düzgün sınırlarımızı belirleyemiyoruz.

İSMET Çok ani çağırdılar Doktor. Biraz daha zamanımız var diyorduk.

DOKTOR Bu açıdan, savsamaları işimize yarıyordu. Yarın toplansak, eksiğimiz çok.

İSMET Eksiğimiz hep olacak. Onları görüşmelerde gidereceğiz.

DOKTOR Daha hazırlıklı olabilirdik.

İSMET Mehmetçik'in yaptığı hazırlığı beğenmiyor musun?

DOKTOR Yaraşmayı istemek hata mı?

İSMET Yaraşmasan Meclis seni seçer de yollar mıydı?

DOKTOR Teşekkür ederim. Ben de bu yüzden gecemi gündüzüme katıyorum ya!

İSMET Sonunda alnımızın akıyla çıkabilirsek!

DOKTOR Baksanıza Paşa, daha işin başında kedi-fare oyunu oynuyorlar.

İSMET Öyleyse kedi olmak zorundayız!

DOKTOR Nasıl? Her şey onların elinde!

İSMET Her şey değil!

DOKTOR İşte! Kendi tükrüklerini yaladılar, ses yok!

İSMET Biraz önce ses vermeyelim, diyordun!

DOKTOR Cavit diyordu! Deneyimli insanlar. Doğru olabilir.

İSMET Onların deneyimi dilenmek üzerine. Bizimki değişik.

DOKTOR Ama, sonuç aynı. 13 Kasım diye çağırdılar. 20'sine razıyız.

İSMET Razı mısınız?

DOKTOR Ne yapabiliriz ki!

İSMET Sizi kaygılandıranı.

DOKTOR Çekip gidecek miyiz?

İSMET Gerekiyorsa!

DOKTOR Savaşacak mıyız?

İSMET Savaşmadık mı?

DOKTOR Öyleyse niye geldik? Bunca masrafa yazık değil mi?

İSMET Çağırdılar!

DOKTOR Öyle ya!

GARSON *(Elinde tepsiyle girer. Kahveleri verirken)* Başka bir emriniz var mı?

İSMET Teşekkür ederiz!

DOKTOR Kahveleri de bir güzel ki!

GARSON Mersi! *(Çıkar)*

İSMET Neden kalmakta direttiğini şimdi anlıyorum.

DOKTOR Aman Paşa!

FERİT İsviçreliler bu işi biliyorlar! *(Elinde fincanla girer)* Bizim kahveyi bile bizden iyi pişiriyorlar!

DOKTOR Biz de onu konuşuyorduk. Kahveleri iyi de ondan!

İSMET Gazeteciler ilgi gösterdiler galiba. Keyfin yerinde.

FERİT Gösterecekler elbet. Bomba gibi bir haber veriyoruz.

DOKTOR Öyle ya. Biz bile sarsıldıktan sonra!

FERİT Sanırım yarına bile kalmadan, üşüşecekler!

İSMET Umarım!

DOKTOR Ferit Bey haklı! Böyle haberleri kolay yakalayamazlar.

FERİT Duyanın halini görecektiniz. Öyle bir koşuşturuyorlardı ki!

İSMET Aceleleri neymiş?

FERİT Anlayacağız!

3. Sahne

ÖNCEKİLER - DE PERCİN

GARSON *(Girerken)* Buradalar ekselansları!

PERCİN *(Girer)* Teşekkür ederim!

GARSON *(Fincanları alırken)* Sizi arıyorlardı.

İSMET Ya, öyle mi? Kim bu?

FERİT *(Selamlar)* Ekselansları Jean-Jacques de Percin! Fransa'nın Bern Büyükelçisidirler!

PERCİN *(Selamlar)* Ekselanslarına saygılarımı sunmaktan mutluluk duyduğumu belirtmeliyim!

İSMET Ben de!

DOKTOR Ben de!

PERCİN Aynı zamanda hükümetimin saygılarını, Başkanımın selamlarını ve iyi dileklerini sunmaktan da sevinçliyim!

DOKTOR Hay'rola! Bayram değil, seyran değil!

PERCİN Pardon!

FERİT Teşekkürlerini ifade ettiler.

PERCİN Sanırım dilimizi biliyorlar!

FERİT Anladıklarından eminim Ekselans!

DOKTOR Neyi anlıyoruz?

İSMET Uzatma işte Doktor!

FERİT Sanırım önemli bir haber verecek!

İSMET Senin toplantıya cevap olmasın?

DOKTOR Ha! Ne?

FERİT Olabilir. *(Percin'e)* Oturmaz mısınız?

PERCİN İzin verirseniz!

FERİT Sanırım cevap! *(Percin'e)* Delegasyon Başkanımız İsmet Paşa Hazretlerini tanıyorsunuz sanırım. Üyelerden Doktor Rıza Nur!

PERCİN Saygılarımı sunarım!

DOKTOR Bir şey içer miydiniz?

PERCİN Bağışlayın! Bilgilerinize sunarım ki!

İSMET Haklısın Ferit. Böyle çıtkırıldım giriştiğine göre!

PERCİN Pardon!

FERİT Aynı duygularla sizi selamladıklarını çevirmemi istediler.

DOKTOR Neler oluyor yahu?

İSMET Göreceğiz Doktor! Biraz daha sabredersek, göreceğiz!

PERCİN Mersi! Başbakanım Sayın Poincaré iletmemi emrettiler ki, Konferans'ın başlamasındaki gecikmelerden büyük üzüntü duymaktadırlar!

DOKTOR Anlamadım!

İSMET Şuna da çevir Allahını seversen!

FERİT Anlaşılıyor ki kulaklarına kar suyu kaçtı.

DOKTOR Ha! Haaa!

İSMET Yokla bakalım, ardı gelecek mi?

FERİT Yazık ki, çağıran devletler olarak, hazırlıklı olunması konusundaki titizliğinize inancımız gölgelenmek üzere!

DOKTOR Bu da amma laf dolandırıyor.

İSMET Öteki dolandırmıyor mu?

PERCİN Başkanım da bu inancınıza duyduğu saygıyı yineleyerek, Konferans toplanıncaya kadar Fransa'ya teşriflerinizi dilemektedirler! Umuyorlar ki çağrısı olumlu karşılanacaktır. Paris, kahramanları ağırlamaktan hep sevinç ve onur duymuştur. Paşa'yı da aynı coşkuyla bağrına basacaktır.

DOKTOR Haklısın! Öteki bizimkinden beter.

FERİT Yakındır! Sen de kuş diliyle konuşmayı öğrenirsin Doktor. *(Percin'e)* Paşa hazretleri böyle bir çağrıdan mutluluk duyduğunu. Ama, toplanmayacak bir konferansın delegasyonu olarak, görevlerinin sona erdiğini. Bir an önce ülkesine dönerek kendilerini buraya gönderenlere durumu anlatmak gerektiğini açıklamaktan onur duyuyorlar!

PERCİN Başkanım, Konferans'ın toplanacağı konusunda kuşkulanmanıza çok üzüleceklerdir. Çünkü çağıranlardan biri olarak toplantının yapılmasının, Fransa'nın onuru ile eşanlamlı bulunduğuna inanmanız gerektiğini belirtmem için direterek emir verdiler.

FERİT Verdiğin karar işe yaradı Paşa! Güvence çabuk geldi.

İSMET Ama, aralarında günü kararlaştırmadılar, çocuk avutacaklar.

DOKTOR İstediğin bu değil miydi?

İSMET Yani gitmeli miyim? Bir yararı olur mu?

DOKTOR Bir mi? Çok yararı olur Paşa! Çok yararı olur!

FERİT Bence de! *(Percin'e)* Değerli Başkanınız Poincaré'yi çok fazla yormamak ve buradaki işlerini aksatmamak kaydiyle!

PERCİN Konferansın kesin başlama tarihini aramızda kararlaştırırız güvencesiyle, yarından sonra saat 15.30'da kendileriyle buluşmanızda bir sakınca olmayacağını bildirebilirsem, çok sevineceklerini de iletmemi buyurdular.

FERİT Sanırım ekselanslarının görevini zorlaştırmamak için her çareye başvurulacaktır.

PERCİN Teşekkür ederim Ekselansları! Yarınki trende yerlerimizi ayırtabilirim sanıyorum. Coşku ve kaygıyla kararınızı bekliyorlardı. Hemen bildirmemde bir sakınca bulmazsınız umarım..

FERİT Ne dersiniz? Yarından sonra giderseniz, bir hafta daha toplantı yok demektir.

İSMET Burda mı, orda mı pazarlık etmek daha uygun?

DOKTOR Bence orası daha iyi. Doğrudan konuşulur. Burda bu Hacivatların ne dediğini anlayıncaya kadar gün zaten doluyor.

FERİT Eee n'aparsınız doktor, diplomasinin dili incedir.

DOKTOR Hay dilinizi eşek arıları soksun emi!

FERİT *(Percin'e)* Mutabakatınızı açıklamaktan mutluyum, efendim!

PERCİN Hemen bildirmem konusunda emir aldım. İzin verirler mi?

İSMET Hay hay!

PERCİN Saygılarımı yinelemekten onur duyarım. *(Çıkar)*

DOKTOR Demek ki, sıkıştığında fare de kedi olabiliyor!

İSMET Başka çaremiz var mı Doktor?

FERİT Sanırım ilk kez böylesine saygı duyuyorlar.

DOKTOR Cavit burda olmalıydı da görmeliydi!

İSMET Bunu bir başlangıç yapmak bize bağlı. Titiz davranır, dikkat edersek, sonunda da aynı saygıyı duymak zorunda kalırlar.

FERİT Diyebilirim ki bunca zamandır ilk kez, içimin derinlerinde bir güven duydum. Bizi sadece oyuna getirmek amacıyla çağırmadıklarını anlıyorum.

İSMET Getirmek isteyeceklerdir.

DOKTOR Yolunu öğrendik Paşa! Yeniden yatırınız sopanın altına bunları.

İSMET *(Ferit'e)* Aldın mı yanıtını?

FERİT Hem de çifte garantiyle birlikte.

DOKTOR Çifte garanti mi?

FERİT Baksana, geri dönmemizden ödleri koptu.

DOKTOR Yeni bir dolap olmasın da!

İSMET Olunca sopaya hazırsın ya!

DOKTOR Tamam tamam! Biz bu aradan yararlanarak dosyaları düzenleyelim. Öyle anlaşılıyor ki eninde sonunda bize yanaşacaklar.

İSMET Sağ ol Doktor. Çok iyi özetledin.

FERİT Ben de, yolculuk hazırlığını denetleyeyim.

İSMET Birlikte gideceğiz. Doktor burayı çeker çevirir.

DOKTOR O kolay da, yarın gazetecilere ne diyeceğiz?

İSMET Benim nasıl çekip çevirir dediğim de oydu ya!

DOKTOR Öyle mi? Sen ortalığı karıştır, sonra da benim üstüme yık sıvış öyle mi? Ben yapacağımı bilirim.

FERİT Doktor'dan korkulur Paşa! Tutar da, foyamızı meydana çıkarıverirse!

İSMET Hadi canım sen de! Ne foyamız varmış ki, meydana çıkaracak?

DOKTOR Oho! Koskoca efendileri dolaba koymuşsunuz. Kapağını açıverirsem, Folies-Berger kızlarının yerine sizi oynatmazlar mı Paris'te.

FERİT Oynatırlar mı, oynatırlar!

İSMET Doktor da Lozan'da, seyrine bakar öyle mi?

DOKTOR Neden olmasın? Madem beni götürmüyorsunuz!

İSMET Burda adamın gözünün içine baka baka anlamazlığa vurdun. Orda çıplakları görünce bülbül gibi Fransızca şakımaya başlarsan senin halin nice olur?

DOKTOR Doğru yahu! Dolapçılıkta sizden geri değiliz.

Ne diyeyim? Başa gelen çekilir. Esip yağarım ben de!

FERİT Hah işte! Bilmez miyim? Ee, yağ da dönün gidin deyiversinler.

İSMET Döner gideriz. Bu kez Ankara'ya gelen onlar olur.

DOKTOR Buyur bakalım Ekselans! Bu işler Bulvar Housman'da caka satmaya benziyor mu anla!

FERİT Yahu sizinle, koskoca emperyalizm başedememiş. Bir Sefir-i Kebîr neylesin? En iyisi, bakayım Monseur de Percin ne yaptı? *(Çıkar)*

İSMET Bir iyice bastır Doktor! Bizi çağıran kendileri. Şimdi, kaçak güreşen yine kendileri!

DOKTOR Gözün ardında kalmasın Paşa! Enselerini kendileri uzattılar. Onlara bir elense çekeyim de, yankısı Sinop'tan gelsin.

İSMET Ne fena alışmışlar! Sanıyorlar ki, onlar dayatacak. Biz yalvaracağız.

DOKTOR Kendi sözün! Alışmış kudurmuştan beterdir.

İSMET Kısa sürede bu alışkanlığı yıkamazsak, işimiz çok Doktor.

DOKTOR Ucunu bulduk bir kez. Çözer yıkarız, tasalanma.

İSMET Bir de aralarına ayrılık sokmasak bile aykırılıkları nedir anlayabilsek.

DOKTOR Bu çağrı bir başlangıç olabilir mi?

İSMET Oyalama olmasından çekinirim.

DOKTOR En azından, bizim de oyalamayı bildiğimiz ortaya çıktı.

İSMET Bakalım Ankara nasıl karşılayacak?

DOKTOR Oho! Hele Paris'e bir gidin gelin de!

İSMET Bu şimdi mi söylenir?

DOKTOR Elbette! Tavşana kaç, tazıya tut olmadı mı, tadı mı çıkar?

İSMET Anlıyorum! Onlar belli etmezse, biz kapı açalım, diyorsun!

DOKTOR Nerden bulaştık bu işlere? Biz de kuşdili konuşmaya başladık.

İSMET Öğrenmeliyiz Doktor. Belli ki iş başa düşüyor. Her bir şeyi öğrenmeliyiz ki uygulayabilelim.

DOKTOR İyi! Öyleyse ben de yarına hazırlanayım. *(Çıkar)*

4. Sahne

JACQUELİNE - İSMET

JACQUELİNE *(Girer)* Kahve ister miydiniz?

İSMET Teşekkür ederim. Çok iyi olur!

JACQUELİNE Tahmin etmiştim! *(Uzatır)* Elimle yaptım!

İSMET Kim bilir ne güzeldir!

JACQUELİNE Daha tatmadınız!

İSMET Yapana baktım! *(Yudumlar)*

JACQUELİNE Oh! Teşekkür ederim!

İSMET Etmeyin! Gerçekten tam kıvamında!

JACQUELİNE Öyleyse bundan sonra kahvenizi hep ben yapacağım!

İSMET Zahmet etmeyin.

JACQUELİNE Hiç zahmet olmaz. Tersine!

İSMET Demek sayenizde damak zevkimizi de ayakta tutabileceğiz.

JACQUELİNE Yazık ki yarın Paris'e gidiyormuşsunuz.

İSMET Ne çabuk duyuldu. Öyle ya yerin kulağı var.

JACQUELİNE Hayır! Bizim kulağımız var.

İSMET Sizin!

JACQUELİNE Hemen her şeyi öğrenmek işimizin bir parçası.

İSMET Öyle ya! Sürekli yanımızdasınız. Gazeteciler bilse!

JACQUELİNE Bilirler! Ama bir yararı olmayacağını da bilirler.

İSMET Neden? Çözemezler mi sizi?

JACQUELİNE İsviçre'nin güvenilirliğini çözemezler.

İSMET Demek bu kadar güvenlisiniz.

JACQUELİNE Helbetya, paralar için de bilgiler için de güvenliğin tam olduğu ülkelerin başında gelir. Bizim ilk öğrendiğimiz, hem de unutmamak üzere öğrendiğimiz temel bilgi budur.

İSMET Sahibinden başkasıyla paylaşmazsınız yani!

JACQUELİNE Çok zaman onunla bile paylaşmayız.

İSMET İşte bu ilginç!

JACQUELİNE O nedenle de çok zaman neyi bildiğimizi, kimse bilemez.

İSMET Teşekkür ederim. Bu şerefi neye borçluyum?

JACQUELİNE İçtenliğinize. Özverinize. Zekânıza!

İSMET Sanırım hak etmediğim kadar çok kompliman aldım.

JACQUELİNE Hayır! Yeterince belirtemedim. Günlerdir burdasınız. Başınızı kaldırıp çevrenize baktığınızı görmedim.

İSMET Zamanımın geniş olduğunu sanmıyordum!

JACQUELİNE Ne dar zamanlılar gördüm. Diş kovuğuna Alpleri sığdırmaya kalkışanları tanıdım.

İSMET Ha! Evet, anlıyorum.

JACQUELİNE Umarım anlıyorsunuzdur.

İSMET Ama sanırım, onların eksiklerini tamamlayanlar vardır.

JACQUELİNE Herkes eksiğini kendisi tamamlamaz mı?

İSMET Durmuş oturmuş düzenlerde evet.

JACQUELİNE Devrimlerde herkes eksiğini kendisi mi tamamlamak zorunda?

İSMET Belki de bütün çekiciliğinin kaynağı budur.

JACQUELİNE Bakın bu doğru olabilir.

İSMET Yine de insan insandır, diyorsunuz.

JACQUELİNE Değil mi?

İSMET Elbette insan! Ne var ki böyle olduğundan, iş başa

düştüğünde ürküye kapılıyor.

JACQUELİNE Biraz açar mısınız?

İSMET Genellikle eylemin içindeki insan, başkasının eksiğini tamamlar. Başkasının açığını kapatır. Ve başkasına artı bırakmaya çalışır.

JACQUELİNE Kendinden kaynaklanınca!

İSMET Gidermenin güçlüğünü bildiğinden, ürküye kapılır. Başkasının eksiğinde, özrü hazırdır. Yapabileceğimden fazlaydı! Kendi eksiğinde, hiçbir özür bulamaz.

JACQUELİNE Biz devrimcilerin genellikle eylem adamı olduklarına inanırız.

İSMET Yaşamın en büyük dersi eylem değil midir?

JACQUELİNE Oh! Öyledir efendim! Öyledir de, sanırım yaşam konusundaki anlayış birbirinden çok farklıdır!

İSMET Bundan doğalı da olamaz. Özgürlük madem özlenen bir yaşam biçimidir. Herkesin kendi anlayışını seçmesi ve anlayışların birbirine benzememesi neden kınansın?

JACQUELİNE İnsanın kendi açısından kınanamaz mı?

İSMET Kendi açısından. Başka açılar olduğunu kabullenmek değil mi?

JACQUELİNE Ben İsviçre Federasyonu'nun basit memurlarından biriyim. Burda oturmuş bir büyük devrimcinin düşüncesine yetişmeye uğraşıyorum. Sanırım, görevimi kötüye kullandığım için âmirlerime yakınsanız haklı çıkarsınız.

İSMET Böyle güzel bir tartışma için haklı çıkmak niye? Keşke nicelerini yapabilsem de haksız çıksam.

JACQUELİNE Öyle ya sizin asıl başarılı olduğunuz alan haksızlık! Uğradığınız haksızlığı haklılığa çevirmek amacıyla buradasınız. O yüzden çekinmezsiniz. Ama ben...

İSMET Âmirleriniz, bizim sözlerimize göre sicil veriyorlarsa, kendilerine teşekkürlerimi hemen ileteyim.

JACQUELİNE Ben sizin zamanınızı almaktan çekinmiştim.

İSMET Artık vermeyebileceğimi biliyorsunuz!

JACQUELİNE Teşekkür ederim efendim. Çok teşekkür ederim.

İSMET Umarım dönüşte daha bol zaman bulur, tartışırız.

JACQUELİNE Sahi mi?

İSMET Elbette! Vakit geldi. Şimdilik hoşça kalın. *(Çıkar)*

JACQUELİNE Bekleyeceğim!

5. Sahne

Lobi / HASAN - DOKTOR.

HASAN Öğrendiğinde kıyameti koparırsa, haksız sayamazsın Doktor!

DOKTOR Niye? O bize sormadan Fransız Cumhurbaşkanına randevu verdi, çekti gitti. Orda binbir çeşit buluşmayla ortalık kızıştırıyor ya işte!

HASAN İyi de, bizim arkadaşlar bu işlerden anlamaz, yardım edin demiyor her halde.

DOKTOR Ben de demedim ki.

HASAN Öyleyse Ben Nicolson'un yalancısıyım. Demişsiniz ki İsmet Paşa askerdir. Diplomasiden hiç anlamadığı için sürekli pot kırar.

DOKTOR Nicolson her halde bizi birbirimize karıştırmış. Bu sözler Cavit'in.

HASAN Sana öyle geliyor.

DOKTOR Öyle!

HASAN Yine de anlatmak zor. Nicolson'un açıklamasından anlaşılıyor ki, Curzon bunu kullanacak!

DOKTOR Hiçbir şey kullanamaz. Osmanlı seçkinleri öyle konuştu düşündü, diye bizi bağlayamaz. Cavit'in hiçbir sıfatı yok. Benim ağzımdan da söz çıkmadı. Nasıl kullanabilir?

HASAN Kullanırsa! Birlikteymişsiniz.

DOKTOR Kötü niyetli olduğunu belirtiveririm.

HASAN Yine de bizimkine hazırlıklı ol. Beraber bulunmanız bir anlamda, söylediklerine katılman izlenimi verebilir.

DOKTOR Versin! Curzon'un dayatmalarına Cavit yanıt verecek değil ki? Olmaz der çıkarız. Ben derim hatta!

HASAN Yine de birtakım uzlaşmazlıklara neden olabilir.

DOKTOR Olursa olur yahu! Biz çıtkırıldım diplomatlar gibi, kırk anlama gelecek sözler edemeyiz ki. Cavit, kendince iyilik ettiği kanısındaydı. Benim hatam, çok eski dostum dediği Curzon'un odasına birlikte gitmekten kaynaklanıyor.

HASAN Buna ben inanıyorum da İsmet Paşa inanır mı?

DOKTOR İnanmazsa, inanmaz! İsmet benim âmirim değil ki! Burada o ne için bulunuyorsa ben de, sen de onun için varız. Seçildik geldik. Meclis'i temsil ediyoruz. Ve hesabımızı oraya veririz. Birbirimize değil.

HASAN Yine de başımız o!

DOKTOR Evet! Ve pek güzel sözler etmiş Paris'te. Sanırım, aralarına nifak sokmayı da başarmış. Fransızlar yakın duruyorlar.

HASAN En fazla sopayı onlar yedi de belki o yüzden.

DOKTOR Ha şöyle yahu! Curzon ne düşünür. İsmet ne der, deyip duracağına hangisine daha çok sopa vurabiliriz, desene! İçimiz açılsın.

HASAN Biz burada diplomatız Doktor! Diplomat gibi davranmak zorundayız. Anımsıyorsan, Meclis'in gizli oturumunda, bize verilen talimatların tamamı bu yönde. Savaşı orası yapacak. Sopayı Mehmetçik vuracak. Bağırtıyı biz çıkartacağız!

DOKTOR Ben bu işten sıkılmaya başladım Hasan'cığım! Her yanımız, bir şeyler isteyenlerle çevrili. Her yanımız, kulak kesilmiş.

HASAN Kolay değil elbette. Burda bütün bir Asya konu-

şuyor.

DOKTOR İyi bastırabilirsek, daha bile öte.

HASAN Bastıracağız Doktor. elimizden geldiği kadar.

DOKTOR Gelmediğini de bulup buluşturacağız.

HASAN Yani, senin hikâye de, bulup buluşturma faslı mı?

DOKTOR Yok yahu! O bir anlık gaflet...

HASAN Gaflete düşebilecek güvene eriştikse ne mutlu.

DOKTOR Hem de çoktan Hasan Bey! Her türlü yanlışımızı düzeltecek cezaların tamamını çoktan ödedik. Yitirmeyi... Kazanmayı... Ölümü yaşadık. Daha ne?

HASAN Haklısınız! Can telaşıyla, Doğu İlleri Derneği'ne girdiğimde, bugünü düşünebilir miydim?

DOKTOR Biz Askeri Tıbbıye'de, devrime bulaştığımızda, sanki bugünleri düşlüyorduk. Devlet-i Âliye, dünyaya nizamet verecekti. Hiçbir yabancı devlet işlerinize karışamayacak. Tam tersine biz onların işlerine karışacaktık.

HASAN Yüksek idealler! Ne kadar iyi.

DOKTOR Ve sen uyarınca, aynı zamanda ne kadar zor olduğu da ortaya çıktı. İdeal iyi! Ama insan bir kez koşullanırsa!

HASAN Hata edebiliyor!

DOKTOR Neyse ki hatamızı düzeltecek olan da biziz ve Allah'a şükür gücümüz var. Hem de ürkütecek kadar.

HASAN Evet! Nicolson'u görecektin. Etekleri zil çalıyordu.

DOKTOR İyi! Çok iyi! Paşa gelir gelmez, durumu anlatır, üzerinde tartışırsak, kendi çıkarımıza kullanabiliriz.

HASAN Kızarsa!

DOKTOR Kızsın! Bizim, birbirimize kızmamız hata yapmayalım diye. Yaptıktan sonra düzeltmemek adına değil ki.

HASAN Haklısın! Öyle olsa, seninle tartışacağıma gizlice Paşa'ya anlatırdım.

DOKTOR İşte bizi umulmadık taş yapan. Rahatlığımızın kaynağı bu. Birbirimize kızabiliriz. Kırılabiliriz. Öfkeden

ağız dolusu sövebiliriz. Ama yurdun çıkarları söz konusu olduğunda, aynı düşünce kalıbının erleri olarak yumruk gibi ortaya çıkarız. Ne diyorsun sen Hasan Hüsnü can? Biz buraya gelince düşmanlığı gördük, gözlerimiz kapalı. Dostluğu bildik yüreğimizin bütün odalarında. Sevgiyi tanıdık düşüncemizin tamamında. Hıyaneti gördük. Kahramanlığı yaşadık. Ve burada, Düvel-i Muazzama'nın önümüzde eğildiğine tanıklık ettik. Hatalarından yararlanılmak istenen biziz. Ve Gazi'nin dediği gibi, gelecek yüzyılın hamurunu karıyoruz burada. Ellerimizle...

HASAN Yahu Doktor! Tarihe, söyleve merakını bilirdim. Şairliğin de eski mi?

DOKTOR Romantizm açısından söylüyorsan hangimiz değiliz ki?

HASAN Çok doğru! Bulunduğumuz yerden başladığımız yere bakınca, romantizm olmadan bu bayırı tırmanmak imkânsız!

DOKTOR Tersini de yapabilirsin. Sonuç yine aynı.

HASAN Öyle! Neresinden bakarsan bak, dört yıl önce düşlenemeyecek ne varsa bugün gerçek. Biz... küçücük, yoksul, yoksun karıncalar, dünyanın efendisi fili, Düvel-i Muazzama'yı yendik.

DOKTOR Topu vardı. Tüfeği vardı. Tekniği, parası ve askeri vardı. Üstelik gelip hem başımızın üstüne... hem toprağımızın içine... hem yüreğimiz bağına çöreklenmişti.

HASAN Söktük attık.

DOKTOR Ver ettik sopayı.

HASAN Şimdi, eşit koşullarda, eşit paylarla, eşit düzeyde konuşacağımızı ispatladık.

DOKTOR Öyleyse, varsın Nicolson'un da, efendisi Curzon'un da etekleri zil çalsın. Vardık mı üstlerine. Hele bir de sopamızı göstererek vardık mı, bizim dediğimizi yapacaklar. Onların dediği olmayacak!

HASAN Bunu diyebilmek için bile bir koca imparatorluk

yitirdik.

DOKTOR Diyebiliyoruz ya! Hadi bizimki nerdeyse gelir. Karşılayalım.

HASAN Çok iyi olur. Hemen karara varırsak ağız birliği ederiz. *(Çıkarlar)*

6. Sahne

Sahne Önü. / PERCİN - FERİT

PERCİN *(Telaşla girer. Bakınır)* Başkanım Paşa'yı kahvaltıya çağırmak istiyordu.

FERİT *(Karşılar)* Gelebileceğini sanmıyorum.

PERCİN Hay'rola? Randevuları bu kadar sıkışık mı?

FERİT Çok yoğun çalışıyorlar.

PERCİN Konferans birden başlayınca, hazırlıksız yakalandılar desenize.

FERİT Hayır! Konferans için hazırlığımız tamam. Hazırlık, açılışa.

PERCİN Açılış, işin en kolay yanı canım! İsviçreliler sağ olsunlar, uluslar arası toplantılara ev sahipliğinde eşsizdirler.

FERİT Haklısınız. Son derece becerikli, yetenekli ve düzenliler.

PERCİN Öyleyse Paşa'nın telaşlanacağı bir durum yok. Her şey güzel geçecek.

FERİT Paşa da, buna biraz renk katmaya çalışıyor zaten.

PERCİN Bulunması yetmiyor mu?

FERİT Hah! Tam buyurduğunuz konuda hazırlanmakta.

PERCİN Durunuz rica ederim! Siz ne ima etmek istiyorsunuz?

FERİT Ben mi? İma mı? Aman ekselansları!

PERCİN Paşa açılış için bir şeyler hazırlıyor diye buyurmadınız mı?

FERİT Evet!

PERCİN Ama açılışın programında Paşa'nın hazırlığına ilişkin hiçbir bilgi yok!

FERİT Allah Allah! Bizim Paşa protokole pek düşkündür ama!

PERCİN Durun bir dakika! Program dışı bir şeyler mi kuruyorsunuz?

FERİT Dayatma dışı dersek, biraz daha incelikli olmaz mı?

PERCİN Ama gelenekleri biliyorsunuz.

FERİT Ekselans, bizim bilgilerimizin en büyük bölümü, Büyük Fransız Devrimi'ne dayanır. Bildiğimiz kadarıyla devrim, geleneklerin alt-üst olmasıdır.

PERCİN Yani Paşa'nın hazırlığı buna! Açılışı engelleyeceksiniz!

FERİT Yok canım! Amacımız eşitliği sağlamak!

PERCİN Nasıl!

FERİT Çok kolay! Curzon konuşursa, Paşa da konuşacak!

PERCİN O zaman kıyamet kopar!

FERİT Sahi mi? Paşa bunu duyunca, çok sevinir.

PERCİN Ciddi misiniz?

FERİT İçerde söylevini hazırlıyor.

PERCİN Şimdi ne olacak?

FERİT Yine de bir girin sorun isterseniz!

PERCİN Siz sorsanız da ben sizden öğrensem.

(Döner. Çıkar)

FERİT *(Ardından)* Elbette! Hay hay! *(Çıkar)*

7. Sahne

Lobi. / İSMET - DOKTOR - HASAN - FERİT

FERİT *(Girer)* Monsieur Poincaré sizi kahvaltıya çağırıyorlar.

DOKTOR Bakıyorum, Fransız Başkanı'yla aramız gittikçe

iyileşiyor.

İSMET Hepsiyle iyileşecek Doktor! Biraz daha geçsin.

HASAN Eee! Bükemediğin eli öpeceksin!

İSMET Oysa, biz yola çıkarken ne erdemler düşlüyorduk değil mi Doktor?

DOKTOR Ve şu lanet politikanın içinde debelendikçe, Hasan Hüsnü Bey kardeşimizin buyurduğu gerçeğin geçerliliğini biraz daha anlamaktan ileri gidemedik.

FERİT Öyle demeyin! Boynu bükük dilencilikten, eşit koşullar önerebilen bir konuma geldiğimiz açık!

DOKTOR Taş atmasan olmaz!

İSMET Yaşayarak öğreniyoruz Doktor! Bizim önümüzde hiç deney yok.

HASAN Bakın bunda çok haklısınız. Bilinen, Padişahımız Efendimizin kullarına. Halife'nin uydularına hükmedebilmek amacıyla Düvel-i Muazzama temsilcilerine yaranabilmekten ibaretti.

DOKTOR Akıl onlardaydı! Para onlardaydı! Güç onlardaydı.

FERİT Üstelik erdemlerin tamamı da onlardaydı.

İSMET Ve bir ulusu güçsüz bulduklarında, kurtlar gibi üstüne çullanmak da, onların büyüklüğünün şanındandı!

DOKTOR Sadece bunu öğrenmek bir ömrü fedaya değerdi.

FERİT Ve feda edilen bizim ömürlerimizdi.

HASAN Yani taş yerini buldu mu diyorsunuz Ferit Beyefendi!

DOKTOR Yine Hacivat dillerine başlamayın, kavga ederiz.

FERİT Tamam! Percin sorduğunda ne diyeyim? Kahvaltıya gidiyor musunuz?

HASAN Adamı bekletmeyelim!

FERİT Beklediği falan yok. Paşa'nın söylevini hazırladığını söyleyince, gerisin geri bir gidişi vardı ki!

İSMET Ha! Pirelendiler demek?

FERİT Hem de nasıl!

DOKTOR Bu iyi! Bu çok iyi!

HASAN İyi mi?

İSMET Ben ne zaman dara girecek olsam, Doktor sevinir.

DOKTOR Sevinmeyeyim mi? Şimdi Poincaré Hazretleri, sakın konuşma diye tepene binsin de, gör bakalım.

İSMET Nasıl? Demedin mi? Bu Doktor domuzdan yanadır.

DOKTOR Politika dediğin, rakibini kündeden atmaya dayalı bir mücadele değil mi?

FERİT Burada kündeden kim atıyor.

İSMET Bu eski politikacılar için, rakibin kündeden gitmesi önemlidir. Kimin attığına hiç bakmazlar.

DOKTOR Bir açıdan baktığınızda, pek de haksız sayılmazlar ama. Politikada, iktidar olmak, gelmek kadar önemli olduğundan, kündeden gitmemeye bakacaksın.

HASAN Bir de işin felsefesine sığınmazlar mı?

FERİT Temize çıkarlar mı?

İSMET Genellikle! Politikanın ustaları, zeytinyağı gibi üste çıkmanın kaçınılmazlığını öğrenmişlerdir.

DOKTOR Öğrendik, neylersiniz!

HASAN Nedense, bugün Doktor'un keyfi yerinde. Hiçbir şeyden alınmıyor!

İSMET Haksız mı? Bugün, tarihin yeni bir evresi açılıyor. Halkımızın dört yıllık uzun yürüyüşünün ilk durağı burada, Lozan'da gerçekleşmek üzere. Doktorun Tıbbiye-i Şahane, bizim Manastır İdadi'sinden çıktığımız seferle, bugün burada ulaştığımız durak arasında o kadar çok, önemli ve anlamlı birikimler var ki! Geleceğin davullarını yüreğimizde duyarak coşmak. Ve bu günün küçük öfkelerinden alınganlıklarıyla, küskünlüklerinden sakınmak hepimizin hakkı. Varsın, tepe tepe kullansın.

DOKTOR Ben ödevi demeni beklerdim Paşa!

HASAN Sorumluluğu da!

FERİT Hak, aynı zamanda ödev, sorumluluk ve yükümlülük demek değil mi?

İSMET Elbette! Her hak, aynı zamanda buyurduklarınızı da içinde taşır.

DOKTOR Hasan Hüsnü Bey kardeşimiz kızsa da, söyleyeceğim. İşin felsefesi budur. Özgürlük, bağımsızlık, insanlık haksa. Aynı zamanda ödev, görev, sorumluluk ve yükümdür.

İSMET Biz bütün bu bedelleri ödediğimiz için, eşit koşullar istiyoruz.

FERİT Anlıyorum efendim. Poincaré'nin kahvaltısına gidiyorsunuz.

İSMET Çağrı sürüyorsa!

HASAN Bunlar kırk kez düşünmemiş olsalar çağırırlar mıydı?

DOKTOR Elçi birden yüzgeri sıvıştığına göre yeni koşullar oluştu.

İSMET Ve her yeni koşul yeni kararlar gerektirebilir.

FERİT Yani siz, çağrının geri alınacağını düşünüyorsunuz!

DOKTOR Pek sanmam da, baskı için yeni yöntemler geliştireceklerdir.

HASAN Sanki etkilenmiş gibi!

İSMET Göreceğiz!

FERİT Geçerliyse, kabul ettiğinizi söyleyebilir miyim?

İSMET Elbette. Elbette!

FERİT Başüstüne. *(Çıkar)*

8. Sahne

Sahne Önü. / FERİT - PERCİN

FERİT *(Girerken)* Bendeniz de, sizi aramaktaydım ekselansları!

PERCİN *(Girer)* Teşrif ediyorlar mı?

FERİT Ekselans Başkan'ın odasında mı buluşacaklar?

PERCİN Evet! Yalnız!

FERİT Sadece dostluğun gereklerini yerine getirmek amacıyla işlerini erken bitirmeyi göze aldılar.

PERCİN Başkanım, bugün delegasyonlara pek iş düşmeyeceğinden rahat bir kahvaltı ederiz düşüncesiyle çağırmışlardı. Söylevi duyunca, bayağı rahatsız oldular.

FERİT Çağrı geçerliyse, kendi aralarında tartışmaları çok daha iyi olur.

PERCİN Yalnız Başkanım, böyle bir çıkışın bütün kurallara aykırı olduğunu ve Konferans'ın açılışını bile erteletebileceğinden kaygı duyuyorlar.

FERİT Anladığım kadarıyla Başkanım, böyle bir ertelemenin sorumluluğunun da çağıranlara ait olacağından kuşku duymuyor.

PERCİN Ama ekselansları! Her uluslar arası toplantının değişmez, değiştirilemez kuralları vardır. Lozan'da da, ev sahibi ülkenin başkanı bir konuşma yapacak. Buna, Konferans'ı çağıran ülkelerin temsilcisi teşekkür edecek ve oturumlara geçilecektir. Şimdi, İsmet Paşa ortaya çıkmakta, ben de konuşacağım demektedir. Bu bütünüyle ilkelere aykırı!

FERİT Takdir edersiniz ki bizim burada bulunmamız da, genel ilkelere aykırı. Zorla değil, çağrıyla geldik. Tarafız! Çağıran ülkelerin tarafı. Ve yine takdir buyrulur ki, uluslar arası konferanslarda, tarafların eşit koşullarda bulunması en temel ilkedir.

PERCİN Elbette eşit koşullarda bulunacaksınız. Ama bu bir açılış.

FERİT Daha işin başında, taraflardan birinin gösterisi ya da gölgesi ile açılacak bir konferans, sanırım daha başta birtakım önyargılar doğurur. Paşa, bunu önlemekte kararlı.

PERCİN Sanırım siz de aynı düşüncedesiniz.

FERİT Ben, onların memuruyum ekselâns!

PERCİN Hepimiz hükümetlerimizin memuruyuz. Ama doğru olanla, sakıncalıyı bildirmekle yükümlü yüksek

memurlarız. Paşa'yı ikna edemezseniz, büyük bir skandalın sorumluluğunu da üstlenirsiniz.

FERİT Bağışlayın! Anlayamadım! Eşitlik hakkını kullanmak, nasıl bir skandala neden olabilirmiş?

PERCİN Demin geri dönmemin nedeni buydu. Durumu Başkanıma anlattığımda, hemen Lord Curzon'la konuştular. Eğer Paşa yanıt vermeye kalkarsa, Türk delegasyonunun barış çabalarını baltaladığı gerekçesiyle, Konferans'ı kapatmaktan söz ediyorlardı.

FERİT Desenize kahvaltının menüsü bu tartışma olacak.

PERCİN Yanılmıyorsunuz.

FERİT Sanırım, söylevin hazırlığını bitirdiler. Beklendiklerini söyleyebilir miyim? Yoksa, belli bir saat söz konusu mu?

PERCİN Hayır! Bekleniyorlar. Hem de sabırsızlıkla.

FERİT Hemen kendilerine haber vereyim. Ola ki, baş başa görüşebilecekleri son fırsattır bu! *(Çıkar)*

PERCİN İlginç! Çok ilginç! *(Çıkar)*

9. Sahne

Ouchi'de Mont Benon Gazinosu. / DELEGASYONLAR. GÖZLEMCİLER.

HAAB Baylar! Burada seçkin temsilcilerini selamlamakla onur duyduğumuz devletler; Yakındoğu anlaşmazlığına son verdirecek olan Barış Konferansının ilk toplantısını, tarafsız İsviçre yurttaşlarından birinin açmasını istemek inceliğini göstermişlerdir.

DOKTOR Tamam! Hacivatlar başladılar. *(Alkışlarken...)*

FERİT Ne yapsın?

HASAN Uzatmasın! Meydanı tezden başpehlivanlara bıraksın.

İSMET Ya sırtımız yere gelirse?

DOKTOR Sakın ha!

HAAB *(Sürdürür)* İsviçre Federal Meclisi, görevimizin tarihsel ve büyük önemini bilerek bu işi, Konfederasyonunun başkanına vermiştir.

DOKTOR Çok da iyi etmiştir!

HAAB Biz bunun, nasıl bir onur olduğunun bilincindeyiz. Bu yüzden, heyecanımı bağışlayacağınızı umarım.

HASAN Heyecanı buysa!

HAAB Çünkü bu ödeve, sadece görevlerim yüzünden değil, aynı zamanda çalışmalarınızın başarıyla sonuçlanmasını çok içten isteyenlerden biri olduğumdan çağrıldığıma inanıyorum.

DOKTOR Sen de iyi ediyorsun!

HAAB İsviçre Federasyonu ve kendi adıma, yüce topluluğunuza, sıcak ve dostça duygularla hoş geldiniz, derim!

HASAN Umarım hoş bulduk diyebiliriz!

İSMET Diyebiliriz, Hasan Bey, diyebiliriz!

FERİT İnşallah!

HAAB Baylar! İnsanlığın sona erdirilmesini Konferansınızdan beklediği son Paylaşım Savaşı'nın yapıldığı alanlar, tarihte en büyük rolü oynayan eski dünyanın, iki kıt'asının kavuştukları noktada bulunmaktadır.

DOKTOR Elbette bütün çıkarların da kaynaştığı noktada.

HAAB Bu nedenle, çok şiddetli çekişmelere konu olan bu bölgeler, mitoloji kahramanlarının masallarıyla, Ortaçağ şövalyelerinin efsanelerindeki kanlı boğuşmaların geçtiği yerlerdir. Ve bu eski olaylar, zamanımızda da halkların kaderini etkilemeyi sürdürmektedir!

CURZON *(Alkışlarken)* Yazık ki, öyle!

DOKTOR *(Alkışlarken)* Evet!

HAAB Vatanları uğruna, sakınmadan canlarını feda eden bu kahramanların gömütleri önünde saygı ve hayranlıkla eğiliyoruz. Onların anılarına en yüce şan ve onurları sunuyoruz. Onlar yurtlarına, uğrunda ölünecek bir mut-

luluk nedeni olarak bakmışlardır.

İSMET *(Alkışlarken)* Ve eşitliğin haketmişlerdir.

HAAB Baylar! Siz bu ülkelerin ve halkların yazgılarını ellerinizde tutmaktasınız. Dünyanın yazgısını ellerinizde tutmaktasınız. Çözmeye çalışacağınız sorunların kökleri geçmiş yüzyılların derinliklerinde. Ama çiçekleri, gelecek yüzyılların aydınlığına uzanacaktır. Bu yüzden göreviniz hem nazik hem de düşünülemeyecek kadar büyüktür.

CURZON *(Alkışlarken)* Evet, öyledir.

HAAB İşte bunun içindir ki, baylar! Hükümetleriniz, kıyıcı savaşlara bir son vererek akılcı, insancıl ve tarafların birine olduğu kadar, ötekine de yaşama hakkı tanıyan bir barışı kotarmak yükümlülüğündedirler.

İSMET Umarım öyledirler!

HAAB Bugün burada Barış Konferansı'nı başlatmaya kararlı dünkü düşmanların inançlarına kaynaklık ederek, uygarlıklarını besleyen iki büyük din de insanlara, en büyük erdemin uyum bilinci ve barış sevgisi olduğunu gösteren yüce düşüncede birleşmektedir.

DOKTOR Birleşmektedir.

HAAB Baylar! Birkaç hafta sonra, bu büyük dinlerden birinin Noel Yortularını kutlayacağız. İçtenliğimin bütün derinliğiyle dilerim ki milyonlarca insanın da katıldığından hiç kuşku duymadığımı belirterek. Çalışmalarınız sayesinde şu büyük dilek gerçekleşmiş olsun: Dünyaya barış. Bütün iyi niyetli insanlara esenlikler.

İSMET Bravo!

DOKTOR Bizden de. Bizden de...

CURZON *(Alkışlar başlar başlamaz kürsüye çıkar)* Baylar! İsviçre Konfedarsyonu Başkanı Ekselânslarını, çok güzel ve ince bir dille belirtmiş oldukları yüksek sözleri, hepimiz, derin saygı duygularıyla dinledik.

HASAN Teşekkür ederiz!

CURZON Bugün burada, dört yıldan fazla süren kıyıcı, yakıcı, acımasız bir savaşın bütün kötü anılarını arkada bırakarak, barış yapmak amacıyla toplanmış bulunuyoruz.

İSMET Evet! Evet!

CURZON Bu, son toplantıdır. Umarım, son olur. Daha, önceleri de, çeşitli başkentlerde bir araya gelinmiştir. Ama ilk kez tarafsız İsviçre'de, bütün tarafların, hatta bütün Dünya'nın aynı barış ideali çevresinde toplandığı açıktır.

İSMET Ha şunu bileydiniz!

DOKTOR Öğrendiler mi dersin?

CURZON O İsviçre ki, aşılmaz dağların arkasında, yüz yılı aşan bir süredir yabancı saldırısına uğramamıştır. O İsviçre ki, yüz yılı aşan bir süredir, dünyaya hep barışın erdemini anlatmaya çalışmıştır. O İsviçre ki!

HASAN Hep sizden yana davranmıştır.

CURZON Sayın Başkanları, savaşın tüm özveri ve açılarından çok duyarlı bir dille söz ettiler. *(İsmet'e bakarak)* Ve bunları geçmişte bırakmamamız için bize çok içtenlikle seslendiler. Umarım, bizden bu içtenliğinin yanıtını almakta gecikmez. Ben, kendi Kurulum adına söz verebilirim.

İSMET Ben de!

BARRÈRE Ben de!

GARRONİ Ben de!

CURZON Umarım bu dilek, bu Konferans'ın her aşamasına, önümüze gelecek bütün güçlüklerin aşılmasında barış yararına geçerli olsun. Öyle ki en büyük dramın son perdesinde her birimiz, kendi vicdanımızda kendimizi aklayarak buradan ayrılalım.

İSMET *(Kalkar)* Çok güzel!

CURZON *(Aceleyle sürdürür)* Görüşmelerimizin süresini, konukseverliğinize ne kadar yük olacağımızı şimdiden kestirmek olanaksız. Ama size, kendi Temsilci Kurulum

adına ve sanırım başkalarının da adına, şunu söyleyebilirim. Bizlere bütün sıkıntıları sona erdirecek sürekli bir barışın gerçekleşmesinde, son sahnenin oynanmasını sağlamak amacıyla bu sahneyi vermiş olan güzel ülkenize, borcumuzu ödemek için elimizden geleni esirgemeyeceğiz!

İSMET *(Alkışlayarak kürsüye çıkar. Alkışlar şaşkınlıkla birden kesilir)* Sayın Başkan!

GARRONİ Eyvah!

MONTAGNA Hani başka konuşma yoktu.

VENİZELOS Ben de konuşacağım!

İSMET Sayın Başkan! Dört yılı aşan bir süre önce, Başkan Wilson'un insancıl ilkelerine inanarak yapılan mütareke, Osmanlı İmparatorluğu'nun da katıldığı çarpışmaları resmen durdurmuştu.

VENİZELOS Eee. N'olmuş?

DOKTOR Görürsün.

İSMET Barışın nimetlerinden her zaman yoksun kalan Türk Ulusu, o tarihten hemen sonra, hak ve adalet elde etmek amacıyla yaptığı barış girişimlerinin, kendisine zulmedilme gerekçesi sayıldığını görmüş. Ve kendi kurtuluş umudunun, sadece kendisinin maddi ve manevi kaynaklarında bulunduğunu anlayarak, bağımsızlığını kazanmıştır.

CURZON Bu şimdi öğünme mi, yerinme mi?

VENİZELOS Cevap vereceğim!

İSMET Türk Ulusu bu yolda pek çok acılara katlanmış, sayısız özverilere rıza göstermiştir. Özgür ulusların acıklı bakışları ve içtenlikli anlayışlarının tanıklığında... kadın ve çocuk... her yaşta ve durumdaki Türkler...

VENİZELOS Suçlayamazsın!

CURZON Barış için burdayız.

İSMET ...Bu Ulusal Savunma Savaşı'na katılmışlardır.

GARRONİ Suçlamıyor.

CURZON Bekle!

İSMET 1918'den bugüne, Türk Ulusu'nun karşılaştığı sonu gelmez saldırıları ve çektiği acıları sadece anımsatmakla yetiniyorum. Gerek bu saldırı ve acılara, gerekse, hiçbir askeri zorunluluk yokken, yakılıp yıkılan ülkemin en zengin ve bakımlı bölgelerine özür bulunmasını da istemeyeceğim.

VENİZELOS Kışkırtıyorsun! Söz isterim.

GARRONİ *(Tutar)* Bırak! Bırak! Kamuoyu ona gereken cevabı verir.

İSMET Sadece, hâlâ bugün bile 1 milyondan çok masûm Türkün, Küçük Asya ova, dağ ve yaylalarında, evsiz, barksız, aç, susuz başıboş dolaştıklarını söylemeden geçemeyeceğim!

CURZON Barış için toplandık. Savaşı sürdürmenin anlamı ne?

VENİZELOS Ya denize dökülen Rumlar. Öldürülenler!

İSMET Türk Ulusu, bu acılar karşısında bile gerilemeden her türlü özveriye katlandığına göre, uygar insanlık ortamında, köklü yaşama istenci, özgürlük ve bağımsızlık haklarıyla, barış, huzur ve güvenin vazgeçilmez ortaklarından olduğunu kanıtlamıştır.

CURZON Eh, iyi, sağ olsun!

İSMET Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin amacı, bu yeri korumak ve güçlendirmektir.

CURZON O sizin hüsnü kuruntunuz!

VENİZELOS Hay Yaşayın Lord'um!

İSMET Son yılların olayları göstermiştir ki devletler, birbirlerinin hak, özgürlük ve bağımsızlığına saygı göstermedikçe, insanlığın vicdanında genel barış ve güvenliği sağlamak mümkün değildir.

VENİZELOS Yok canım!

İSMET Biz buraya, bütün bunları, bütün tarafların bildiği ve iyi niyetle, barışın bir daha bozulmamak üzere kuru-

lacağı inancıyla geldik.

CURZON Savaş çığlıklarıyla, barış istenmesine de ilk kez tanık oluyorum.

İSMET Sayın Başkan! Hükümetim adına, İsviçre Cumhuriyeti'ne teşekkür ederek sözlerime son vereceğim. Tarihi şanlı, soylu bir ulusun, kendi bağımsızlığına ne kadar büyük değer verdiğini inkâr edilmez şekilde gösteren ülkenin, Konferans'a toplanma yeri seçilmesinden büyük mutluluk duymaktayım.

(Bir an suskuya bakarak, iner)

CURZON Bizimle açıkça alay etti.

GARRONİ Böylelikle taraf olduğunu zapta geçirdi.

VENİZELOS Ben de konuşmalıyım!

HAAB *(Kürsüden)* Bundan sonra konuşmak bağışında bulunan Lord Curzon ve İsmet Paşa Hazretlerine, ülkem için esirgemedikleri iltifatlardan ötürü teşekkürlerimi sunarım. Konferans'ın yarın, 21 Kasım 1922 Salı günü, saat 11.00'de, Ouchi (Uşi) Şatosu'nda yeniden toplanmak üzere, bugünkü oturuma son verdiğimi saygılarımla tutanağa geçerim.

10. Sahne

Sahne Önü. / BARRÈRE - İSMET

İSMET *(Girerken)* Sarunm yolumuz aynı Ekselans!

BARRÈRE Her zaman değil Generalim.

İSMET O niye o?

BARRÈRE Sürekli bizi şaşırtıyorsunuz. Daha açılışta, Konferans'ı çıkmaza sokabilirdiniz. Montagna'yla Curzon'un desteği olmasaydı, Venizelos'u konuşmaktan men edemezdik!

İSMET Konuşturmadınızsa, suçluluk kompleksinin ortaklığından diye düşünmemiz de mümkün! Haklıyla, haksı-

zın ortaya çıkması önlenmiş oldu diye de.

BARRÈRE Çok katısınız General. Her şeye, dostluk-düşmanlık diye bakıyorsunuz.

İSMET Eskiden öyle bakıyorduk Ekselans! Büyük Savaş'tan önce. Sonra öğrendik ki, dostluk da düşmanlık da çıkarların ambalajıdır. İnanın çok sarsıldık.

BARRÈRE Hiçbir doğruya güveniniz kalmadı mı?

İSMET Doğruluğunu sınayıp öğrenmedikçe, kalmadı.

BARRÈRE Uluslararası bir Konferans'ta, bunu nasıl sınayacaksınız?

İSMET Biz olduğumuz gibi olacağız Ekselans. Dostlarımız ya da düşmanlarımızın düşündükleri gibi değil.

BARRÈRE Ve bakacaksınız, onlar sizi nereye koyuyor!

İSMET Evet! Tam buyurduğunuz gibi.

BARRÈRE Bu biraz zor bir sınav değil mi?

İSMET Siz bizi öylesine zor bir sınavdan geçirdiniz ki.

BARRÈRE Öç mü alıyorsunuz?

İSMET Hayır! Kimliğimizi tanıtmak ve tanımlamak konusunda kararlı olduğumuzu vurguluyoruz.

BARRÈRE Savaş alanlarında yeterince vurgulamadınız mı?

İSMET Gördüğüm, savaş alanları buraya çok uzak.

BARRÈRE Haksızlık ediyorsunuz.

İSMET Haksızlığa uğradığımızdan fazla olamaz.

BARRÈRE Buradakilerin bir suçu yok.

İSMET Oradakilerin var mıydı Ekselans?

BARRÈRE Herkes bir an önce anlaşmak istiyor. Siz böyle yaparsanız, sürüncemede bırakmanın sorumluluğunu yüklenirsiniz.

İSMET Öğütlerinize teşekkürlerimi sunarım Ekselans! Ancak takdir edersiniz ki biz zaten bütün sorumluluğu üstlendik. Gelecek yüzyılın dünyasını kuracaksak, bundan kaçınmamız da olanaksız.

BARRÈRE Canım bütün sorumluluğu sizin üstlenmeniz gerekmez.

İSMET Teşekkür ederim Ekselans. Benim de söylemek istediğim buydu. Ama, diplomasiden anlamadığım için bir türlü bulup söyleyemiyordum.

BARRÈRE Mersi Ekselans General! Dostlarıma diplomasideki yetkinliğinizi anlatacağım ki boş bulunmasınlar.

İSMET Öğütlerinizden ne kadar yararlandığımı da öğrenecekler mi?

BARRÈRE Pes Ekselans! Restinizi görüyorum. Siz kazandınız. *(Saatine bakar)* Geliyor musunuz?

İSMET Arkadaşları alacağım.

BARRÈRE Öyleyse, bana izin. Bay Poincaré gidiyorlar da!

İSMET Ne zaman?

BARRÈRE Biraz sonra!

İSMET Öyleyse geliyorum. Bir iyi dostu, bir kez daha görmek, kazandırır insana.

BARRÈRE *(Çıkarlarken)* Clamenceau her halde, politika askerlere emanet edilemeyecek kadar ciddi bir sanattır, derken, sizleri tanımıyordu. *(Duraklar)*

İSMET Clemenceau çok haklı. Buna biz de inanırız. Ancak, zor bir dönemden geçiyoruz. Biz, bir avuç insan, halkımız tarafından her şey olmakla görevlendirildik. Çünkü, elini attığında, kullanabileceği yeterince uzmanı yok.

BARRÈRE Sanırım değişikliğiniz de buradan kaynaklanıyor.

İSMET Öyle görünüyorsak!
(Çıkarlar)

11. Sahne

Lobi. / JACQUELİNE - İSMET

İSMET *(Girer)* Hah! Burada mıydınız?

JACQUELİNE *(Kalkar)* Sizi kutlamama izin verin Ekselansları! Tam bir mucizeydiniz!

İSMET Büyütmeyin canım! Görevimi yerine getirebildimse ne mutlu.

JACQUELİNE Ne diyorsunuz? Olağanüstü bir davranışta bulundunuz.

İSMET Hayret! Hiç böyle bir şey olmaz mı?

JACQUELİNE Mümkün değil. Büyükler nasıl kararlaştırırlarsa, öyle başlar ve biter her şey, her zaman.

İSMET Öyleyse alışmaları gerek. Bu kez onların kararlaştırdıkları gibi olmayacak. Bizim çıkışlarımızı da göz önünde bulundurmak zorundalar.

JACQUELİNE Bunu sindirebileceklerini sanmıyorum efendim.

İSMET Sindiremezlerse n'olur?

JACQUELİNE Öç alırlar. Ellerindeki bütün gücü, sizin aleyhinize kullanırlar.

İSMET Eyvah! Desenize büyük bir yanlış yaptım?

JACQUELİNE Büyükler açısından öyle!

İSMET Başka açılar da mı var?

JACQUELİNE Büyüklerin kararlarına boyun eğmek zorunda olanlar açısından, bir mucize yarattınız. Hele benim açımdan.

İSMET Kişiseli de mi var?

JACQUELİNE Elbette! Dünyanın ziyafetini kazandım.

İSMET Ziyafet mi? Niçin?

JACQUELİNE Bahse girdim.

İSMET Ne bahsi?

JACQUELİNE Büyüklerin bütün önlemlerine karşın, konuşacağınızı biliyordum.

İSMET İyi ki bundan haberim yoktu.

JACQUELİNE Olsaydı da bir şeyin değişeceğini sanmıyorum.

İSMET Bizi gerektiğinden fazla abartmıyor musunuz?

JACQUELİNE Bilmem! Sizin gibilerini hiç görmedim ki!

İSMET Bu iyi anlamda mı, kötü anlamda mı?

JACQUELİNE Kötü olsaydı, konuşabilir miydik?

İSMET İsviçreliler'in tamamının diplomat olduğunu bilmezdim.

JACQUELİNE Diplomatlarla çalışıyorsanız, ister istemez, öğreniyorsunuz.

İSMET Bu durumda, öteki diplomatların ne düşündüklerini kestirmeniz kolay.

JACQUELİNE Kestirmeye gerek yok. Gördüklerimi aktarmak yeter. Daha siz kürsüye çıktığınızda, salonun ortasına bomba düştü. Duyduklarına inanamayanlar vardı. Seremoni bitti diye gitmeye hazırlananlar, mıhlanıp kaldı. Önce bir panik, sonra olağanüstü bir şaşkınlık ve coşkunun egemenliği yükseldi. Ekselans Doktor, hâlâ gazetecilerin heyecanına yanıt veriyor.

İSMET Desenize günün yıldızı olduk.

JACQUELİNE Sanırım tarihin yıldızının ayrımına yeni varıldı.

İSMET Anlaşılan epeyce ziyafet kazandınız.

JACQUELİNE Çok kazandım Ekselansları! Sandığından çok kazandım.

İSMET Payımı isterim.

JACQUELİNE Emredersiniz! Ne zaman emrederseniz!

İSMET İlk fırsatta!

JACQUELİNE Söz mü? Çıkacak ilk fırsatta, size ülkemi tanıtma iznini vereceksiniz değil mi?

İSMET Böyle bir şölen kaçırılır mı? Elbette!

JACQUELİNE Oh! Hemen kahvenizi yapıyorum. *(Çıkar)*

12. Sahne

Lokanta. /CURZON - BARRÈRE - GARRONİ - CHİLD

CHİLD Türk, hesapladığımızdan çetin baylar!

CURZON Gösteri merakına hoşgörüyle bakabiliriz. Ama

iş, etkinliğimizi zedelemeye dayandı mı, orada biter.

BARRÈRE Anlamıyorlar ki! Anlatmak için, önlem alınmalı.

CURZON Anlamazlar elbet. Bunlar isyancı. Bitmiş bir savaşın dört yıl daha uzamasının sorumlusu, caniler. Döktükleri onca kan yetmezmiş gibi karşımıza geçip dünyanın ezilen toplumlarının hakkını arayan melekler rolüne soyunmaları beni çıldırtıyor!

CHİLD Eğer çabucak yola getirilmezlerse, yarının dünyasında bizimle eşit hak isteyecekleri apaçık. Buna izin verilemez.

GARRONİ Geçen yıl, Londra'daki İstanbul temsilcilerinin incelik, zerafet ve uygarlıklarını nasıl aramazsınız?

CURZON Bunlar barbar, baron hazretleri. Bunlar birer Gargantus. Üstelik, uygarlık adına katlanmak zorunda olduğumuzun da ayırımındalar.

CHİLD Keşke, zamanında yeni kuvvetler sevkederek iyice ezseydik bunları!

BARRÈRE O zaman yapabilseydik, yapmaz mıydık? Elimizden gelen bu.

CURZON Haklısınız! Yazık ki fırsatı kaçırdık. Ama henüz her şey bitmedi.

GARRONİ Bitmedi de, arazide yitirdiğimizi, masada kazanabilir miyiz?

CHİLD Kazanmasak bile yitirmeyiz ya!

CURZON Nelerle uğraşıyoruz. Düşümde görsem, kâbus sayarım. Minnacık Türkiye koskoca Batı'ya taraf olsun!

CHİLD Taraf olmasına kimin ne dediği var. Çok zaman, küçüklerden birini zorla kendimiz taraf yapmıyor muyuz? Bu, eşitlik anlamına gelmez ki!

GARRONİ Elbette gelmez. Gelmemeli. Ama!

CURZON Beyler! Lütfen! Kendimize gelelim! Tartışmanın nereye doğru kaydığını fark ediyor musunuz?

BARRÈRE Kaçınılmaz olarak varacağı yere diyemez miyiz Lordum?

CURZON Dersek, Mustafa Kemal'in, her ağzını açışta kışkırtıp durduğu "mazlum milletleri," sömürgelerimizi yani, nasıl tutarız?

CHİLD Şimdiye kadar olduğu gibi. Zorla!

CURZON Türk asiler, eşit statüde bizimle pazarlık ederse, zorla da tutmamız olanaksızdır.

BARRÈRE Haklısınız ama sürekli emr-i vâkilerle karşılaşmak da hoş değil.

CURZON Baab'ın dalgınlığından yararlandı canım.

CHİLD Diyelim ki açılışta bundan yararlandı. Toplantıda da sürdürürse!!

CURZON Kulağından tutar, atarız!

GARRONİ Sonra?

BARRÈRE Amerika hemen üç milyon asker verir! Anadolu'yu yeniden işgal ederiz!

CHİLD Belirttiğiniz sayının ne anlama geldiğini hiç düşündünüz mü Ekselans?

GARRONİ Eğer yerli Rum ve Ermenileri de sayarsak, şu anda gerilemek zorunda kalan kuvvetin tutarı kadar bile değil.

CHİLD Avrupa'daki kuvvetlerimizin tamamını kaydırsak, bu dediğinizi karşılamaz.

CURZON İşe bakın efendiler! Biz ki, Dünya egemenleriyiz. Bir banamlık Anadolu'yla, bir avuç isyancının önünde, kendi aczimizi tartışıyoruz.

BARRÈRE Bu duruma düşmekten ben de sizin kadar nefret ediyorum aziz Lordum! Daha dün, önümüzde yalvar yakar sürünen Türklerin bugün eşit statüyle de yetinmeyip yeni dünyanın oluşumunda eşit pay istemesi, tüylerimi diken diken ediyor. Ama, asıl neye üzülüyorum biliyor musunuz? Buna katlanmak zorunluluğuma!

GARRONİ Yazık ki, bütün kuvvetimizle yüklendiğimiz halde Türkleri yenemedik!

CURZON Gerekirse, yeniden yükleniriz!

BARRÈRE Fransa, bütün bu savaşlar boyunca, gücünün sınırına gelmiş bulunuyor Ekselansları! Eğer İngiltere ve Amerika, savaşmak kararında ise, bunu Fransız askerine dayanmadan yapacağını bilmeli.

GARRONİ Aynı şey, İtalyanlar için de geçerli efendim!

CHİLD Amerika, işin başından beri Asya'yı sizin topraklarınız olarak tanıdı.

CURZON Gerekirse İngiltere İmparatorluğu tek başına savaşır.

BARRÈRE Bu Konferans'ın dağılacağı anlamına mı geliyor?

CURZON Hiçbirimizin böyle bir yetkisi olduğunu sanmam.

CHİLD Ortak taktik yürütmezsek, Türk'ün oyununa geleceğimizi belirtmek istedim.

BARRÈRE Türk oyunu kendi ülkesinde oynadı Lordum! Buraya sadece payını almaya geldi bana sorarsanız.

GARRONİ Ve biz bu hakkı tanıyacak mıyız, tanımayacak mıyız?

CHİLD Söylediğinize bakılırsa, bu bile o kadar önemli değil.

CURZON Ortaklarımız böyle düşünüyorlarsa, Türk'ün açısından önemli değil.

CHİLD Anladım. Önemi bizim açımızdan.

BARRÈRE Yazık ki öyle!

CHİLD Amerika Birleşik Devletleri'nin bu emr-i vâki'yi kabul edeceğini sanmam.

GARRONİ Bendeniz de, Amerika Birleşik Devletleri'nin elinde bir yaptırım olabileceğini sanmam!

CURZON Şu an, hiç birimizin elinde yaptırım yok.

CHİLD Ve Türk fena halde bunun farkında!

BARRÈRE Elbette. Bizi yenen komutanlardan biri!

CURZON İyi ki komutan!

CHİLD İyi bir komutan mı?

GARRONİ En iyilerinden Amiral! En iyilerden!

CHİLD Ha! Yani, diplomat değil!

CURZON Allahtan değil Amiral. Ve biz diplomatik taktiklerle, en azından fiili durumu koruyabilirsek kendimizi mutlu sayacağız.

CHİLD Sanırım zaten mevcut durum, tarafların güçlerinin de sınırı!

BARRÈRE Bizimkinin evet! Türklerinki belli değil!

CURZON Yazık ki değil! Hele kazandıktan sonra!

GARRONİ Beni kahreden de bu zaten. Konferans'ı çabuklaştırmak zorunda olan biziz. Ve Türk, bunu sezmiş gibi davranıyor.

CHİLD Yok canım. Bu devrimciler, çok yalınkat olurlar. Her türlü kuvveti alt edecek yürekleri vardır da, inceliklerle baş edecek akılları olmaz!

CURZON Beni iğrendiren de bu zaten Amiral! Daha dün, kendi efendileri emirlerimden mutluluk duyuyorlardı. Bugünse, ben bunlara bir şey kabul ettirmek için taktik düşünüyorum.

CHİLD Sizin diplomasi dediğiniz bu olsa gerek!

GARRONİ Bravo Amiralim. Tam yerinde ve zamanında davrandınız.

CURZON Yazık ki, başa gelen çekiliyor.

BARRÈRE Sömürgelerin kıpırtısı olmasa!

GARRONİ Öylesine derinden etkiliyor ki!

CURZON Bolşeviklerden bu ölçüde ürkmemiştim. Yeni, değişik bir olay. Ama milliyetçilik... Üstelik bunu Müslümanlar yapınca, doğrudan bize dokunuyor. Hepsinin gözleri Türkiye'de.

BARRÈRE Kulaklarıyla, yürekleri de Lordum! En küçük titreşim Mağrip'ta yankılanıyor.

GARRONİ Maşrık'ta da!

CURZON Her yerde canım! Bütün dünyada.

CHİLD Öyleyse, belli bir uzlaşma sınırı gözetmemiş gerekiyor.

CURZON Sonunda, buna razı olacağımız hiç aklıma gelmezdi.

CHİLD Senato bütün bunları ödün sayar da, canımıza okursa, karışmam.

GARRONİ Senato Anadolu'da yenemediğini, Lozan'da yenecek kadar güçlüyse buyursun, kendisi yapsın!

CURZON Şöyle ayrıntılarda bir anlaşalım da, gerisini çözmeye çalışalım.

BARRÈRE Bir kez, mümkün olduğunca bu günkü statükoyu koruyacağız.

CURZON Nasıl? Boğazlar benim diyor adam! Hiçbir karışmaya izin vermem.

CHİLD Uluslararası su yolu kararları ne olacak?

GARRONİ Geçişi engellemiyor. Denetimi bütünüyle elinde bulundurmakta kararlı.

CHİLD Zaman kazanılamaz mı?

CURZON *(Garroni'ye)* Adaların silahsızlandırılması yemini atarsak, mümkün.

GARRONİ Göstermelik olduğunu anlamaz mı?

BARRÈRE Anlar. Ama tepelerini ele geçirdikten sonra, Boğazlar'ın silâhsızlanmasının göstermelik olduğunu da anlayacağından. Güney'de ne yapacağız?

CURZON Fiili durumu aşacak hiçbir davranışta bulunmadılar.

CHİLD Musul!

BARRÈRE Güney sınırlarının yumuşak karnı. En zor olanı o.

CURZON Musul'u alsalar ne yapacaklar? Darda kalırsak, gelin alın deriz.

CHİLD Nasıl?

CURZON Aldığımız gibi.

GARRONİ İmparatorluk bunda kararlı mı?

CURZON Dostlarımız bizi terk eyleseler de, kararımız kesin.

BARRÈRE Umarım bunu Türk'e anlatırsınız.

CHİLD Petrol söz konusu olunca.

CURZON Ayrıca, kendi belirlemeleri var. Ulusal bir devlet kurmak istiyorlar.

CHİLD Ama Bakü'den Musul'a, petrolün üstüne oturarak.

BARRÈRE Biz sadece yardım edebiliriz.

CURZON Teşekkürler. Sanırım İtalya da aynı şeyi söyleyecek.

GARRONİ Elbette. Kapitülasyonlar zaten kaldırılmıştı!

CURZON Sadece yargı yarını kurtarabilmeliyiz. Yurttaşlarımızı Türk yargıçların elinden alırsak, gerisini çözeriz.

CHİLD General İsmet, bütün yüreğiyle davransa da, tek başına ne yapabilir?

GARRONİ Tek başına değil. Bolşeviklerle müthiş bir daşanışma içindeler.

CURZON Zamanında Çanakkale'yi geçebilmeliydik ki!

BARRÈRE Elimizden geleni yaptık. Aynı adamlar, şimdi aynı dikbaşlılıkla karşımızda. Oysa eskiden ne iyiydi.

GARRONİ Eskiye gitmek bile gereksiz. Daha dün her şeyi komiserlerimiz çözüyordu. Hatta, elçilik görevlilerimiz.

CHİLD Ne ilginç karşıtlık.

CURZON Onlar yine aynı dostlarım. Bu asiler başka. Geçen gün Cavit geldi. Diplomasiden zerre kadar anlamazlar diyordu. Lütfen yardım edin. Yanında da Doktor Rıza Nur vardı. Ağzını açıp tek söz etmedi ama!

BARRÈRE Cavit'i hemen geri postalamışlar.

CHİLD Şahinler kaldı yani. Güvercinler yok artık.

GARRONİ Yazık ki öyle!

CURZON Yine de, *bizim kararlılığımızı* görürlerse, çok şey değişebilir.

CHİLD Başından beri Konferans'ın yönetimi sizde Lord Hazretleri.

CURZON Teşekkür ederim. Hep aynı görünmemizin sayılamayacak kadar çok yararı bulunduğunu bilecek dü-

zeydeyiz.

BARRÈRE Elbette!

GARRONİ Hiç kuşkusuz!

CHİLD Kesinlikle!

CURZON Öyleyse, tartışmaları biraz sertleştireceğim. Eşkıya, dağda bir iki çatışma kazandı diye karşımıza geçip pazarlığa kalkışmasın!

GARRONİ Siz, uygarlığın barbarlığa verebileceği bütün ödünleri verdiniz.

CHİLD Durumu öylesine güzel özetlediniz ki!

BARRÈRE Yine de çok dikkatli olmamız gerekiyor.

CURZON Yoksa Fransa, yönetim ve taktiklerimizden hoşnut değil mi?

BARRÈRE Fransa, yurtseverliğin niteliğini çok daha kolay hatırlayacak durumda da.

CHİLD Biz yurtsever değil miyiz?

BARRÈRE Kişi kendininkinde yanılmaz ama! Başkaları için karar vermek zor.

CURZON Anlıyorum. Biz bu isyancı Türkleri eşkıya sayıyoruz. Siz yurtsever diye tanımlamak istiyorsunuz. Öyle ya da böyle, çıkarlarımızı peşkeş çekmeyi gerektirmez ki!

BARRÈRE Elbette gerektirmez. Fransa'nın görüşü de aynı doğrultuda. Yalnız biçemimiz değişik.

CURZON Peki, yurtsever eşkıyayı zorlama konusunda hemfikir miyiz?

GARRONİ Az önce, öyleydik.

CHİLD Şimdi de öyleyiz. Sadece bakış açımız değişik.

CURZON Bu o kadar önemli değil. Türk'ü bozguna uğratmadıkça, konferansın gündemini ele geçirmek olanaksız. Her çıkışımıza bir dolap uyduruyor. Ama, sıra kendine geldi mi, "Hakkımı saklı tutarım..."

BARRÈRE Gündemin tarafımızca belirlenmesine kimse bir şey diyemez.

CURZON Zorlamadan da sonuca varılması düşünülemez

ama!

GARRONİ Zaten bunların anladığı tek dil zordur.

CHİLD Zor herkesin anladığı tek dildir dostum!

BARRÈRE İyi de, aynı zamanda bunların en iyi bildiği dil değil mi?

CURZON Siz ne demek istiyorsunuz kuzum?

BARRÈRE Taktiğinizi kavrayabildimse Ekselansları; restiniz görüldüğü anda, Konferans'ın tehlikeye girmesinden kaygılanırım.

CURZON Buna cesaret edemezler!

CHİLD Bence de...

GARRONİ Daha İzmir'e girdikleri gün, barış isteyen kendileriydi.

BARRÈRE Düşünülmesini istediğim de bu zaten. Ya ederlerse?

CURZON Kendileri bilir. Çeker gideriz.

BARRÈRE Bunu Avam Kamarası'na anlatabileceğinizi hiç sanmıyorum Ekselansları.

CURZON Poincaré anlatamamak kaygısında mı?

CHİLD Başkan isterse anlatırız canım.

BARRÈRE Bizim işimiz sizinki kadar kolay değil Amiral!

CURZON Evet! Sizin muhalefet bizimkinden bile güçlü. Yine de, ya dediklerini yapacağız, ya kesin bir tutum takınıp alabildiğimiz kadar ödün almasak bile, fiili durumu koruyacağız.

BARRÈRE Fiili durum vazgeçilmez elbette.

CHİLD Fiili durum zaten, herkesin nefesinin kesildiği çizgi.

GARRONİ Daha da açığı, yeni bir savaşı göze aldırmayacak nokta.

CURZON Anlıyorum! Mümkün olduğunca nazik davranacağım. Ama mutlaka haddini bildireceğim. Tamam mı?

BARRÈRE Anlayış inceliğinize her zaman hayran kalmışımdır!

CHİLD Her halde, siz de benim kadar acıkmışsınızdır!

CURZON Evet Ekselans Amiral! Sofra çoktan hazır. *(Çıkarken)* Buyurunuz. Size enfes bir Türk kebabı sunacağım! *(Çıkarlar)*

13. Sahne

Sahne Önü. / FERİT - İSMET

FERİT *(Girerlerken)* Yolda Norodonkyan'ı gördüm. Saygılarını sunuyor!

İSMET Yahu! O Londra'da değil miydi?

FERİT Yanlış anlamadımsa, Curzon'dan bir Ermeni yurdu isteyecekmiş.

İSMET Bak, bu iyiye işaret!

FERİT Anlamadım! Nasıl?

İSMET Demek ki, bizim bağışladığımız yurt Ermenilere yetmemiş! İngilizlerden yeni yurtluk istiyorlar. Aman bunu duyuralım!

FERİT Bir şey anlayabildimse!

İSMET Yurt edinmek, istemekle oluyorsa Hasan Beyciğim, neden sadece Ermenilere sunulsun? Yahudiler var. Keltler, Yutlar. Galler, Goller. Gotlar'la, Çingeneler. Daha neler neler var. Bizim Doktor bu işin uzmanıdır. Saymaya kalkarsa, rahatça sabahı buluruz. Onlara neden yurt bağışlanmasın?

FERİT Ya Curzon tutar da bizim başımıza sararsa?

İSMET Hiç umutlanma! Bizi sınadılar Hasan Bey! Az daha ellerindekini bile kaptırıp göçebe oluyorlardı. Yatıp kalkıp Karabekir'e dua etsinler.

FERİT Curzon da sıkıştığında, yurt verilmez arkadaşlar, alınır deyiverirse.

İSMET Diyemez! Dese de yutturamaz. Eskiden Osmanlı'da toprak çoktu. Ona üşüşüyorlardı. Şimdi İngiliz İmparatorluğu'nda çok.

FERİT Şimdi anladım. Madem büyük devlettir, çekeceği

var diyorsunuz.

İSMET Çektirdiği kadar olacağını sanmam ama.

FERİT Epeyce başını ağrıtırlar ya!

İSMET Bak bundan kuşkun olmasın. Ermenilerin umutlandığını gördü mü, Yahudiler Kudüs diye tutturur. İngiltere'nin başı ne kadar ağrırsa, bizimki o kadar rahatlar. Çünkü asıl bizi köşeye kıstırmaya çalışan onlar.

FERİT Bana öyle geliyor ki, büyük devletlerin tamamı aynı havada.

İSMET Elbette olmalılar. Bilmez miyiz Hasan Bey! Biz yüzyıllardır büyük devlettik! Anlamaz mıyız? Ama, İngiltere'nin ayrı bir özelliği var.

FERİT En büyüğü mü?

İSMET En kurnazı ve çıkarcısı. Petrolün tamamına el koymaya çalışıyor.

FERİT Becerirse, haksız sayılır mı?

İSMET Ne münasebet!

FERİT Peki, bizim haklarımız n'olacak?

İSMET Alacağız Hasan Bey! Söke söke alacağız. Aldığımız gibi! *(Çıkarlar)*

14. Sahne

Ouchi Şatosu. / DELEGASYON - GÖZLEMCİLER

CURZON Geçici başkan olarak toplantıyı açıyorum. Gündeme geçmeden, bize toplantı yeri, konaklama ve her türlü ulaşımla hizmetleri sağlayan İsviçre Hükümeti. Vaud Kantonu. ve Lozan kenti yetkililerine, Konferans ve kurulum adına teşekkürlerimi sunarım.

BARRÈRE Hükümetimin duygularını yansıttığınızı sevinçle belirtirim.

CHİLD Amerika Birleşik Devletleri de bu güzel sözleri paylaşmaktan hoşnuttur.

GARRONİ Kralım, Duçe ve hükümetimin minnetlerini sunmak onurdur.

İSMET Türkiye Büyük Millet Meclisi temsilcileri de saygılarıyla, hizmet ve yakınlığa borçludurlar.

CURZON İzin verirseniz, ilkin dil sorununu çözümleyelim. Gözlediğim kadarıyla, herkes Fransızca biliyor. Bu nedenle, başka dillerdeki konuşmaları sadece Fransızcaya çevirmekle yetinebiliriz. Bu hem zaman, hem anlaşma bakımından çok şey kazandırır.

GARRONİ Yararlı bir öneri. Destekliyorum.

BARRÈRE Ben de!

CURZON Teşekkürler! Ancak, tutanakların tek dille yazılması pek görenek değildir. Çağıran tarafın dilini öneriyorum. İngilizce, Fransızca, İtalyanca.

İSMET Türkçe'nin nesi varmış?

CURZON Çağıran taraf değilsiniz!

İSMET Belki! Ama, çağırılan taraf olduğumuz kesin. O nedenle de Konferans'ın resmî dili olması zorunlu.

CURZON Daha ilk maddede takılırsak, gerisini nasıl getireceğiz?

İSMET Uzlaşarak Ekselans! Emr-i vakilerle değil!

CHİLD Siz bir uzlaşma umuyor musunuz?

İSMET Sanırım bunun için burdayız?

CURZON İçtüzüğü hepimiz okuduk. Onaylanıyorsa, hemen birinci maddeye geçiyorum. Konferans'ta temsil edilen devlet sıralamasına bir itiraz olamayacağına göre!

İSMET Neden olamayacakmış?

CURZON Temsil edilen devletler sıralamasının nesine itiraz edeceksiniz?

İSMET Eksiklerine! Fazlalarına!

GARRONİ Eksik-fazla mı var?

BARRÈRE Eksiği, Rusya, Ukrayna, Gürcistan'ın açık yazılmaması diyeceksiniz. Fazlası?

GARRONİ Her halde Amerika Birleşik Devletleri!

CURZON Taraf olmamış devletleri, tarafmış gibi tanımlayamazsınız.

İSMET Demek ki bu durumda, Amerika Birleşik Devletleri taraf oluyor!

CURZON Elbette! Tıpkı Fransa ve İtalya gibi müttefikim!

CHİLD Ama siz, Rusya, Ukrayna ve Gürcistan için ayrı şeyi söyleyemezsiniz.

İSMET Çok daha fazlasını söylerim Amiralim! Oralarda, milyonlarca, dil, din ve kan kardeşimizin yaşadığını. Ve yürek birliğimizin, çıkar birliğinin çok üstünde olduğunu söyleyebilirim örneğin!

CURZON Karadeniz'de kıyısı olan devletler, deniliyor ya işte.

İSMET Atlantiğe kıyısı olan devletler denilmiyor ama!

CURZON Bu belirlemenizi konuyu açmak olarak alıyoruz.

İSMET Teşekkür ederim.

CURZON İkinci Maddeye geçebiliriz sanıyorum. Yönetmelik, her temsilci kurulunun iki resmî delegeden oluşmasını, bunların yeterince uzman, çevirmen ve danışman bulundurmasını öngörüyor. Oysa, Türkiye Büyük Millet Meclisi tam yetkili üç temsilci göndermiş. Biri uzman sayılabilir.

HASAN *(İsmet'e)* İsterseniz ben çekilirim.

İSMET Olmaz öyle şey! Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kararlarını, ne yönetmelikler ne de pazarlıklar değiştirebilir. Biz tam yetkili üç temsilciyiz. Gerekiyorsa, yönetmeliği değiştiririz.

CURZON Bunu ileride konuşsak.

BARRÈRE Uzlaşılmayan konuları daha sonraya bırakırsak, zaman kazanırız.

CURZON Benim niyetim de o! Üçüncü madde, Komisyon başkanlıkları. Resmî dili, çağıran tarafın dilleri yaptığımıza göre, başkanlıklar da aynı biçimde yürütülmeli.

İSMET Lord Hazretleri izin verirlerse, daha işin başında bir

konuya iyice açıklık getirmek istiyorum. Biz buraya, Konferans'ın taraflarından biri olarak geldik. Taraflardan birinin emirlerini alıp dönmeye değil. Konferans, eşitlik ilkelerini göz ardı ettiği an, kendi uzlaşma ortamını kendi elleriyle boğmuş olur. Hepinizden, özellikle de Lord Hazretlerinden, bu gerçeği sürekli göz önünde bulundurmasını rica ederim.

CURZON Uyarılarınız için teşekkür ederim. Elimden geldiğince hızlı götürme çabasından doğan bazı aksaklıklardan özür dilerim. Konferans'ın düzenini sağlamak üzere, Genel Sekreterlik için Sinyor Massigli'nin görevlendirilmesine de her halde itiraz etmezsiniz?

İSMET Çok takdir ettiğim bir diplomat ve tarafsızlığından emin olabileceğim bir insandır.

CURZON Lütfen göreve başlar mısınız Sinyor Massigli!

MASSİGLİ Gösterdiğiniz güvene layık olmaya çalışacağımdan kuşku duymayınız.

CURZON Dilerseniz, yönetmelik üzerindeki itirazları toplu olarak görüşelim.

İSMET Genel Sekreter de göreve başladığına göre, kabul edilenlerle reddedilenler daha belirgin görülebilir.

MASSİGLİ Uzlaşmazlık konusu olanları ayrıca tartışmak daha iyi bir yöntem.

CURZON Yönetmeliği bitirdik sayılır. Biter bitmez de, *(İsmet'e)* Amerika baş delegesi konuşmak istiyorlar.

İSMET Aydınlatmış olurlar.

CURZON Buyrun Sayın Child!

CHİLD Amerika Birleşik Devletleri Temsilcileri olarak, bir arada bulunmaktan duyduğumuz sevinci belirtmemize izin veriniz. Çağıran taraflardan biri olarak, eşit karar, söz ve oy hakkımız bulunmasına karşın, komisyonların yürütmesi de içinde olmak üzere hiçbir fiili görev istemediğimizi, gerektiğinde düşüncelerimizi belirterek, Konferans'ın dostluk ve barış sağlamasına katkıda bulunmak

istiyoruz.

CURZON Teşekkürler! Bugünkü oturumu kapatıyorum. Tüzük görüşmeleri saat 16.00'da devam edecek. Birinci Komisyon yarın saat 10.30'da burada toplanacaktır. *(Çıkarlar)*

15. Sahne

Sahne Önü. / DOKTOR - HASAN HÜSNÜ

DOKTOR *(Girerken)* Bir ara, barışın bütün sorumluluğu benim üstüme yıkıldı sanki. Sen söylemesen, ben diyecektim çekileyim, diye!

HASAN Hiç böyle bir çıkış beklemiyordum ki birader!

DOKTOR Adamların işi gücü emr-i vâki!

HASAN Son uyarı cuk oturdu ama. Biz buraya, emir alıp gitmeye gelmedik dediğinde, Curzon'un suratını görecektin.

DOKTOR Gördüm birader, gördüm... Zaten o an değil mi ki, insana bütün yorgunluğunu unutturuveriyor. Koskoca Lord Curzon of Caldestain. Eski Hindistan Valisi. Majestelerinin Dışişleri Bakanı. Minnacık İsmet Paşa'nın şamarına kirece dönmüş yüzünü uzatıyor.

HASAN Dilerdim ki, Meclis'in tamamı burada olsun. O manzarayı seyreylesin.

DOKTOR Paşa'nın dediğine göre, o manzarayı sağlayan Meclis!

HASAN Ve onu temsil etme onuru, hiçbir şeye değişilmez.

DOKTOR Çocuklar gibiyiz. Daha önümüzde dağ gibi sorunlar var.

HASAN Aşacağımızı bugün anladım dersem, alay eder misin?

DOKTOR Niye edeyim birader. Sadece uyanık olmalıyız, derim. Bu efendiler, eşitliğimizi öyle kolay kabulleniver-

mezler. Kim bilir, nerden ne oyun edecekler. Biz bize sahip çıkmadık mı?

HASAN Nasıl çıktı ama... Meclis'in kararları tartışılamaz derken, kaplan gibiydi.

DOKTOR Sorumluluk insanı kaplanlaştırıyor.

HASAN Gönül diyor ki git, bir güzel kafayı çek, kutla!

DOKTOR Dur hele Hasan Hüsnü Bey kardeşim. Dur hele bakalım. Yarın, Trakya sınırı konuşulacak. Bir an gözünü kırparsan, Venizelos pilavı kaşıklayıverir. Hadi düş önüme de, çalışalım.

HASAN Bu sevincin üstüne de ne çalışılır ya!

DOKTOR Çalışılır, çalışılır! Hem sen kendiliğinden uzmanlık kadrosuna kayıvermedin mi? Yatar kalırsan, İsmet telli gözlerini dikip de sorarsa!

HASAN Denetim bu kadar sıkı olunca!

DOKTOR Ne denetimi? Adam toplantıda bar bar bağırdı. Ayrı yetkide, üç temsilci diye! Şimdi birimiz, kendi kendini ıskartaya çıkarırsa kim sevinir?

HASAN Benim dediğim denetim de bu işte! Kendi kendini denetim.

DOKTOR Biz Tıbbiye-i Şahane'de okurken, Munsieur Martel adında bir Hoca'mız vardı. Otosansür yasakların en dehşet vericisidir, otokontrol denetimlerin en güzelidir, der dururdu.

HASAN Ne kadar doğru söylermiş!

DOKTOR Daha ne doğrular söylerdi, bir bilsen.

HASAN İlginç biriydi her halde!

DOKTOR Diyebilirim ki biz devrimi, Voltaire, Diderot, Rousseau kadar da ondan öğrendik. Çünkü onları da onun sayesinde tanıdık.

HASAN Bizim öyle şanslarımız olmadı Doktor.

DOKTOR Nasıl olmadı? Sen şu Lozan'ı, şans saymıyorsan, daha neyi öğreneceksin birader!

HASAN Haklısın. İlk kez eşitliğin tadını kılcal damarları-

ma kadar sindirebildim burda! Çünkü, Ankara'dayken, cephedeydik. Nasılsa eşittik. Tek yanlı bir eşitlik ama.

DOKTOR Ha şöyle! İsmet'in, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kararı tartışılamaz deyişindeki giz buydu işte.

HASAN Haklıydı! Bakalım, daha neler öğreneceğiz!

DOKTOR Öyleyse oyalanma! Yürü!

(Çıkarlar)

BİRİNCİ BÖLÜM SONU

İKİNCİ BÖLÜM

İsviçre. Lozan. 1922-23. Sahnelere göre; Lozan Palace'nın lobi, lokanta, café ve barı. Ouchi Şatosu ve Mont Benon Gazinosu salonu, antresi, kulisi, locaları...

1. Sahne

Toplantı Salonu. / DELEGASYON - GÖZLEMCİLER

CURZON Oturumu açıyorum. Konumuz; Trakya sınırları. Söz, Türk Baştemsilcinin!

İSMET Sınır için, Karadeniz'den Meriç ağzına kadar olan bir hattı düşünüyoruz. Batı Trakya'da mutlaka plebisit yapılmalı. Toplum, neyi istediğine kendisi karar vermelidir.

CURZON Gerekçelerinizi anlatmak ister miydiniz?

İSMET Gerçeğin gerekçe isteyeceğini sanmam. Oralarda Türklerin çoğunlukta bulunduğu, sizin belgelerinizde bile yazılı.

CURZON Yine de Konferans'ı her açıdan doyuracak açıklamalar yapmanız gerekiyor.

İSMET Öyleyse, hakkımı saklı tutuyorum Ekselans!

CURZON Madem konuşmak istemiyorsunuz söz Bay Venizelos'un. Buyrun!

VENİZELOS Tartışılan konuyla en yakından ilgili ülke Yunanistan. Bu nedenle İsmet Paşa'ya yanıt vermek de bana düşüyor. Ancak, ayrıntılardan önce, bir gerçeği vurgulamak istiyorum. Ahlaki bir zorunluluk olarak belirtirim ki, Yunanistan savaşa kendisi girmemiştir. Büyük Paylaşım Savaşı'nın başından alınırsa, saldırganla ortaklık kuran Osmanlı İmparatorluğu'dur. Ve Yunanistan bu saldırılar karşısında, sadece anlaşmanın yükümlülüklerini yerine getirmiş. Ve... Ve Savaş boyunca, sadece, ken-

dini savunmuştur.

DOKTOR Peki sonra?

VENİZELOS Sonrasında ise, Müttefikler tarafından Anadolu topraklarında çarpışmaya sürüldüğünü bilmeyen yoktur!

HASAN Hayret! Biz bilmiyorduk!

VENİZELOS Yine herkesin bildiği bir gerçektir ki, savaşın başında, Yunanistan'ın hiçbir toprak talebi yoktur. Ama Müttefiklerin zorlamasıyla Anadolu topraklarına çıktıktan sonra, kazansaydı... elbette hizmetinin karşılığını isteyecekti.

DOKTOR Ha şöyle! Konuya gel birader!

VENİZELOS Oysa burada gördüğümüz durum çok şaşırtıcı. Kazanımlardan geçtik, Yunan toprakları, elinden çekilip alınmak isteniyor.

HASAN Eee! Men dakka, dukka!

VENİZELOS Bu büyük bir haksızlıktır. Küçükasya'da çarpışmak istemeyen askerlerin, kendi krallarını devirerek beni buraya, Yunanistan'ın haklarını savunmak amacıyla gönderdiklerini hepiniz biliyorsunuz.

DOKTOR Tut ki, dediğin gibidir! N'olacak?

VENİZELOS Yine de topraklarımıza el konulursa, tartışmanın ne anlamı kalırdı ki?

CURZON *(İsmet'e)* Yanıt vermek ister misiniz?

İSMET Hakkımı saklı tutuyorum.

CURZON İsterseniz, buyrun!

İSMET Uzmanlarıma danışmak istiyorum.

CURZON Bugün konuşmamaya kararlı görünüyorsunuz.

İSMET Trakya konusunda bütün görüşleri dinlemek istiyorum.

CURZON Amiral Child söz istiyorlar! Buyrun!

CHİLD Amerika Birleşik Devletleri adına, Konferansınıza bildirmekten onur duyarım ki, yasal çıkarlarımıza dayanmayan görüşler, ya da burada hazır bulunan kurul-

ların tamamı tarafından paylaşılan insancıl ilkeler dışında söz almak niyetinde değiliz. Sınır tartışmaları başlarken bildirmek istedik ki, Amerika'nın dış politikası, bütün ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de, bütün ülkelere eşit ticari olanaklar tanınmasıdır. Açıkça ve kesinlikle belirtirim ki, her türlü korumacı ve gizli ikili anlaşmalar tarafımızdan geçersiz sayılacaktır. Açık kapı ilkesinin, tüm devletlere eşitlik çerçevesinde uygulanması gerektiğine inanıyoruz.

İSMET Amerika Birleşik Devletleri Delegesine, gizli ikili anlaşmaların karşısında olduğunu belirten sözlerinden dolayı teşekkürlerimi sunarım. Biz de aynı görüşü savunuyor ve açık kapı siyasetini uygulamak için elimizden geleni yapmaya kararlı bulunuyoruz.

CURZON Konumuz, henüz saptanmamış sınırlardı. Ama sayın delegelere katkılarından ve birbirleriyle dolaylı paslaşmalarından ötürü teşekkürlerimi sunar, oturumun bugünkü bölümünü kapatırım.

2. Sahne

Sahne Önü. / DOKTOR - HASAN

DOKTOR *(Girerken)* Allah'ım sana şükürler olsun. Bu günleri gösterdin ya, ölsem de gam yemem.

HASAN Bayram değil, seyran değil, Amerikalı niye fırladı?

DOKTOR Venizelos, bütün suçu Müttefiklerin sırtına yıkıverince, nasırına basıldı.

HASAN Onlara ne oluyor?

DOKTOR Besbelli ki Amerika'dan habersiz vaadlerde bulunmuşlar. Venizelos tehdit edeyim derken foyayı meydana çıkardı.

HASAN Yani açık kapı, aslında gizli anlaşmayı reddetmenin Arapçası mı oluyor?

DOKTOR Bizimkinin balıklama dalmasından anlamadın

mı?

HASAN Hayret yahu! Ne çabuk kavradı durumu?

DOKTOR Bu İsmet'in ilginç yetenekleri vardır. Hiç ummadığın zamanda, ummadığın öyle işler eder ki!

HASAN Yani şimdi aralarına ayrılık tohumlarını saçtı mı?

DOKTOR Bu Amerikalılar, özellikle de o fukara Amiral, pek kavrayışlı değil. Yoksa bizimki oltayı attığında oturumu kapattırmaması gerekirdi.

HASAN Belki nereye kadar kapı açacağımızı iyice öğrendikten sonra oltaya gelmek istiyor. Olamaz mı?

DOKTOR Elbette olur. Neden olmasın! Yalnız, onların da, Curzon kadar kurt olması gerekir.

HASAN İyi de, biz kurt falan değiliz, baş ediyoruz.

DOKTOR Haklısın! Yani adam güçlüyse... Sonra dediğini yaptırabilecek durumda ise, acele etmesinin anlamı yok.

HASAN Bunun yanında, Venizelos'a da işmar çıkmış olamaz mı?

DOKTOR Bak bu hiç mümkün değil. Venizelos, İngiltere, Fransa, İtalya'ya kafa tutuyor gibiydi. Beni Türkler'in karşısında yapayalnız bırakır, toprağını da verirseniz, ben de her şeyi açıklarım diyordu.

HASAN Sanki açıklamadı.

DOKTOR Yahu bunlar İzmir'e çıkarken açıklamadılar mı bütün gizlerini?

HASAN Doğru ya! Paris'te karar alanlar arasında Wilson da vardı.

DOKTOR Öyleyse bu çekişme neyin nesi oluyor?

HASAN Kendi aralarında mı öyle görünmek daha iyidir havası mı?

DOKTOR Hemen İsmet'i bulalım. Enine boyuna görüşelim bu işi. Yoksa, bizi mi tongaya bastıracaklar?

HASAN Fırsatını bulsalar yok mu?

DOKTOR Aman. Hemen gidelim, görüşelim.

(Çıkarlar)

3. Sahne

Lobi. / JACQUELİNE - HASAN

JACQUELİNE *(Girerken)* Sizden çok şey öğrendim!

İSMET Hayrola! Gene bir şey mi oldu?

JACQUELİNE Her gün, her an bir şeyler oluyor. Ve bunun karşısında tutum almca çok daha iyi anlaşılıyor yaşanan.

İSMET Maşallah! Sizin felsefe yapacak zamanınız var galiba.

JACQUELİNE Size zaman kazandırınca, benim de oluyor.

İSMET Anlatmadınız!

JACQUELİNE Bağışlayın! Amerikalı sekreter Mister Belin, haldır haldır sizi arıyordu. İyi ki bana rastladı.

İSMET Evet!

JACQUELİNE Hemen önünü kestim. Ne istediğini sordum.

İSMET Ne istiyormuş?

JACQUELİNE Sizi görmek!

İSMET Buyursun!

JACQUELİNE Olur mu? O an, tepem attı! Bir sekreter, ancak bir sekreteri görebilir. Eşitlik ilkesi diye bunca uğraşan bir başdelegeye, çıkabilir mi?

İSMET Ha! Ne! Haaa! Hay Allah! Ee! Mister Belin ne yaptı?

JACQUELİNE Ne yapabilir ki! Hık etti mık etti, sonunda çıkardı ağzındakini.

İSMET Neymiş?.. Ağzındaki neymiş!

JACQUELİNE Amiral Child ve Mister Grew sizden randevu rica ediyorlarmış.

İSMET Bu iyi işte! Ne zaman kabul edeceğimizi de söyledin mi?

JACQUELİNE Lütfen alay etmeyin. Ben yetkilerimin de görevlerimin de bilincinde biriyim.

İSMET Alınmayın. Biliyorum.

JACQUELİNE Bu diplomatlar, fırsatını bulunca, insanları aşağılamaya bayılırlar.

İSMET Aşağılamadım.

JACQUELİNE Ben de sizin için demedim zaten. Eğer boş bulunsaydım, bizzat kendisi arayacaktı ağzınızı.

İSMET Haklısınız. İyi etmişsiniz.

JACQUELİNE Şimdi yine aradığı ağzının, kendileriyle görüşeceğini dolaylı yoldan anlatmamı ister misiniz?

İSMET Randevu isterlerse, veririm elbet!

JACQUELİNE Tamam! Hemen söylerim! *(Çıkar)*

İSMET *(Ardından)* İlginç! Çok ilginç!

4. Sahne

DOKTOR - HASAN - İSMET - FERİT

FERİT *(Girerler)* Şu Amerikalılar!

İSMET Randevu istiyorlar!

HASAN Randevu mu? Allah Allah!

DOKTOR İşler karıştı galiba!

İSMET Sanırım, kendilerinden habersiz birtakım anlaşmalar olduğundan pirelendiler. Çünkü Sykes Picot bir kez atlatmıştı onları.

HASAN Sadece onları mı? İtalyanlarla, Rusları da!

İSMET Şimdi Venizelos, açıklarım ha deyince ortalığın karışması pek boşuna değil. Ama yine de Amerikalılar gelsin, bir görüşelim de...

FERİT Yalnız mı görüşeceksiniz?

İSMET Fark etmez. Ama hiçbir fikrim yok.

HASAN Randevu istediler buyurmuştunuz?

İSMET Bizim mihmandar kız! Sekreterler, Başdelegenin ağzını arayamaz diye tutturmuş. Şimdi resmen görüşme isteyecekler!

HASAN Aferin ona!

DOKTOR Onun eşitlik anlayışı da pek yabana atılmaz.

İSMET Artık bizim dikkat ve titizliğimiz herkese bulaştı.

FERİT Keşke! Toplumları, insanları eşit sayacak bir anlayış gelebilse.

HASAN Getirmenin bedeli ödenmedi mi?

İSMET Her gün, her an ödemiyor muyuz?

DOKTOR Değiyor ama Paşa! Bazen insan ömrünü bedel kılmaya değiyor.

İSMET Haklısınız! Kendini eşit duymaktan öte, karşındakinin eşit olduğunu sindirebilmek... Kolay değil, ama olanaksız da değil.

HASAN Sadece bunu başarmak için dört yıl savaştı halkımız.

DOKTOR Ve başardı sonunda. Amerikan delegeleri bile sekreterimizin ağzına baktılar.

İSMET Son anda bir şeyler dayatmaya kalkmasınlar da...

DOKTOR Arında reddeceğimizi bile bile mi?

HASAN Reddedilmek önemli değil ki. Çıkarların savunulması söz konusu.

İSMET Haklasınız Hasan Bey! Dikkatli davranmak bizim yükümlülüğümüz.

JACQUELİNE *(Girerken)* Gelebilir miyim?

İSMET Buyrun!

DOKTOR Jestinizi çok beğendim madmoiselle!

JACQUELİNE Görevimdi efendim.

İSMET Sağ olun! N'oldu?

JACQUELİNE Sanırım hemen başvuracaklar.

İSMET Çok iyi! Çok iyi! Bakın, çok telaşlıysalar hemen alın. Yok randevu istiyorlarsa, yarına verin.

JACQUELİNE Emredersiniz! *(Çıkar)*

DOKTOR Nasıl kestirecek?

HASAN Çok zeki bir kız. İlk bakışta anlar.

İSMET Ne fark eder ki!

FERİT Doğru ya! Ne fark eder?

5. Sahne

ÖNCEKİLER - CHİLD - GREW

JACQUELİNE *(Girerken)* Buyursunlar Ekselansları!

CHİLD İyi niyetimiz konusunda kesin bir güvence vermeyi zorunlu gördük.

GREW Doğrusu tartışmayı çok ilginç bir noktaya götürdünüz.

JACQUELİNE Ekselanslarının emirlerini alabilir miyim?

CHİLD Fazla rahatsız etmek istemiyoruz.

DOKTOR Aman efendim!

İSMET Birer aperitif istemediğinizden emin misiniz?

GREW Ayıp olmayacaksa, bağışlayın. Washington'a bildirmeden, sizinle görüşmek istedik.

JACQUELİNE Siz!

İSMET Teşekkür ederim.

JACQUELİNE İzninizle! *(Çıkar)*

CHİLD Şu İsviçreliler, gerçekten bu konunun uzmanı. Ne zaman girilir ne zaman çıkılır çok iyi biliyorlar.

DOKTOR Haklısınız. Tam zamanında ve yerinde davranışları insanı rahatlatıyor.

GREW Venizelos gerektiğinden fazla sinirlendi galiba.

İSMET Ya da gerektiği kadar değil.

CHİLD General, o güç koşullarda hepimize karşı yengi kazanmanız beni hayran bırakmıştı. Sizi tanıdıkça bunun kaçınılmazlığını görüyorum.

İSMET Biz sadece Mustafa Kemal'in çevresinde kenetlendik Amiral. Bütün yaptığımız, o'nun sağlıklı düşünmesini sağlamaktan ibarettir.

DOKTOR Şimdiye kadar da yanılmadık.

İSMET Halkımız ve Mustafa Kemal, bize yengiyi gösterdi. Umarım, barışı göstermek de bizlere kısmet olur.

GREW Sanki çok zor ulaşılacak bir yasak meyve.

İSMET Yazık ki uğrunda en çok savaş verilen şey barış oluyor.

CHİLD Bu bizim anlayışsızlığımızdan kaynaklanmıyor mu General?

İSMET Yanıtlamak öyle zor ki!

GREW Anlayış göstermek mümkün ama.

İSMET Her zaman Ekselans! Her zaman...

CHİLD Pazarlığa açık olarak mı?

DOKTOR Bizimle edilirse elbette.

GREW Anlıyorum. Sizin üzerinizden pazarlık olursa.

HASAN Bunun olanaksızlığı ortada değil mi Ekselans?

CHİLD Her şeyi anlıyorum da, İngilizler'in kendi ortaklarına danışmadan bir şeyler yapmış olmasını anlayamıyorum.

İSMET Haritaya iyice baktığınızda anlamanız kolaylaşır Amiral. Aslan, en iyi parçayı, yarınki şölenine ayırıyor.

CHİLD Ha! Haaa! Evet!

GREW Ama sizin yenginiz oyunu bozuyor.

HASAN Şimdi ortada bir gerçek var. Pazarlık bizimle yapılmazsa hiçbir geçerliliği yok!

CHİLD Elbette bugün belirlenmiş gibi görünen sınırlar içinde.

DOKTOR Misak-ı Milli sınırları içinde Amiral... Misak-ı Milli sınırları içinde...

GREW Savaşı sürdürmek kararında mısınız?

İSMET Zorlanmayız umuyorum. Biz buraya barış için geldik. Ama ne olursa olsun, barış değil. Halkımızın onurunu zedeleyecek hiçbir belgeye imza atamayız. Buna hakkımız yok.

DOKTOR Yetkimiz de!

HASAN Daha sınırdan girer girmez bizi paralarlar.

AMİRAL Halkınız bu kadar vahşi mi?

İSMET Bağımsızlığına, özgürlüğüne yani onuruna dokunulursa, çok daha vahşi olduğuna inanınız Amiral.

CHİLD Tuhaf! Çok tuhaf bir halkınız var. Kişiliği beş para etmez bir adamın önünde yerlere kapanıyor. Padişahım, efendim diye dört dönüyor, doğumdan başka bir özelliği olmayan insanların çevresinde. Sonra, dünyanın en güçlü devletlerine karşı direniyor. Direnmekten de öte!

DOKTOR Lozan'a kadar geliyor değil mi Amiral? Öyledir! Ulusumuz gerçekten değişik, tuhaf bir toplumdur. İçine sindirdiğini sonuna kadar özümser de. Kendisine dayatılmak isteneni kaynağına kadar geri kovalar.

GREW Bu nedenle de işiniz hem çok kolay! Hem çok zor!

İSMET Haklısınız! Savaşırken kolaylığımız çok. Barış konusunda da zorluğumuz...

CHİLD Neden?

GREW Yengi kazanmış bir toplumu ikna etmek kolay değildir de Amiralim!

CHİLD Elbette. Gökteki Ay'ı hak ettiğine inanmasa, yengiye kavuşur muydu?

İSMET O kadarını düşünmez halkımız. Varlığını tehlikede görünce, savunmak zorunda kaldığına inanıyor. Savunduğu kendi yurdu. Kendi doğal güzellik ve zenginlikleri.

DOKTOR Kazanma zorunluluğunu değil, yitirmeme haklılığını bildiği için de, hiç duraksamadan davranması kaçınılmaz.

HASAN Bir de gelişip kendi kaynaklarını işletebilir duruma gelebilse.

GREW Bu hiçbir zaman tek başına ulaşılmış bir düzey değildir.

DOKTOR Neden? Uluslar, yeterince bilgili, deneyli ve gelişmeye dönük olursa, yeni yeni buluşlarla ilerlemezler mi?

GREW Elbette Ekselans! Ama bütün bunlar için yeterli sermaye gereklidir. Yeni bir buluşun, çağdaş dünyaya be-

nimsetilebilmesi bile çok zor koşullar gerektirir. Buraya gelinceye kadar geçecek zamanı da bir düşünürseniz.

HASAN Ne önerirsiniz? Nasıl davranmamız gerekiyor?

GREW Avrupalıların bir sözleri vardır. Amerika'yı yeniden keşfetmeyelim, derler. Bunun için harcanacak zamanın ve emeğin anlamsızlığını belirtmek için.

DOKTOR Önerilerinizi söylemiyorsunuz.

GREW Pekâlâ, bütün bu birikimleri sağlamış ülkelerle, dostluk ve eşitlik içinde ortaklıklar kurabilirsiniz. Elbette, Ulusal Kurtuluş'un yabancı düşmanlığından ve duygusal tepkilerinden kurtulabilirseniz.

İSMET Bizim düşmanlık ve duygusal tepkilerle dopdolu olduğumuzu nereden çıkarıyorsunuz?

CHİLD Konferans boyunca, bütün tepkiler sizden geliyor!

İSMET Tepkilerin nedeni, duygusallık ya da düşmanlık değil ki. Eşitlik arayışı... Bizim taraf, hem de sizinle eşit taraf olduğumuzu kabul edemeyen sizlersiniz. Osmanlı delegelerinin yaklaşımına alışmışsınız.

GREW Lütfen Amerika'yı aynı kefeye koymayınız!

CHİLD Biz sizinle daha yeni yeni tanışıyoruz.

İSMET Bakın buna katılamayacağım.

DOKTOR İzmir'e ilk çıkan tabur, Amerikan bayrağı taşıyordu.

HASAN Antep ve Maraş'ta, Klikya ve Samsun'da da ölen Amerikalılar var!

CHİLD Ama bütün bunlar dost olunmasına engel diye görülmemeli.

İSMET Ne münasebet! Sadece, her iki taraf da durumu açık görürse, duygular yerine akılla tartışır diye düşünmüştüm!

GREW Çok haklısınız! Bizim isteğimiz de bu. Akılla düşünmek, akılla tartışmak...

DOKTOR Ve akıllıca uzlaşmak!

HASAN Sanırım, yabancı düşmanlığımız yerine, eşit ko-

şullara yakınlığımızı bu görüşmeden daha iyi anlatacak bir belge olamaz.

GREW Bunu günlük raporumuza yazabilir miyiz?

İSMET Nasılsa yazmayacak mısınız?

CHİLD Öyle ya! Duruma göre, birkaç gün içinde şöyle oturup bir yemek yer miyiz?

İSMET Neden olmasın!

GREW Öğrenmek istediğimiz buydu. Özellikle de petrol alanları, çok ilgi çekici tartışmalara neden olabilir. İstedik ki Amerika Birleşik Devletleri, olanakları elverdikçe haksızlıkları engellesin.

İSMET Sağ olun Ekselansları! Desteğinizi ve önerilerinizi değerlendireceğiz. Ancak, haklarımızı zorla almanın olanaksızlığını herkesin bilmesinde yarar vardır. Önerileriniz doğrultusunda bunu anlatmayı başarırsak, sevinirim.

CHİLD Anlayışın en genişini bizden göreceğinize güvenin.

DOKTOR Sağ olun Amiral! Biz de bunu beklerdik.

HASAN Sanırım, önümüzdeki görüşmede, pek çok uzlaşmazlığı geride bırakmış insanların gönül rahatlığıyla, tartışabileceğiz.

GREW Benim de dileğim o Ekselansları!

CHİLD Teşekkür ederiz. Yakında görüşmek dileğiyle! *(Çıkarlar)*

İSMET Tahminimiz doğruymuş. Amerikalıların kulağına kar suyu kaçmış.

DOKTOR Dünün melekleri, çıkarları söz konusu olduğunda Şeytan'a pabucunu ters giydiriyor öyle ya!

İSMET Sanırım ilk raundu kazanmak üzereyiz arkadaşlar. Masada da eşitlik sorununu çözdük diyemesek de, yaklaştık.

DOKTOR Sen de hiçbir şeye sevinmiyorsun..

İSMET Sevinemiyorum Doktor. Düşmanımızın ardındaki asal güç, birden çark etmiş gibi görünüyorsa, bundan yumuşama mı beklemeli sertlik mi, çıkaramıyorum.

HASAN Kurmayların asıl gerekli olduğu alan, belirsizlik değil mi?

İSMET Bu dolaplar karşısında bizim kurmaylığımızın adı mı geçer Hasan Bey?

DOKTOR O da var ya! Şuraya bak. Bir an, İngiltere'yle Fransa'nın ardındakini unutuversek! Sadece Avrupa'da, Almanya'nın karşısına çıkardığı üç milyon askeri bir yana bırak, Anadolu'da kol gezmeye kalkanları göz ardı ediversek boynuna sarılacağız.

HASAN Yokluk kolay bir meslek değildir Doktor. Adamı şaşırtır da sömürgenizin boynuna sarar, ne sandın.

DOKTOR İyi ki şu Kuvvayi Milliye var. İş oraya dayandı mı, bütün sinirlerimiz ayaklanıveriyor. Biz bu kavgayı niye verdik, sorusu adamın beyninin içinde burgaçlanır burgaçlanmaz, kendine geliyorsun.

İSMET Ne kadar iyi. Biz bunu yaşama biçimi haline getirebildikse, ne kadar iyi.

DOKTOR İyi de! Biz dünyaya kazık kakacak değiliz ki!

HASAN Öyle ya! Bizden sonrakiler, bir büyük efendinin ırgatlığını kendi iktidarlarının payandası sayarlarsa, n'olacak?

İSMET Biz burdan döner dönmez, unumuzu eleyip eleğimizi duvara asacak değiliz ki. İnsan yetiştireceğiz. Durumu bilen, kavrayan ve uşaklığın hiçbir zaman eşitliğin olanaklarını sağlayamayacağına inanan insanlar!

DOKTOR Eyvah! Bunlar kazık kakmaya kararlı!

İSMET Sen istediğin kadar alay et. Bir kez toplumu yönetenler bu bilince ulaşırsa, hiçbir tehlike söz konusu olmaz.

HASAN Ya ulaşamazsa!

DOKTOR Tarih tekerrür eder!

HASAN Anlamadım!

İSMET Anlamayacak bir şey yok Hasan Bey! Bugün olanlar, yarın da olur diyor Doktor. Yerden göğe kadar da doğruyu söylüyor. Çünkü biz hepimiz, İstanbul'da çare-

sizlikten kıvranırken, Hoca Raif'in başı çektiği demekleşme ilk çözümdü. Ama Kara Hasan'ın, 19 Aralık 918'deki direnişi gerçek çareyi gösterivermişti.

HASAN Bir dakika! Toplumu yönetenler, çaresizliğe, bunalıma ya da ürküye kapılıp teslim olsalar bile, toplum aynı davranışı yineler mi diyorsunuz?

İSMET Evet! Aynen öyle!

DOKTOR Bundan doğalı olur mu?

HASAN Peki, toplumu yönetenler neye dayanarak teslim olacaklar? Önce toplumu koşullayarak, uşaklığın eşitlikten iyi olduğuna inandırarak teslim olurlarsa?

İSMET Olabilir. İstanbul neden teslim oldu sanıyorsun? Yüzyıllardır, toplumunu kulluğa koşulladığını sanıyordu. Kendinden daha güçlü efendiye, kendinden çok daha çabuk teslim olmasından ürktü. Ya da güven içindeydi. Teslim olduğu an, bütün toplum ardından gelecekti. Olmadı!

DOKTOR Hay ağzını öpeyim Paşa! Şimdi bize eşitliğin bütün tatlarını iliklerimize kadar sindiren de buyurduklarındır. Toplumun bütünüyle koşullanmasının ancak doğruluk, iyilik, güzellik, özgürlük ve bağımsızlıkta mümkün olabileceği gerçeği.

HASAN Yani eğitilmesi gereken halk değil. Onu yönetmeye aday olanlar.

İSMET Yazık ki öyle... Yoksa Osmanlı'nın yüz yıllardır süren alışkanlıklarını kıramayız. Biz halkımızın neler yapabileceğini biliyoruz. Bizden sonrakilerin de bunu hiç unutmamasını sağlarsak!

DOKTOR Ya sağlayamazsak korkusu yersiz. Kendi belalarını kendileri bulurlar.

İSMET Şimdiki efendilerin buldukları gibi!

6. Sahne

Sahne Önü. / JACQUELİNE - PERCİN

JACQUELİNE Bir emriniz mi vardı Ekselansları?

PERCİN *(Girerlerken)* Paşa bugünlerde çok yoğun galiba.

JACQUELİNE Her zamanki gibi efendim.

PERCİN Amerikalılar randevu mu istediler?

JACQUELİNE Geçerken uğradıklarını belirttiler.

PERCİN Randevusuz öyle mi?

JACQUELİNE Biliyorsunuz, Türkler bu tür çalışmaktan hoşlanıyorlar.

PERCİN Ne dersiniz, bir tür yoğun görünme yöntemi olmasın?

JACQUELİNE Sanmam ekselansları! Bir tür saygı yöntemi diye almak bana daha yatkın geliyor. Randevuyu, birini bekletmek ya da dikkate almamak diye anladıklarını yeni öğrendim dersem yeri.

PERCİN Olabilir madamoiselle! Bu Doğulular, çok ilginç insanlardır.

JACQUELİNE Gerçekten öyle. Ama bunlar çok daha ilginç.

PERCİN Bakın buna katılırım. Hiç ötekilere ve eskilerine benzemiyorlar.

JACQUELİNE Siz de epeydir İsviçre'desiniz Ekselans.

PERCİN Pek çok uluslararası toplantıda sizi görecek kadar.

JACQUELİNE Hemen hemen bizim tanıdığımız Doğululaların hepsinden başka olduklarını bilecek kadar da diyebiliriz.

PERCİN Haklısınız! Her şeyi çok ciddiye alıyorlar. Her şeye karşı kuşku içindeler. Ve en küçük yaklaşımı, kendilerine kurulmuş bir tuzak biçiminde algılamaya hazırlar.

JACQUELİNE Çok fazla hıyanete uğradıklarından, denilemez mi?

PERCİN Tarafsızlığınızın örselenmesinden kaygı duyarım.

JACQUELİNE Tarafsız olmak, haksızlık etmek demek değil ki!

PERCİN Bakın bu doğru. Bütün delegasyonlara kök söktürdükleri de...

JACQUELİNE Demek ki ülkelerinin çıkarlarını çok iyi savunuyorlar.

PERCİN Hiç kuşkusuz! Hepimizin bir şeyler öğrenmesini sağlayacak kadar.

JACQUELİNE Yitirilmiş bir ülkeyi yeniden kazanmak kolay bir iş değil Ekselans.

PERCİN Neredeyse olanaksız madamoiselle. Neredeyse olanaksız... Ve belki de bu yüzden, hem kızıyoruz Türklere. Rahatımızı bozdu. Alışkanlıklarımızı ters yüz ettiler diye. Hem de gizli gizli hayranlık duyuyoruz.

JACQUELİNE Taraf ülkenin diplomatı olarak sizin her şeye hakkınız var Ekselans.

PERCİN Tarafsız ülkenin görevlisi olarak, sizin de!

JACQUELİNE İnsan olarak evet. Çünkü sizin de belirttiğiniz gibi, böylelerini hiç görmedik. Uzak dönemde göreceğimizi de hiç sanmıyorum.

PERCİN Neden? Bunlar, aynı zamanda bütün tutsak ülkelerin önderi gibi davranıyorlar. Lord Curzon'u küplere bindiren de o ya zaten. Sanki sömürgelerimizdeki insanların adına davranıyorlar diyor.

JACQUELİNE Hani haksız da sayılmaz. Öyleleri var ki sömürgelerinizden, Türklerin başarısı için gece gündüz yalvardığını söylüyor.

PERCİN Susun! Geçenlerde böyle birini yakalamış haşlıyordu. Çünkü, Londra Kalesi'ndekiler de, Mustafa Kemal'in resminin önünde tapınırken yakalanmışlar, geçen yıl!

JACQUELİNE Gandi'ye, Nehru ve Cinnah mı?

PERCİN Evet!

JACQUELİNE O zaman, bizim hayranlığımızı kınayamaz-

sınız.

PERCİN Kınayan kim? Clemenceau bile Meclis'in kürsüsünden, onlar, özgürlükleri için dövüşen yurtseverlerdir efendiler, diye haykırmadı mı?

JACQUELİNE Ve özgürlüklerini kazandılar. Burada bunun bütün dünya tarafından onaylanmasını istiyorlar.

PERCİN Ama canımıza okuyorlar.

JACQUELİNE Siz de böyle derseniz.

PERCİN Bir de Curzon'un halini düşünün!

JACQUELİNE Katlanmak kolay değil, anlıyorum. Ama galiba başka çare de yok.

PERCİN Yazık ki yok. Monsieur Bompard ziyaret etmek istiyorlardı.

JACQUELİNE Hemen mi?

PERCİN Hayır! Yarın, oturumlardan sonra. Eğer boşsalar.

JACQUELİNE *(Bakar)* Bende kayıtlı bir randevu yok.

PERCİN Artık onu öğrendik. Kayıtsızı var mı?

JACQUELİNE Sanmıyorum.

PERCİN Merci Madamoiselle!

(Çıkarlar)

7. Sahne

Toplantı Salonu. / DELEGASYON - GÖZLEMCİLER

CURZON Konferans'ın önüne azınlık sorununu getirmek istiyorum. Son zamanlarda, Avrupa'da yaptığımız bütün anlaşmalarda, bu konuya içtenlikle eğildik. Yabancı bir yönetim altında yaşamak zorunda bulunan toplulukların çektiği acılar içimizi sızlatıyor. Kendini tanıma, tanımlama ve tanıtma haklarından yoksun. Çoğunluğun baskısı altında, varlığını inkâra zorlanmış...

İSMET Biz başından beri azınlık sorunlarında aynı içtenliği taşıdık.

CURZON Biz de buna dayanarak, son zamanlardaki sözleşmelerden söz ettik. Onların özlük ve insanlık haklarını sanırım kimse yadsıyamaz.

İSMET Ne demek! Tam tersine, Türkiye Büyük Millet Meclisi kendi egemenlik alanlarındaki azınlıkların bütün özlük, insanlık ve etnik haklarına, sonuna kadar saygı göstermeyi kendi varlığının güvencesinde sayar.

CURZON Türk İmparatorluğu'nda yaşayan topluluklardan birtakımının merkezle ilişkileri, özellikle bunların çoğunlukta bulundukları yerlerde çok kanlı olmuştur. Dağınık ve zayıfların, çok daha duyarlı olacağı ise açıktır.

İSMET Azınlıklar konusunda, her türlü olanağı tanımaya hazırız. Elbette, herkesin aynı olanaklarda uzlaşacağı inancıyla.

CURZON Doğal olarak, herkes aynı duyarlıktadır. Nasıl, Hıristiyan azınlıkların Asya ve başka yerlerde korunması zorunlu ise, Müslüman azınlıkların da Avrupa'da korunmaya hakları vardır.

İSMET Ve başka yerlerde!

CURZON *(Duraklar)* Anlamadım! Efendim!

İSMET Ve başka yerlerde de, dedim.

CURZON *(Düzeltir)* Ha! Avrupa'da ve başka yerlerde, korunmaya hakları vardır. Bir başka din ve soydan daha çok güvenlik içinde bulunmaya hakkı olan hiçbir soy ya da din yoktur.

İSMET Bütün inancımızla katılıyoruz. Öyledir... Değilse olmalıdır.

CURZON Biz son savaşa bunun için sürüklendik. Küçükasya'daki azınlıkları, özellikle de Ermenileri ve Ermenistan'ı korumayı görev saydık. Çünkü bu konuda verilmiş sözlerin elli yıl önce Berlin Anlaşması'na konulan hükümlerle başlayıp Milletler Cemiyeti'nin kurulmasına kaynak olduğunu hepimiz çok iyi biliriz.

DOKTOR Bilinen şeyleri, yinelemek iyi. Biz de katılıyoruz.

CURZON Koruyuculuk görevimizi, savaş sürecinde de işgal sırasında da gerektiğince yerine getiremedik. Çünkü aslolan, her topluluğun kendi bağımsızlık ve özgürlüğüne kavuşmasıdır. Sevr'de buna biraz yaklaşmıştık.

İSMET Yeniden başa dönüp tartışmayı çok istediğimi biliyorsunuz.

CURZON Hayır hayır! Amacım başa dönmek değil. Tartışmanın arazi üzerinde noktalandığını biliyoruz elbet. Ancak, insan haklarının barış masasında çözümleneceğini de siz bilirsiniz.

İSMET Hiçbir itirazımız söz konusu değil ki Lord Hazretleri! Neyin pazarlığını yapıyorsunuz?

CURZON Yani, azınlıkların korunmaya hakları olduğuna ve bunların Barış Andlaşmasında ayrıntılı bir biçimde yer almasına karşı değilsiniz.

İSMET Değilim! Tersine, azınlıkların bütün insan haklarından özgür ve bağımsızca yararlanması gerektiğine inanıyorum. Çünk biz, özgürlük ve bağımsızlığın anlamını çok daha derinden, çok daha içten kavradık.

CURZON Sinyor Massigli'nin, bütün bu söylediklerinizi, Andlaşma maddesi olarak önünüze koyacağını biliyorsunuz.

İSMET İstiyorum.

CURZON Yani, eğer azınlık kendi içinde uyumlu bir birlik sağlar da plebisit yoluyla, kendi yurdunu belirlemeye kalkışırsa şimdiden kabulleniyorsunuz.

İSMET İnsan hakları dediğimiz zaman, kendini tanıma, tanımlama, tanıtma ve kanıtlamayı saymıyor muyuz? Neden olmasın?

CURZON Ermeniler, bir Ermeni yurdu isterlerse!

İSMET Biz onlara bir yurt verdik. Bilmem, yenisini isterler mi?

CURZON Kürtler isterse!

İSMET Kürtler, zaten yurtlarını korumaktalar.

CURZON Nerde? Nasıl?

İSMET Antep'te. Maraş'ta. Nur Dağı'yla, Toroslar'da. Sizi sopanın altına yatıran sadece Türkler mi sanıyorsunuz?

CURZON Zorlamadığınızı kim bilebilir?

İSMET Elinde silah olanı zorlamak pek kolay değildir Lordum. Yine de denemesi çok kolay! Sorarız!

CURZON Soralım! Türkleri istiyorlar mı, istemiyorlar mı öğrenelim.

İSMET Ama bizim taraftakilere sorarsak zorlamış olabiliriz. Diliyorsanız sizin taraftakilere de soralım.

BARRÈRE Hak ettik!

CURZON Henüz tam anlamıyla sayımları yapamadık.

İSMET Gereksiz. Milletler Cemiyeti gözlemcilerinin yapacağı bir oylama, gerçeği bütün çıplaklığıyla belli eder. Sonra da bunu yaşama geçiririz.

GARRONİ Kürtlerden yana güvenlisiniz.

GREW Nasıl bu kadar emin olabiliyorsunuz?

İSMET Çok denediğim için!

CURZON Yani azınlık hakları konusunda hiçbir uzlaşmazlığımız yok.

İSMET Olamaz! Çünkü Misak-ı Milli, bütün azınlık haklarını en geniş anlamıyla çoktan tanımış bulunmaktadır.

CURZON Öyleyse maddeleştirebiliriz. Türkiye, kendi sınırları içindeki azınlıklara, daha önce Andlaşmalarla belirlenmiş olan bütün hakları tanımaktadır.

İSMET Elbette, Andlaşmaya imza koyan bütün devletler de, kendi sınırları içindeki azınlıklara aynı hakları tanımaktadırlar.

BARRÈRE Bir dakika!

CURZON İmza koyan devletler ne demek?

İSMET Çok açık! Dünyadaki bütün azınlıklara, özgürlük, bağımsızlık, özerklik ve insan hakları konusunda, eşit bir statü getiriyoruz. Türkiye'dekilere, Avrupa'dakilere. Asya ve Amerika'dakilere.

CHİLD Amerika Birleşik Devletleri'nin sizinle aynı görüşü paylaşacağını sanmam.

CURZON Kuzum siz ne demek istiyorsunuz?

İSMET Açık! İnsan haklarının bütün azınlıklar için geçerli sayılmasını istiyorum. Bundan gündeme getirenler kaçınsa bile, Türkiye olarak Andlaşmaya konulmasını istiyorum.

CURZON Yani, kendi ellerimizle kendi altımıza dinamit yerleştirmemizi istiyorsun.

İSMET Ne münasebet. İnsanlar ya da topluluklar azınlık oldukları için, ya da azınlıkta kaldıkları için haksızlığa uğramamalı diye Andlaşmalar imzalayanlara katılmak istiyorum.

CURZON Tamam! Kendi ülkendeki azınlıklara özerkliğe varan haklar tanıyacağını deklere edersin. Konferans bunu Andlaşmaya koyar, olur biter.

İSMET Yani teker teker mi deklare edeceğiz?

CHİLD Amerika Birleşik Devletleri böyle bir deklarasyon vermeyecektir.

CURZON Bak General. Lozan çok güzel bir kent. Belki sizin için eğlenceli de. Ama buradaki herkes Noel'i kendi evinde, ailesiyle birlikte geçirmeye kararlı. O nedenle, biraz acele etsek iyi olur.

İSMET Üzerinde tam anlamıyla uzlaşma vardığımız konuları tek taraflı güvenceler haline sokarak oylayan sizsiniz.

GARRONİ Bir Andlaşmaya taraf olarak imzalamak, kabullenmek değil mi?

İSMET Ya öyle mi? Bu açıklamayı Andlaşmanın başına ya da sonuna koyabilir miyiz?

CURZON Bunu koymaya gerek yok. Görenekler böyledir.

BARRÈRE Diplomatik gelenekler bütün imzacıları eşit biçimde bağlar.

İSMET Bağışlayın. Benim gördüğüm diplomasi, en küçük boşluğa, en büyük yorumları sığdırma sanatı. Açıkça be-

lirtilenler konusunda bile öylesine değişik sonuçlar çıkarabiliyor ki.

CURZON Amacınız, bize diplomatik bir skandal imzalatmak mı?

İSMET Ben askerim. Açıklığı severim. Daha ilk Kongremde, azınlıklara insanlığın gerektirdiği bütün hakları vereceğimi açıklamışım. Bunu Meclis kararı haline getirmişim. Şimdi bunları, Andlaşmaya yazmamı istiyorsunuz. Uygulayıp uygulamadığımı denetleyeceksiniz. Aynı hakkı, bütün dünyadaki azınlıklara sizin uygulayıp uygulamadığınızı doğrudan söz sahibi olarak, denetleme hakkımı tanımazsanız olmaz!

CHİLD Olmaz. Olmaz. Zenciler!

CURZON Siz buraya barış değil, kavga etmeye gelmişsiniz.

İSMET İnsan hakları üzerinde mi?

CURZON Sinirler çok gergin. Oturuma ara veriyorum beyler!

8. Sahne

Sahne Önü. / PERCİN - FERİT

PERCİN (*Girerken...*) Bütün büyükleri önünde tir tir titreten Bengal Kaplanı, sonunda tam kendisine uyan birini buldu. Bakalım amatör diplomat saydığı General İsmet'in bu manevrasından sonra ne yapacak?

FERİT Ustalığı tartışılamaz.

PERCİN Ustalıktan öte. Diplomasinin maestrolarından biridir Curzon. Tam bir efendidir. Ama ilk kez tökezlemeye başladı. İlk kez sinirleri bozuldu.

FERİT Birinin haksızlığa karşı direnmesi neden sinirlerini bozuyormuş?

PERCİN Çünkü bu kadar açıklık diplomasinin geleneklerine aykırı.

FERİT Açıklık ve sadelik ne zarar getirir ki?

PERCİN Ortada! Lord Hazretlerinin köşeye sıkışmasına neden oluyor.

FERİT Bizi beğenen bir Batılı'ya ilk kez rastlıyorum.

PERCİN Sizi başından beri beğeniyordum. Ne var ki bizimkileri, özellikle de Lordu yakından tanıyordum. Eninde sonunda hepinizi lokma lokma doğrayıp yutacağından emindim. Ancak!

FERİT Ancak!

PERCİN Aradan geçen bunca zaman gösterdi ki eğilip bükülmeye zorlanan Curzon oldu. Sanırım, o'nun tahammül edemediği de bu!

FERİT Yazık ki sonunda tahammül etmeye de alışacak.

PERCİN Paşana çok güveniyorsun.

FERİT En az onun kadar, halkıma da...

PERCİN İlginç. Büyük bir coşkuyla söylüyorsunuz. Sanki halk, ulus bir insan topluluğu değil, bir mucizeler tanrısı.

FERİT Bizim için öyle! Kendi aczimizin çıkmazından, tutsak olmaktansa, ölümü yeğleyen çıkışıyla hepimizi coşturdu.

PERCİN Güveninizin kaynağını şimdi anlıyorum. Biz daha çok insanlara güveniyoruz.

FERİT Bizse, bütün bir ulusa! Halkımıza yani!

PERCİN Sanırım, Büyük Devrim sürecinde, bizimkiler de öyleydi.

FERİT İnanırım. Bütün bir dünyaya devrimi yaymak istemeleri başka nasıl yorumlanır?

PERCİN Demek ki insanın kendi yapabildiğini ötekilerden beklemesi doğal.

FERİT O kadar doğal ki!

PERCİN Bengal Kaplanı'nın çekeceği var öyleyse.

FERİT Bizim yitireceğimiz her şeyi yitirdiğimizi... ve kazanacaklarımızı, yine kendi çabamızla kazandığımızı anlayıncaya kadar, evet!

PERCİN Bunu anlamak kolay mı sanıyorsunuz Ekselans?
FERİT Anlaşılması zor olmasa gerek!
PERCİN Yavaş yavaş anlaşılıyor da! Elbette zaman elverirse.
FERİT Elverir! Elverir!
(Çıkarlar)

9. Sahne

Sahne Önü. / GARRONİ - İSMET

GARRONİ *(Girerken)* Beni toplantılardan kaçan, eğlenmeye düşkün biri yerine koydunuz General. Protesto ederim!
İSMET Peki! Kırksekiz saat içinde savaşa hazır olun öyleyse!
GARRONİ Anlamadım! Ne savaşı?
İSMET Kendi askeri temsilcinize sorun bakalım, bizim dilimizde protesto ne demek?
GARRONİ Her halde, kırksekiz saat içinde savaş demek değil.
İSMET Saat konusu taraflara kalmıştır, ama protesto denildi mi, ardından çarpışmanın gelmesi kaçınılmazdır.
GARRONİ Hey Tanrım! Biz de burada toplanmış askerlerle barış yapmaya uğraşıyoruz. Anlaşılan, savaş sizi öylesine etkilemiş ki diplomatik terimler bile çatışma aracı sayılıyor.
İSMET Pek haksız sayılmazsınız. Biz zaten savaşı politikanın sıcak ilişkiler içinde sürdürülmesi diye biliriz. O yüzden de, gelin sizinle bir anlaşma yapalım da General von Clauesevitch'i haklı çıkartalım..
GARRONİ Nasıl bir anlaşma?
İSMET Basit. Siz Boğazlar, azınlıklar ve kapütülasyonlar konusunda bizi destekleyin. Biz de İtalya egemenliğindeki Ege adalarından hiç söz etmeyelim.

GARRONİ Niye olmasın? Kendi aramızda çözümleyebileceğimiz şeylerle, Konferans'ı oyalamanın gereği ne?

İSMET O zaman, yelpazeyi daha da genişletmek kolaylaşır değil mi Ekselans.

GARRONİ Elbette. İki ülkenin de çıkarları söz konusu ise.

İSMET Özellikle de İtalya'nın çıkarları, Türkiye'ninkinden çoksa demek istediniz. Şu Musul sorununu da aynı anlayış içinde çözümleyebilsek.

GARRONİ Musul, İngiltere'nin sorunudur General. Doğrudan Curzon'la çözümlemelisiniz.

İSMET Bütün yollar Curzon'a çıktıktan sonra!

GARRONİ Roma'ya çıkanı da var elbet. Sizde pek çok şirketimiz, bankamız var. Bütün bunlar üzerinde her zaman istediğiniz kadar konuşabiliriz.

İSMET Ama, Musul üzerinde konuşamayız.

GARRONİ O, bütünüyle İngilizleri ilgilendiriyor. Ancak onlarla konuşabilirsiniz.

İSMET Anlıyorum! *(Çıkarlar)*

10. Sahne

Sahne Önü. / ÇİÇERİN - JACQUELİNE

ÇİÇERİN *(Girerken)* Delegasyon buradalar mı?

JACQUELİNE Yoklar ekselans.

ÇİÇERİN Yazık. Paşa'yı bir görseydim.

JACQUELİNE Ama, biraz sonra burada olabilirler sanıyorum.

ÇİÇERİN Kendisiyle iyice konuşmadan Konferans'a çıkmak istemedim.

JACQUELİNE Gelir gelmez iletirim efendim.

ÇİÇERİN Gelmesi yakınmış gibi konuşuyorsunuz.

JACQUELİNE Öyle olması gerekiyor. Oturum bitmişti. Yeni bir toplantı yapmıyorlarsa, ki yapmayacaklardı, yoldadırlar.

ÇİÇERİN Aradığımı, gelir gelmez kendileriyle mutlaka görüşmek istediğimi söyleyebilir misiniz? Odamda sizden haber bekleyeceğim.

JACQUELİNE Anlıyorum Ekselans. Gelir gelmez söylerim.

ÇİÇERİN Teşekkür ederim madamoiselle! *(Çıkar)*

11. Sahne

Sahne Önü. / İSMET - CURZON

CURZON Ruslar da Ruslar diye tutturmuştun. İşte geldiler. Al da tepe tepe kullan bakalım.

İSMET Konferans şimdi tamamlandı Ekselans.

CURZON Bir şey anlıyorsam ne olayım. Daha düne kadar onlara karşı bizim yanımızda, yardım derdindeydiniz. Şimdi bize karşı onların yanında, yardıma koşuyorsunuz. Çanakkale'de kurtardığınız Devrim'in koruyuculuğu mu?

İSMET Ne münasebet! Rusya kendini koruyamıyorsa, bir başkasının bekçiliği ne kazandırır ki!

CURZON Öyleyse, bu çelişkiyi nasıl açıklıyorsunuz?

İSMET Çok basit! O zaman onlar topraklarımıza göz dikmişlerdi. Şimdi siz emperyalist emeller taşıyorsunuz.

CURZON Hadi hadi! Bütün ilişkiniz bu kadar mı?

İSMET Bilmem ki doğru olur mu? *(Bakınır)*

CURZON En büyük özelliğim sır saklamayı bilmemdir.

İSMET Her halde öyledir?

CURZON O kadar öyledir ki, daha Konferans'ın başında iki arkadaşınızın gelip de size yardımcı olmamı istediklerini bile kimseye söylemedim.

İSMET Öyleyse, açıklamakta hiçbir sakınca yok. Ruslar'la ilişkilerimiz herkesin sandığından çok yakın ve içtendir.

CURZON Amatör diplomat sen de!

İSMET Hiçbir zaman aksini savunmadım ki!

CURZON Hey Tanrım, nedir bu amatör diplomatların elinden çektiğim. Biri orda, Londra'da oturmuş süngünün çizdiğini kalemle bozmaya kalkışır. Biri burda arkamdan manevralar çevirmeye uğraşır!

İSMET Sahi mi, kimmiş onlar?

CURZON Lloyd Georges'la, General İsmet!

İSMET Başbakanınızın ne yaptığını bilmem, ama benim bütün çabam haklarımızı korumak amacına dönük.

CURZON Yanlış yerlerde... yanlış adamlarla... yanlış pazarlıklar yaparak mı?

İSMET Doğru insanlar pazarlıktan kaçarsa!

CURZON Pazarlıktan kaçan sensin. Bana karşı olağanüstü bir kompleksin var. Ne getirsem, anında reddediyor... reddedemeyeceğini sezdiğin anda da, yanıt hakkını saklı tutuyorum kaçamağına sığmıveriyorsun. Senden hiç memnun değilim general!

İSMET Benim kimseye karşı kompleksim yok. Olamaz da. Bütün komplekslerimizi, bütün marazlarımızı Anadolu topraklarında bıraktık geldik. Asıl kompleks sizde. Buyurmaya alışmışsınız. Bizi Hintli Parya ya da Osmanlı Nazırı sanıyorsunuz.

CURZON Olmadığınızı biliyoruz. Ama o kadar dolap çevirince, açaba diye sormak zorunda kaldığımız anlar oluyor. Oysa her şeyi açık seçik konuşabilsek.

İSMET Benim bundan kaçındığımı söyleyemezsiniz.

CURZON Söyleyebilirim. Bazı konuları doğrudan çözmemiz gerektiğini bile bile, ortaklarımın kapısını aşındırman doğru mu?

İSMET Aranızdaki gizli anlaşmaları ben nerden bilirim Ekselans? Hangi konu doğrudan hanginizi ilgilendirmekte, belli mi?

CURZON Her şeye dayanırım da, aptal yerine konduğumda bütün sinirlerim ayaklanır.

İSMET Dehamıza hayran olduğumu kaç kez belirttim

Ekselans.

CURZON Öyleyse benimle oynama. Sen kendi haklarını, kendi silahıyla sağlamış bir askersin. Peki İngiltere aynı şeyi yapmadı mı?

İSMET Biz burada bitmiş bir hesabın defterini dürmüyoruz ki!

CURZON Ya ne yapıyoruz?

İSMET Geleceğin, barışın temellerini atıyoruz!

CURZON Hey Tanrım! Bu amatörler beni öldürecek! Yardım et!

İSMET Teşekkürler Ekselans! Yine hangi potu kırdık?

CURZON Bilmezlikten gelerek, saf saf yeni defterler açmaya kalkışman yok mu General, öleceğim! Ruslar da Ruslar diye tuttururken bitmiş bir hesabın defterini dürmek niyetinde değil miydin?

İSMET Ruslar'ın taraf olmalarını sağlamak kötü mü?

CURZON Bir tek senin için iyi: Daha önce belirttiğin gibi, orda milyonlarca kan kardeşin var. Üstelik en yakın komşun. Peki bizim için! İngiltere ya da Müttefikler, Rusya ile ilişki kurmak istediklerinde Türkiye'yi neden aracı kılsınlar? Mantığı var mı?

İSMET Peki, eninde sonunda kuracaklarsa, bunu çabuklaştırmanın kötülüğü ne?

CURZON Gördün mü? Seninle anlaşmak mümkün değil.

İSMET Kurtla kuzunun öyküsünü biz de biliriz Lord'um. Anlaşmak için burdayız. Ve eninde sonunda anlaşacağız.

CURZON Entrika çevirerek olmaz.

İSMET Çevirmediğim ortadayken suçlamak da doğru olmaz.

CURZON Peki nedir asıl derdin?

İSMET Musul!

CURZON Biz bu Konferans'ı Majestelerinin toprakları tartışılsın diye mi topladık?

İSMET Musul nerden Majesteleri'nin toprağı oluyormuş?

CURZON Orda sizinle çarpıştık yanılmıyorsam. Sen de orday-dın. Dört yıldır, işgalimiz altında.

İSMET İşgaller değişebilir Ekselans!

CURZON Elbette General! Kendi koşullarıyla!

İSMET Kılıç hakkına dayandırırsanız, kılıç hakkını tanıma-ya koşulursunuz.

CURZON Hiç kimse, bunun aksini savunamaz ki zaten. Yaptığımız ne ki!

İSMET Anlıyorum Ekselans. Çok iyi anlıyorum. *(Çıkarlar)*

12. Sahne

Lobi. / İSTANBULSKİ - DOKTOR

İSTANBULSKİ *(Girer)* İstedim ki, şöyle bir araya gelelim, başbaşa konuşalım.

DOKTOR Yazık! Paşa da şimdi çıktı.

İSTANBULSKİ Üzüldüm. Diyordum ki, şu azınlıklar soru-nunu kendi aramızda çözelim.

DOKTOR Onda çözülecek bir şey yok. Eninde sonunda bi-zim dediğimiz yere gelecekler.

İSTANBULSKİ Benim de söylemek istediğim bu zaten. Pa-şa bastırırsa kaçamazlar. Ancak sonrasında bizim başı-mız ağrır.

DOKTOR Neden ağrıyacakmış?

İSTANBULSKİ Nedeni çok. Bizler geçiciyiz Doktor. Başta biz varken, sözlerimiz söz. Yarın öbür gün birtakım fa-natikler gelir. Azınlık hakları gözüne batar. El altından budamaya kalkar.

DOKTOR Ellerini tutar da kırıveririz.

İSTANBULSKİ Hah! İşte, benim de dediğim bu. Dünya ha-li hep böyle gidecek değil ki. Bende eli ağır bulunur. Sen-de bir yüreği ağır. İnsanlar, acı çeker.

DOKTOR Sen bu Galatasaray ağızlarını bırak da, biraz as-

keri mektep konuş. Ne demek istiyorsun?

İSTANBULSKİ Demek istediğim şu. Kanırtırsanız, hepimizi bağlarsınız. Azbiraz gevşetirseniz, ilerde hepimizin kaçacağı delikler meydana çıkar.

DOKTOR Şuna bak yahu. Canı yanan biziz, ilerdekilerin keyfini gıcır yapmaya uğraşıyor. Sıkışsınlar azbiraz. Milletten dayak yemek neymiş anlasınlar da kendilerine gelsinler.

İSTANBULSKİ Eh, tutup herkesi bir güzel patakladınız diye, kendi çocuklarınızı da dövmeye hazırlanıyorsanız ne diyebiliriz. Ama bilin ki altından kalkılması zor bir iş.

DOKTOR Yahu Aleksander, biz ne kötü bir kuşakmışız! Sen Galatasaray'ı Sultani'sinde okudun. Ben Sinop Rüştiyesi'nde. Ama askeri okulda aynı tatsız karavanaya kaşık salladık. Pırıl pırıl Osmanlı zabitleri olarak yaşama başladık.

İSTANBULSKİ Sonra sen Türk oldun Doktor! Ben Bulgar.

DOKTOR Dost başladık. Düşman olduk. Çarpıştık. Ve şimdi, yeniden dostluğun temellerini atmaya uğraşıyoruz.

İSTANBULSKİ İstiyoruz ki bir daha bozulmasın. Bir daha yakınmayalım ya da öç almaya kalkmayalım birbirimizden. Bunun için de iç işlerimize fazla karışmayalım, diyorum.

DOKTOR İyi, hoş da senin üçte birin Türk. Derine inersen, Avar Hanı Bulgar Bey'e kadar yani... daha da fazla Çapanoğlu çıkar ya! Boşver. Burda kalalım ve üçte bir diyelim. Bende de epeyce Bulgar var.

İSTANBULSKİ Yani kılıç hakkımızı isteriz diyorsunuz!

DOKTOR Hayır! Yeryüzündeki Müslümanlarla Türkleri, güvencesiz bırakmayız diyoruz.

İSTANBULSKİ Yeri geldiğinde, bütün bir dünyaya kafa mı tutacaksınız?

DOKTOR Yeri geldi Aleksandr kardeş. Biz kafa tutmanın çiçeklerini toplamaya geldik buraya. İstiyoruz ki, onlar-

dan başımıza bir taç yapalım.

İSTANBULSKİ Dostlarınızın kanlarıyla sulanmış çiçeklerden mi?

DOKTOR Eee! İnsan dediğin çok acımasız bir varlık Çorbacı. Yenildi mi, serçe kadar ürkek de yendi mi fil gibi korkusuz olur.

İSTANBULSKİ Ah! Sizi döve döve Asya'ya kadar kovalamalıydılar ki!

DOKTOR Denedikleri neydi sanıyorsun?

İSTANBULSKİ Yani hiç bir umut yok mu? Osmanlılıktan hiç vazgeçmeyecek misiniz?

DOKTOR Ne ilgisi var? İmparatorluk bitti. Osmanlılık da. Şimdi Türklük moda. Milliyetçilik yani.

İSTANBULSKİ Etme bulma dünyası diyorsun öyle mi? Bizimkiler başlattı ya!

DOKTOR Şimdi şöyle bir baktığımızda, hepimiz oyuna geldik sayılır Çorbacı.

İSTANBULSKİ Ya da her şeyin bir zamanı var demek daha geçerli.

DOKTOR Haklısın!

İSTANBULSKİ Siz yine de dediklerimi bir düşünün.*(Çıkar)*

DOKTOR Olur! Düşünürüz.

13. Sahne

Sahe Önü. / İSMET - JACQUELİNE

JACQUELİNE *(Girerken)* Nasıl söyleyeceğimi bir türlü bilemiyorum.

İSMET Her zaman söylediğin gibi söyle.

JACQUELİNE Noel'de herkes en yakınına gider.

İSMET Ha! İzin istiyorsunuz. Hay hay!

JACQUELİNE Yukarıda şirin bir dağ köyündenim.

İSMET O zaman izniniz pek uzun sürmeyecek.

JACQUELİNE Bu kadar işinize yaradığımı bilmezdim.

İSMET Lütfen böyle şeyler söylemeyin!

JACQUELİNE Teşekkür ederim.

İSMET Ne kadar mahrum kalacağız sizden?

JACQUELİNE Emrederseniz hiç!

İSMET Yok! Olmaz. Noel'e ne kadar önem verdiğinizi biliyorum.

JACQUELİNE Bir türlü söyleyemediğim de bu zaten. Acaba! Acaba!

İSMET Evet! Yoksa vaz mı geçiyorsunuz?

JACQUELİNE İsterseniz... İsterseniz, siz de buyrun. Hem ailemi tanımış olursunuz. Hem biraz dinlenirsiniz.

İSMET Ben mi? Olur mu?

JACQUELİNE Neden olmasın? Her halde bizimkiler çok sevinirler.

İSMET Pekâlâ tersi de olabilir!

JACQUELİNE Olamaz! Zamanımızın büyük kahramanlarından birini yakından tanımak, hepsine onur verir.

İSMET Bilmem ki! Rahatsız etmekten korkarım.

JACQUELİNE Oh! Hiç rahatsız olmayız. Lütfen!

İSMET Hiç fena bir öneri değil. Bir düşenelim.

JACQUELİNE Sahi mi? Düşünecek misiniz?

İSMET Düşünmenin ötesinde. Çok isterim.

JACQUELİNE Oh! Nasıl mutlu olurum? Ailem nasıl sevinir.

İSMET Teşekkür ederim. İşleri ayarlayabilirsem.

JACQUELİNE İsterseniz. Emrederseniz. Hemen bizimkilere haber vereyim. *(Çıkar)*

14. Sahne

Lobi. / VENİZELOS - DOKTOR - İSMET

VENİZELOS *(Girer)* Umarım rahatsız etmiyorum.

DOKTOR Ne demek? Onur verdiniz.

VENİZELOS Paşa yoklar mı?

DOKTOR Neredeyse gelirler Ekselans. Bir şey ister miydiniz?

VENİZELOS Gelmesi uzayacak mı?

DOKTOR Sanmam.

VENİZELOS Gelince, birlikte içsek!

DOKTOR Nasıl isterseniz.

VENİZELOS Vaktiniz var değil mi? Rahatsız etmediğimden emin misiniz?

DOKTOR Burda bulunmamızın amacı, dostlukları pekiştirmek Ekselansları. Elbette konuklarımızı ağırlayacak kadar vaktimiz var.

VENİZELOS Teşekkür ederim Doktor! Çok iyisiniz.

DOKTOR Her türlü kötülüğü yaşadık Kirye! Şöyle, ilk gençliğimizden bu yana, gözlerimizi bir kapasak, her halde kendimizden ürkeriz.

VENİZELOS Yaptıklarımızdan, düşündüklerimizden demek istiyorsunuz.

DOKTOR Evet!

VENİZELOS Ama biz her yaptığımızı, ülkelerimiz, toplumlarımız ve devletlerimiz için yaptık.

DOKTOR İyi yapamadık ki, sonunda burda pirincin taşını ayıklamaya koşullandık Kirye Elefterios!

İSMET *(Girer)* Bağışlayın. Biraz geciktim. Hoş geldiniz.

VENİZELOS Biz de Doktor'la lafa dalmıştık.

İSMET Hasan Bey yok mu?

DOKTOR Alt Komisyon toplantısı uzamış.

İSMET Kapütülasyonlar mı?

DOKTOR Osmanlı borçlarının paylaşımı.

VENİZELOS Bize de yüklemek istiyormuşsunuz!

İSMET Madem ki, Osmanlı İmparatorluğunu paylaşıyoruz. Borçlarını da paylaşacağız elbette!

VENİZELOS İyi ki Ege'yi geri almışsınız diyeceğim.

DOKTOR Hani deseniz de yanılmazsınız.

İSMET Keşke bütün bunların hiçbiri olmasaydı!

VENİZELOS Olmaması mümkün müydü Paşa Hazretleri?

İSMET Kim bilir! Belki mümkündü de kimse önlem almaya yanaşmadı. Belki tarihin kaçınılmaz akışı sonunda İmparatorluğun da yıkılmasını gerektiriyordu.

VENİZELOS Ve bunun hesabını görmek bize düştü.

DOKTOR Tarih, ne acımasız!

VENİZELOS Yine ilk gençliğimizden bgüne mi gözden geçirdiniz Doktor?

İSMET Hepimiz ne kadar çok gözden geçirirsek, gelecek yüzyılın o kadar az hesaplaşmasını sağlarız.

VENİZELOS Bunu mümkün görüyor musunuz?

İSMET İmparatorlukların çağı geçtiyse, felek sadece Osmanlı'yla, Çarlık'ın mı ensesine bindi? İngiltere, Fransa, hatta İtalya'nın sürgit egemen olacağı nerden belli!

VENİZELOS Yani siz bunun kavgasını veriyorsunuz. İlerdeki yıkımın, ilk kıvılcımlarını yakmaya uğraşıyorsunuz.

DOKTOR Eğer emperyalizmden umudunuzu kestinizse, buna siz de katılabilirsiniz.

VENİZELOS Biz de kendimizi usta politikacı sanırız öyle mi?

İSMET Politikanın kaynağı güçtür Ekselans.

VENİZELOS Ve er meydanında yenilenlere yer yok öyle mi?

DOKTOR Kim demiş! Herkese yer de var yenini bollatacak kumaş da...

İSMET Yeter ki bütün umudumuzun kendi içimizde, özel dostluğumuzda ve birbirimizi anlamaktan meydana çıkacağını bilelim.

VENİZELOS Ben de bunu rica etmeye gelmiştim.

DOKTOR O zaman, dostluğun da en azından güç kadar önemli olduğu ortaya çıkar.

İSMET Elbette, büyüklerin öncelikle kendi çıkarlarını düşündüklerini bilir, biz de kendi çıkarlarımızın kavgasını verirsek.

VENİZELOS Aklı başında askerler görmek, içimi nasıl ferahlatıyor bilemezsiniz. Biri bütün bunları bizdekilere de anlatsa.

DOKTOR Askerin darbecisine söz anlatmak çok zordur Ekselans.

VENİZELOS Ne kadar doğru söylediniz.

İSMET Doktor bu konuda engin deneyim sahibidir.

DOKTOR Eh, alay da etse sesimi çıkaramam. Kurduğum parti, darbecilerin elinde bana da darbe yapınca neyleyeyim.

İSMET Hiiç! Bir parti daha kurarsın.

VENİZELOS Sonra!

DOKTOR Sonra, kurtarmak istediğin devlet batar. Bu kez de yeniden devlet kurmak için, Malta senin, Ankara benim... Döne döne, düştük Lozan'a.

VENİZELOS Ama, eşit taraflardan biri olarak.

İSMET Haklısın! Eşit taraflardan biri olarak.

VENİZELOS Bizim öyle olmadığımızı gel de bizimkilere anlat. Tam bir kıskaç içindeyim. Büyükler, neredeyse tam anlamıyla başının çaresine bak diyorlar. Atina'dakiler, işte Kralı kovduk, bizim hiçbir sorumluluğumuz yok bu durumda, diyorlar. Siz, bindikçe biniyorsunuz tepeme.

DOKTOR Daha biz hiçbir şey konuşmadık ki Kirye Elefteros!

VENİZELOS Unutmayın hepimiz Osmanlı'yız. Ve Osmanlı'da ne oyunlar olduğunu, ne siz bana anlatabilirsiniz, ne de ben size!

İSMET Hani Osmanlılık? Nerde? Biz onu kendi ellerimizle boğduk. Şimdi yeniden diriltmemiz olanaksız. Galiba biraz da bunun hüznünü yaşıyoruz. Pişmanlığını diyemem. Bütün bu olup bitenleri yaşadıktan sonra pişman olamayacak kadar düşlerimizden uzağız. Ama yine de içimizde belli belirsiz bir hüzün var.

VENİZELOS Kırılan bir şeyler mi? Bir yürek ya da burun

sızısı!

DOKTOR Evet! Bir burun sızısı. Olmasaydı gibi. Ama olacaktı. Siz bağımsız olacaktınız.

VENİZELOS Olabilseydik!

DOKTOR Olmalısınız Kirye!

İSMET Olmazsanız bizim dost olmamız yetmez. Yarın, bugünün güçlülerinin yıkıldığına da tanıklık edebiliriz. Ya da bizden sonrakiler. Fırsattır dedikleri an!

VENİZELOS Bizim dediğimiz gibi!

İSMET Evet! Açıkça ortaya çıkmıştır k Anadolu'ya, bir şey dayatmak da, dayattığını benimsetmek de pek kolay değil.

VENİZELOS Olanaksız Paşa! Osmanlı, onca yüzyıl nasıl egemen olmuş?

DOKTOR Osmanlı'yı, kendinden bildiği için.

İSMET Ve olmadığını anladığı anda, hem devletini parçaladı. Hem yepyeni bir devletin temellerini atmakta.

VENİZELOS Geriye dönüş olmayacak desenize!

DOKTOR Mümkün mü?

VENİZELOS Söylediğiniz şu mu; Biz! Yani Türkiye ve Yunanistan... eğer açık ve içten bir dostluk kurabilirsek... Birbirimizin haklarına saygı duyarsak, ardından hiçbir komploya girmeksizin anlaşabilirsek!

İSMET Daha da açığı, buna zorunlu olduğumuzu bilirsek...

DOKTOR Çünkü, biz hiçbir zaman İngilizler'le ya da ötekilerle yan yana yaşamak zorunda değiliz. Sınır komşusu değiliz. Ama sizinle!

VENİZELOS Atina'dakilere inandırabilir miyim?

İSMET Sizin çok akıllı, çok usta ve yetenekli bir politikacı olduğunuzu biliyoruz Ekselans! Büyümesine olağanüstü katkılarda bulunduğunuz yurdunuzun, büyüklerin ağzına bakarken tehlikeye girdiğini anlatmakta büyük bir zorluk çekeceğinizi sanmam.

VENİZELOS Kendi adıma, bütün inancımla söz veriyo-

rum. Ama Atina anlamak istemezse!

DOKTOR Anlamak zorunda olduğunu anlatın Kirye Eleftorios. Yoksa biz anlatmak zorunda kalırız.

VENİZELOS Teşekkür ederim. Sizden bu güvenceyi almak içimi rahatlattı. Biliyor musunuz, bunu bizim sosyalistler söylemişlerdi.

DOKTOR Neyi?

VENİZELOS Anadolu'ya çıkarsak yenileceğimizi... Ve kazandığınız zaman, sizden başkasına güvenmememiz gerektiğini.

İSMET İlginç! O zaman inanmadınız.

VENİZELOS Güncel çıkarlar, her zaman geleceğin tehlikelerini göz ardı ettirmese, biz de sizin gibi eşit taraf olarak katılırdık Konferans'a!

İSMET Artık onların size bir şey veremeyeceğine Atina'yı inandırırsanız. Kendi aramızda, bozulmaz bir dostluk kurarız. O zaman siz de eşit taraflardan biri olursunuz.

VENİZELOS Bu güvenceyi verebilirsem belki bizim darbecileri yola getiririm..

DOKTOR Sanırım en doğrusu bu olur Kirye Elefterios.

VENİZELOS Anlıyorum. Bana Atina yolu göründü. Hemen davransam, iyi olur. *(Çıkar)*

DOKTOR *(Ardından)* Bizim sinirlerimizi bozmak isteyenlerin sinirleri iyice bozuldu anlaşılan!

İSMET Emin misiniz?

DOKTOR Dökülmeye başladılar baksanıza.

İSMET Ne olsa komşumuz Doktor. Güç dengesini sezmesin, olanaksız.

15. Sahne

ÖNCEKİLER - HASAN

HASAN *(Girer)* Venizelos ellerini ovuşturarak gidiyordu. Öyle katmerli bir selam verdi ki. N'oldu?

DOKTOR Sonunda, kiminle anlaşması gerektiğini anladı.

İSMET Sizi Londra'ya göndersem, olmazlanır mısınız?

DOKTOR Londra mı?

HASAN İkimizi birden mi?

İSMET Madem Noel herkesi evine topluyor. Yanınıza Cavit'i de alın. O, büyük şirket yöneticilerini tanır.

HASAN Galiba anlamaya başladım. Musul sorunu mu?

DOKTOR Curzon'u, kendi evinden mi vuracağız?

HASAN Becerebilir miyiz?

İSMET Ne kaybederiz?

DOKTOR Sanki Musul'u kaybetmişiz gibisin Paşa!

HASAN Petrol, sanırım savaşın gerekçesiydi. Biz pek ayrımında değiliz. Ama kamyonlar, otomobiller, uçaklar ve pek çok da gemi petrolle çalışıyor. Kim bilir daha ne kadar şey çalışacak.

İSMET Öyleyse işimiz zor. Musul Petrollerini kurtarmak için zor kullanmak zorunda bırakılırsak, ne yaparız?

DOKTOR Zor kullanırız? Ne yapacağız?

HASAN Hani zor'un Doktor? Bütün barutunu harcadın.

DOKTOR İşin başında da harcamıştık. Keçiborlu küherçilesine kıran girmedi ya! Yeniden imal eder, vururuz.

İSMET Umarım, denemek zorunda bırakmazlar.

HASAN Düşündüğünüz şeye katılırım Paşa. Curzon'u evinden vurmak iyi fikir.

DOKTOR Desenize yol göründü.

İSMET Sizce de uygunsa hiç oyalanmayın. Hem biraz dinlenmiş olursunuz.

HASAN Anlaşma konusunda bir yetkimiz var mı?

İSMET Bana yarı yarıya paylaşıma kadar izin verilmişti. Sizinki de öyle.

DOKTOR Oho! Siz baştan gözden çıkarmışsınız.

İSMET Biz askeriz Doktor. Ve bir asker, nöbet tutmadığı yerde hak iddia etmenin, uyanıkken düş görmek olduğunu bilir. Ne ki orası bizimdir. İçten, dıştan, son ana ka-

dar savaşmadan kurtarmaya uğraşacağız.

DOKTOR Anlıyorum! Bağışla! Tepkilerimi denetlemeyi öğrenemedim.

İSMET Seni Doktor Rıza Nur yapan da bu coşkun zaten. Niyetinin iyiliğini bilmeyen mi var?

DOKTOR Tamam Paşa! Yolcu yolunda gerek.

16. Sahne

JACQUELİNE - ÇİÇERİN

ÇİÇERİN *(Girer)* Sekreteriniz, girmemde sakınca olmadığını söyledi.

İSMET Onur verdiniz.

DOKTOR Hoş geldiniz.

HASAN Buyrun!

ÇİÇERİN Bana öyle geliyor ki Paşa, bizi emperyalizmin ağzına atıverdikten sonra, siz daha geniş alanda oynamaya başladınız.

İSMET Eee! O kadar prim verin artık. Sizi boşuna mı zorladık Konferans'a katılmak için? Boşuna mı buralara kadar yorduk?!

ÇİÇERİN Başa baş güreşmenin tadını aldınız, hepimizle dalga geçiyorsunuz değil mi?

DOKTOR Ne münasebet!

HASAN Öylesine parlak bir diplomatsınız ki, nasılsa Curzon'un hakkından geliyorsunuz. Biz hayranlıktan kurtuluncaya kadar da!

ÇİÇERİN Paşanız armutları toplayıp, sepetine dolduruveriyor.

İSMET Değiştirmemizi istediğiniz bir tutum mu söz konusu Ekselans?

ÇİÇERİN Boğazlar konusunda, çok yumuşak gidiyorsunuz.

İSMET Çatışma çıksın istemiyorum.

ÇİÇERİN Aynı zamanda bizi denetim altında tutmak niyetiniz yok mu?

İSMET Boğazların tepelerine koyacağım asker, nasılsa herkesi denetim altında tutmayacak mı?

ÇİÇERİN Öyleyse! Yahu Paşa! Sen hepimizi, kendi çevrende uzun yıllar bağlamak istiyorsun. Çatışma falan bahane. Boğazlar konusunu ayakta tutarak, sürekli tartışma sağlayacaksın. Elbette sürekli çıkar da...

DOKTOR İnsan sizlerle bir arada, satranç ustası olup çıkıyor.

HASAN Bizim aklımızdan geçmeyen hamleler, sizin gözünüzde beliriveriyor.

ÇİÇERİN Demek aklınızdan geçmedi ha! Curzon bunları yutuyor mu? İşine geldiği için yutmuş mu görünüyor?

İSMET Curzon'la tartışan sizsiniz.

ÇİÇERİN Vay çaylaklar! Boynuz kulağı geçer deyimi sizindi değil mi? Oh canıma deysin. Curzon, ilk kez kendinden daha fırıldak bir temsilciyle boğuşuyor. Üstelik, koşulları da eşit.

DOKTOR Sağ olun Çiçerin yoldaş. Doğrusu, şimdiye kadar hep azarlanmıştık. Övülme iyi geliyor.

ÇİÇERİN Bakın buna içilir.

HASAN Hiç istemeyeceksiniz sanmıştım.

17. Sahne

Sahne Önü. / İSMET - JACQUELİNE

JACQUELİNE Öylesine mutlu. Öylesine şanslı ve coşkuluyum ki.

İSMET Teşekkür ederim.

JACQUELİNE Ben nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Dilerdim. Dilerdim.

İSMET Yazık ki dileklerimizi gerçekleştirme olanağımız yok.

JACQUELİNE Neden? Pekâlâ Konferans uzayabilir.

İSMET Aman uzamasın. Çünkü ülkem kırık dökük. Baştan sona onarılması gerekiyor. Ve başlayacağımız nokta, Konferans'a bağlı.

JACQUELİNE Kim bilir nasıl bir istekle çalışacaktır insanlarınız.

İSMET Barış gerçekleşir gerçekleşmez derin bir nefes alacakları kuşkusuz. Ama, ilkin kendilerini mi, ülkelerini mi onaracakları konusunda, bir şey söyleyemem.

JACQUELİNE İnsanlarınız da sizin gibiyse!

İSMET Hepimiz savaşıyoruz. Yıllardır. Nerdeyse bir ömür boyu savaşıyoruz.

JACQUELİNE Ve yaşamı öğrendiniz o dehşet okulundan.

İSMET Buna gerek var mıydı?

JACQUELİNE Bazen istemese de insanın içinde bulunduğu koşullara uyması kaçınılmaz.

İSMET Yazık ki öyle!

JACQUELİNE Ne isterdim biliyor musunuz?

İSMET Ne?

JACQUELİNE Ülkenizde olmayı. Kim bilir nasıl bir dev uyanışıysa, o kalkınmayı yaşamayı. Ona katkıda bulunmayı.

İSMET Böyle hayranlıkla bakarken, benim aklımdan geçenler de hemen hemen benzeri şeyler.

JACQUELİNE Anlatmak sakıncalı mı?

İSMET Ülkemin kadınlarına benziyorsunuz. Onlar da böyle açık, bilgili ve etkili olabilseler.

JACQUELİNE Hasan Bey, bu savaşı kadın-erkek birlikte kazandığınızı söyledi.

İSMET Doğru söylemiş. Savaşta omuz omuza vuruşanlar da vardı. Ama iş tartışmaya gelince. Konuşmaya... düşlerden... bilgiden... gelecekten söz etmeye yürüyünce, biraz dilsizleşirler.

JACQUELİNE Belki böylelikle daha bağlı, daha bağımlı ol-

manın mutluluğunu yaşıyorlar. İnsanın hep sorumluluk içinde bulunması, o kadar kolay değil.

İSMET Kolayına kaçmayı düşünerek yapabilseler.

JACQUELİNE Razı olabilir miydiniz?

İSMET Ülkemizi geliştirmek kalkındırmak istiyorsak, kadınlarımızı geliştirmek zorundayız. Çocukların ileriye açık olması buna bağlı.

JACQUELİNE Siz hiç kendinizi düşünmez misiniz?

İSMET Ne gibi?

JACQUELİNE Mutluluğun bireysel olarak da bulunabileceği gibi. Burda, Lozan'ın tepesinde ücra bir köşedeyiz. Ve oturmuş, mutluluğu tartışıyoruz.

İSMET Tartışmaya koşullarınca insan, yaşadığından bile çelişki çıkarıyor.

JACQUELİNE Ne fena! Oysa, yaşam bir uyumdur. Barış ve uzlaşma daha doğrusu. Önce kişinin kendisiyle barışı. Sonra!

İSMET Burada. İsviçre yurttaşı olarak bunları söylemek kolay. Ama aşağıda bizi korkunç çıkarların kavgası bekliyor.

JACQUELİNE O yüzden Konferans bitmesin diyorum ya. Kavgalar dursun diye.

İSMET Konferans bir sonuç sadece. Tarafların birbirini dövemeyecekleri noktada bir soluklanma ya da...

JACQUELİNE Bunu bütün temsilciler biliyor mu?

İSMET Elbette. Herkes kendi sınırlarını çok iyi bilir.

JACQUELİNE Öyleyse bunca tartışma, bunca kavga ve sinir gerginliği niçin?

İSMET Burada boşuna toplanılmadığını dünyaya göstermek için.

JACQUELİNE Kendinize karşı bile çok acımasız değil misiniz?

İSMET Hayır. Sadece ve açık olmaya çalışıyorum.

JACQUELİNE Sanırım bu sadece ve açık tutumunuz, herkesi size hayran bıraktı.

İSMET Sanmam! Kim bilir, neler söyleniyor benim için?

JACQUELİNE Hep iyi şeyler söyleniyor. Hemen hemen herkes anladı ki sizin kabul etmeyeceğiniz koşullarla barış yapılamaz. Bu, çevrenizdeki saygı çemberini gittikçe daralttı.

İSMET Bir kaşık suda boğmak isteyenler de var ama.

JACQUELİNE Artık kalmadı. Lord Curzon bile hayranlarınız arasında.

İSMET O öylesine kendini beğenmişin biri ki herkese tepeden bakıyor.

JACQUELİNE Önceleri öyleydi. Ama geçen gün Amiral Child'e, bu Türk beni çıldırtacak demiş.

İSMET Gördün mü? Hâlâ kızıyor.

JACQUELİNE Ama arkası var. Diplomasi kurallarını bilmiyor diyordum. Bilmediğini, kendi çıkarına kullanması bütün sinirlerimi ayaklandırıyor. Tam bir cambaz. On kez sordum Harrington'a. Gerçekten diplomasi bilmez mi? Hayret verici bir durum ama bilmezmiş.

İSMET Lord Hazretlerinin anlamadığı bir gerçek var ortada. Biz hakka dayanıyoruz. Ve hakkın gücü çok zaman bütün diplomatik oyunlardan daha etkili oluyor.

JACQUELİNE Ne kadar ilginç. Galiba Lord Hazretleri haklı. Biz, Mustafa Kemal'in Anadolu'ya gitmesine zaaflarından yararlanır da, istediğimiz noktaya çekeriz diye izin vermiştik. Oysa, bunlar orda sağlam bir denge tutup istediklerini bize kabul ettirmeye gelmişler, diyormuş.

İSMET Bütün bu söylenenlerin doğruluğundan emin misin?

JACQUELİNE Emin olmasam söyler miydim?

İSMET Söylediklerin, ya barışın elle tutulacak kadar yakınlaşması... ya da bizi iyice zorlayacakları anlamına geliyor. Bakalım Noel bitti. Yeniden tartışacağız... göreceğiz.

JACQUELİNE Umarım, istediğiniz gibi sonuçlanır.

İSMET Ailene teşekkür ederek, dönelim mi artık!

JACQUELİNE Emredersiniz!

18. Sahne

Lobi. / BARRÈRE - CURZON - GARRONİ

CURZON Şeytanın aklına gelmeyecek işler etmeye kalkıyorlar. Olacak şey değil..

BARRÈRE Konferans'ı kesintiye mi uğratacaklar yine.

CURZON O açık bir tutumdur efendim. Onu anlarım.

GARRONİ Anlamadığınız ne öyleyse Lordum?

CURZON Daha geçenlerde uyardım Türk'ü. Dedim ki, bizi kendi çıkarlarının iştahında sırtlanlar gibi görmekten vazgeç. Sanki taşa söylemişim.

GARRONİ Yine pazarlık sorunu mu?

CURZON Kendisi burayı beklerken, arkadaşlarını Londra'ya göndermiş. Bizim petrol şirketlerine. Kendileriyle uzlaşılırsa, ortaklık öneriyor.

BARRÈRE Bizim ortaklıkları devre dışı mı bırakacak yani?

GARRONİ Petrol sizin sorununuz demiştik ya!

CURZON Kaleyi içten fethedecek aklı sıra.

BARRÈRE Peki, şirketler ne demiş? Olayı size aktardıklarına göre.

CURZON Nerde! Bana aktaran Inteligente Cervice!

GARRONİ Yani pazarlığa girmişler.

CURZON Korkarım, yumuşak davrananları olmuş.

BARRÈRE İşimiz zor olduğunu biliyorduk, ama bu kadarı da fazla.

CURZON Ben ona gösteririm. Bir yeri gelir elbette.

GARRONİ Gelmiyor ki Lordum. Hiç boşluk bırakmıyorlar.

19. Sahne

Sahne Önü. / İSMET - GREW

İSMET *(Girerken)* Bilmem ilgilenir misiniz Ekselans. An-

kara, petrol konusunda, yarı yarıya paylaşım için bana tam yetki verdi.

GREW Petrol konusunda her zaman ilgiliyiz efendim.

İSMET İngiliz Başdelegesi'nin yüzde yirmi önerdiğini de biliyorum.

GREW Musul onlarda kalırsa, yüzde yirmi de Fransızlar'a verecekler.

İSMET Ama British Petrolium'un payı yüzde altmış olacak.

GREW Canım orda da Hollandalılarla ortaklar.

İSMET Anlıyorum. Siz yüzde elli yerine yüzde yirmiye razısınız. Curzo haklı. Bize gelen bilgiler yanlış demek ki.

GREW Size gelen bilgi nedir?

İSMET Başkan Wilson'la, petrolcü Rookafeller'in, Musul'dan mutlaka en fazla payı almanız gerektiğine dair söylentiler.

GREW Daha fazla pay almayı kim istemez ki.

İSMET Siz istemiyorsunuz.

GREW Galiba bir öneriniz var!

İSMET Biz nasılsa petrolü işletecek yeterli teknolojiye sahip değiliz. Bu nedenle de, işletene yüzde elli pay vermekte kararlıyız.

GREW Yüzde elli mi? Bunu Amiral'e söylediniz mi?

İSMET Curzon'un yanından koparabilsem söyleyeceğim.

GREW Ben söylesem.

İSMET Hiçbir sakıncası yok.

GREW Musul ne zaman konuşulacak?

İSMET Yarın!

GREW Akşama kalmadan, size haber veririm. *(Çıkar)*

20. Sahne

Lobi. / DOKTOR - CURZON

CURZON Patrikhane için metreler boyu telgraf çekiyorsu-

nuz. Burda sinek vızıldasa Ankara'ya haber veriyorsunuz. Oysa dünya yerinden oynuyor, tınmıyorsunuz. Nedir sizden çektiğimiz?

DOKTOR Yine n'oldu. Patrikhane de öteki sorunlardan biri. Verin alt komisyona.

CURZON Ve fıstıklı lokum gibi parça parça yuvarlayasınız, değil mi?

DOKTOR Neden? Bizim hoşgörümüzden kuşku duymayın.

CURZON Hoşgörü denildi mi üstünüze yok. Al şunu yapıver denince de olmaz.

DOKTOR Neden olmasın?

CURZON Paşa öyle dedi! Patrikhaneyi siz istemiyormuşsunuz.

DOKTOR Kişisel isteme ya da istememe söz konusu ise, neden Paşa'nın özel sorunu olmuyormuş da, benim oluyormuş?

CURZON Siz daha dindar görünüyorsunuz da.

DOKTOR Hiç ilgisi yok.

CURZON Yani, patrikhane İstanbul'da kalırsa, doğrudan ve kişisel olarak sizi rahatsız etmez, öyle mi?

DOKTOR Neden etsin? Türkiye'nin yasalarına bağlı kalacak her kurum, benim açımdan aynı değerdedir. Dinle, diyanetle uğraştığı sürece alabildiğine özgür olur. Siyasete karışırsa, Eyüp Kaymakamı gerekeni yapar.

CURZON O kadar basit mi?

DOKTOR Elbette!

CURZON Teşekkür ederim. Sizi tanık göstermemde bir sakınca yok değil mi?

DOKTOR Ne münasebet. *(Çıkar)*

CURZON Sen görürsün İsmet! Sana gösteririm. Bizim aramızı karıştırmak neymiş anlarsın.

(Çıkar)

21. Sahne

Sahne Önü. / İSMET - HASAN - GREW

GREW *(Girerken)* Her yerde sizi aradım.

İSMET Biz de otele gidiyorduk!

GREW Teklifinizi kabul ediyoruz.

İSMET Sahi mi?

GREW Amiralimle görüştük. Yüzde elli bizim için çok cazip bir ortaklık. Washington'a da bildirdik. Olurlarını aldık. Yarın Musul'un sizin olduğuna ilişkin bütün kanıtlarınızı ortaya koyun. Amiralim de sizi destekleyecek.

İSMET Milletler Cemiyeti'ne gitmezse, bizde kalır.

GREW ...Ve kalır kalmaz da!

İSMET Anlaşmayı hemen imzalarız Ekselans. Derhal!

GREW Sevindim. Yarın Konferans'ta konuşuruz. *(Çıkar)*

İSMET Oh yahu! sonunda bu konuda da bir kapı aralayabildik. *(Hasan'a)* Doktor'u bul da, Amerikalılar'ın istediği parlak gerekçeleri hazırlayalım.

HASAN Hemen. *(Çıkar)*

22. Sahne

Lobi. DOKTOR - JACQUELİNE

DOKTOR *(Girer)* Paşa yok mu?

JACQUELİNE Nedeyse gelirler efendim. Telgraf başına gittiler.

DOKTOR Oh! Aman iyi! Ankara biraz anlayışlı olsa bari.

JACQUELİNE Paşa, Mustafa Kemal'in ta oralardan, sanki buradaymış gibi her şeyi bildiğini ve pek çok önlemi de daha sormadan hazır ettiğini söylüyorlardı.

DOKTOR Burda bizim yanımızda çaşıtları var. Orda kendi yanında elçiler. Elbette olup biteni bizden iyi bilecek. Ka-

fası din, görüşü açık. Bizim gibi başını aslanın ağzına soksun da kursağından başka şey görebiliyor mu görürüz!

JACQUELİNE Çok sıkılmış gibi konuşuyorsunuz Ekselansları!

DOKTOR Sıkılmayacak gibi değil ki! Hepsi birden bastırıyor. Hepsine birden direnince, insanda ne sinir kalıyor, ne kuvvet.

JACQUELİNE İnsanüstü çaba harcadığınızı bilmeyen yok.

DOKTOR Bari işe yarasa!

JACQUELİNE Yaramıyor mu?

DOKTOR Bazen kuşkuya düşüyorum, inanır mısınız? Sanki her şey boşunaymış gibi geliyor.

JACQUELİNE Hiç değil efendim. En azından, her iki taraf da, nerelerde uzlaşmaz ortaya çıkıyor. En azından her iki taraf da, şu evrede savaş istemiyor.

DOKTOR Bunda bile kuşkuluyum. Ankara'nın telgraflardan yayılan havası, gerekirse savaşa hazır gibi. Curzon'un diretmesindeki havası savaşı kışkırtıra benziyor. Tam çocukluğumuzda oynadığımız "urgan çekme..."

JACQUELİNE Son notları telgraf başına iletmem gerekiyor Ekselansları.

DOKTOR Ben de geliyorum.

(Çıkarlar)

23. Sahne

Sahne Önü. HASAN - CURZON

CURZON *(Çekiştirerek)* Ne o Hasan Bey, böyle telaşla!

HASAN Sonunda oldu efendim. Anlaştılar.

CURZON Kim? Hangi konuda? Musul mu, Amerikalılar mı?

HASAN Evet! Yarın, Amerikalılar bizi destekleyecek.

CURZON Sanmam! Bu bir taktik olsa gerek.

HASAN Yarı yarıya, anlaştılar.

CURZON Emin misiniz?

HASAN Yarın görürsünüz. Benim Doktor'u bulmam gerekiyor. *(Çıkar)*

CURZON *(Çıkarken)* Görürüz!

24. Sahne

Bar. / BARRÈRE - VENİZELOS

BARRÈRE Demek döndünüz Ekselans!

VENİZELOS Ne yapalım... Tilkinin dönüp dolaşıp geleceği yer kürkçü dükkânı.

BARRÈRE Tam zamanında geldiniz. Aynaroz'u hazırlayabilecek misiniz?

VENİZELOS Neden? Hani Patrikhane'nin kalması için diretecektiniz?

BARRÈRE İsmet dayatınca, Curzon yumuşadı.

VENİZELOS Bütün ödünleri bizim sırtımızdan mı verecek Lord Curzon?

BARRÈRE Zayıfın sırtından deseniz daha doğru olur.

VENİZELOS Hak diye bir şey yok mu?

BARRÈRE Güç diye de bir şey var dostum. Ve Lord Hazretleri, sadece güce inanırlar. Yazık ki, şu anda da, güç Türkler'de. Savaşa giremeyiz.

VENİZELOS Biz sizin için girdik ama.

BARRÈRE Sadece bizim için değil. Biraz Basil Zaharof... biraz Enosis... Biraz da kendi iktidarlarınız için. Böyle paylaşılınca, işin manevi ödemesi bizim, maddileri sizin sırtınızdan çıkacak.

VENİZELOS Diyorsunuz ki küçük ve güçsüz devletler ile topluluklar, her zaman büyüklerin maşası olmak zorunda. Ya olmazlarsa?

BARRÈRE Hani nerde o kadar akıllı, bilinçli ve bilgili yöneticiler Ekselans. Sadece ve sadece kendi halkının çıkarlarını her şeyin üstünde tutan idealist o kadar az...

üstelik bunlar iktidardan öylesine uzak ki... Biz hiç maşasız kalmayız!

VENİZELOS Türkler öyle değil ama!

BARRÈRE Bazen ben bile Türkler'in yerinde olmayı istiyorum Ekselans!

VENİZELOS Kim istemez ki!

25. Sahne

Lobi. CURZON - CHİLD - GREW

CURZON Sizden hiç ummazdım Amiral. Hiç beklemezdim.

CHİLD Neyi ummaz, beklemezdiniz?

CURZON Türkler'le anlaşacağınızı. Bizi arkadan vuracağınızı.

CHİLD Daha Konferans'ın başında açıkladım Lordum. Bizi sadece Amerika'nın çıkarlarının bağlayacağını biliyorsunuz. Türkler de çok iyi bir öneri yaptılar.

CURZON Haklısınız. Bizim yüzde yirmimize karşı, yüzde elli.

GREW Sağlam yerden duymuşsunuz!

CURZON Görevim. Her şeyi en sağlam biçimde öğrenmek.

CHİLD Sanırım, duyunca da hak verdiniz.

CURZON Veremedim. Çünkü petrolün bulunduğu bölge çok tehlikelidir.

GREW Her devlet kendi bölgesinde güvenliği sağlamaktan sorumlu değil mi?

CURZON Sorumlu. Elbette gücü yeterse.

CHİLD Bize gücü yetenin kendi insanına yetmemesi mümkün mü?

CURZON Kendi insanı, onun yanında bize karşıyken yetti. Bizim yanımızda ona karşı olunca ne yapabilir?

GREW Siz kimlerden söz ediyorsunuz kuzum?

CURZON Kaç kez sözü geçti. Bilmelisiniz! Majestelerinin Ortadoğu'daki en güçlü desteği Nakşibendi şeyh ve seyitleridir.

GREW Yaklaşık yüz yıldır beslediğinizi biliyoruz.

CURZON Bunların Kürt önderlerini de biliyor musunuz?

CHİLD Lord'un sözlerinde tehdit sezer gibiyim.

CURZON Tehdit falan değil. İngilizleri dışlayacak bir kombinezon oralardan bir gram petrol çıkaramaz. Çünkü güvenlik içinde olamaz.

GREW Amerika'nın destekleyeceği bir Türkiye'de, güvenlik sorunu olacağını sanmak biraz kehanet olmaz mı Lordum?

CURZON Denemenizi salık vermem.

CHİLD Bunun yerine!

CURZON Pazarlığa açık mısınız?

GREW Amiralim az önce söylediler. Biz burada Amerika'nın çıkarları için varız. Yeterli, sağlam ve güvenceli olmasını yeğleriz elbette.

CURZON Yüzde on daha ekleyebilirim.

CHİLD Özür dilerim. Yüzde ellinin sağlayacağı gelir, güvenceyi de sağlar.

CURZON Yüzde kırka kadar yetki aldım.

GREW Amerika Birleşik Devletleri, daha önceden elde ettiği her hakkı sonuna kadar korumakta kararlıdır Ekselansları.

CURZON Henüz elde ettiği bir şey yok.

CHİLD O zaman tartışmanın da bir anlamı yok.

CURZON Pekâlâ! Güvenlik içinde yüzde elli. Güvenliksiz yüzde elli. Yani, ya İngilizler ya Türkler! Seçin!

CHİLD Bu koşullarda düşünmeye bile değmez. Elbette İngiltere. Ne var ki, Washington'a geçip onay almamız gerekiyor.

CURZON Onayı alırsınız. Ben size yapacaklarını anlatmak istiyorum. Yarın Musul'da bastıracağım. Her halde

büyük bir şok yaşayacaklar. Hemen sonrasında, bütün görüşmeleri yok sayarak, ilk Andlaşma taslağını dayayacağım önlerine.

GREW Bu fazla insafsızlık olmaz mı?

CURZON Üç aydır bugünü bekliyorum. Bizi Müttefikler olarak, bir sizinle vurabilirlerdi. Vurdular da. Tam kıstırdım dediğim yerde size sığınıverdiler. Bu da benim elimi kolumu bağladı. Am şimdi Amerika'ya sunacakları hiçbir şey kalmadı. Ve karşılarında kararlı bir cephe görünce yelkenleri nasıl fore edecekler doğrusu seyreylemeye değer!

CHİLD Sanki kin duyuyorsunuz!

CURZON Duyuyorum evet. Ve aylardır fırsat kolluyorum. Şimdi Konferans'ın yetkilisi yeniden benim. Sayenizde. Bunu hiç unutmayacağım.

GREW Elbette, Beyaz Saray'ın onaylaması koşuluyla.

CURZON Sabaha kadar onaylar umarım. Ve sabahleyin onay gelirse bütün yaptıklarını Türk'e yutturacağım. *(Çıkar)*

CHİLD Zavallı Türk! Bakalım, her şeyin bir anda değiştiğini görünce neyleyecek?

GREW Sarırım çok şaşırır. Ama kendini çabuk toplayacağı da kesin.

CHİLD Haklısın. Çok kurnaz bir general.

GREW Aynı zamanda neye dayandığını ve dayanabileceğini iyi biliyor.

26. Sahne

Kulis. / BARRÈRE - GARRONİ - MASSİGLİ

MASSİGLİ Umarım uluslararası diplomasi tarihine yepyeni bir yöntem olarak geçer bu yatığımız.

BARRÈRE Yoksa öyle bir gürültü kopar ki önlemeye Ame-

rika ve İngiltere'nin gücü yetmez.

GARRONİ Umalım, Türk yutsun.

MASSİGLİ Tam anlamıyla, bir "casus belli" bu. Türk, ya barışı ya savaşı seçecek.

BARRÈRE Ve savaşı seçerse yalnız Amerika ve İngiltere ile çarpışacak.

GARRONİ Haklısınız. İtalya yeniden başlamaya hazır değil.

BARRÈRE Fransa da!

MASSİGLİ Lord Hazretleri, çok usta bir diplomattır. Çıkışının kesin etkisinden güvenli olmasa girişimde bile bulanmazdı.

BARRÈRE Başından beri İngilizlere güvenmekle aldanıp aldanmadığımız biraz sonra ortaya çıkar Ekselans.

GARRONİ İçimde bir kuşku var.

BARRÈRE Diplomatların mucizelere inanması olanaksız.

MASSİGLİ Dehaya inandıklarından olsa gerek.

GARRONİ Deha ürkütücü bir şey baylar. Hele kişiler kendileri inanıyorlarsa!

BARRÈRE Umarım ve dilerim diplomatik bir skandal olmaz.

27. Sahne

Toplantı Salonu. / DELEGASYON - GÖZLEMCİLER

İSMET Burda üç aydır, gecemizi gündüzümüze katarak sağladığımız uzlaşmayı bir kalemde silip atıyorsunuz. Toplantıya çağırırken sunduğunuz Andlaşma taslağından daha geri, daha katı bir metni önümüze koyup imzalamaya zorluyorsunuz. Size başından beri anlatmaya çalıştığım ne varsa, hepsini bir anda yok sayıyorsunuz. Oysa ben buraya sizin emirlerinizi yerine getirmeye değil, ülkemin ve halkımın çıkarlarını savunmaya geldim.

CURZON Demek ki yeniden başlayacağız. Siz kendinizi ne sanıyorsunuz?

İSMET Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin temsilcileri.

CURZON Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anadolu'da iki çarpışma kazandı diye hemen Büyük Devletler safında, dünyaya düzen mi verecek?

İSMET Özgürlük, bağımsızlık ve egemenlik haklarını savunan herkes için gerektiğinde Büyük Devletlere karşı da olsa, gereken savaşımı verecek Ekselans.

CURZON Elbette buna izin verilirse.

İSMET Sizden izin isteyen yok! Biz bunu kendi bilinç, bilgi, azim ve kararımızla yürürlüğe koyuyoruz. Gücünüz yeterse engellersiniz!

CURZON Bak General! Yüklendiğin misyonun coşkusunda kendi ülken ve halkının çıkarlarını unutuyorsun. Oysa harap bir memleket, yoksul bir milleti temsil ediyorsun. Senin adına onların geleceğini düşünmek de bu yüzden bize düşüyor. Ayaklarınız bir karış havada, Dünya Devrimi peşindesiniz. Yarın açlar doymak... harabeler onarılmak isteyecek. Bunlar için de paraya gereksinim duyacaksın. Para, bir bende... *(Child'i gösterir)* Bir de onda var. Ve biz bu sabahtan beri, her konuda kesin ortağız. Şimdi burada hak, hukuk, bağımsızlık, özgürlük ve egemenlik safsatalarıyla reddettiğin ne varsa, hepsini cebime koyacağım. Para için geldiğinde önce onlar çıkacak, sonra para... İyisi mi, bu sorunu şimdiden çözelim. İmzala şu Andlaşma'yı, işi bitirelim.

İSMET Ben buraya kendi isteğimle değil, halkımın daha sizin işgaliniz anında verdiği kararın sonucunu almaya geldim. Onun isteğinin dışında hiçbir şeye imza koyamam. Götürürüm önüne. Neyin nasıl yapılması gerektiğine kendisi karar verir. Musul'u istiyorsa alır. İstemiyorsa sizin ortaklığınıza bırakır. Patrikhane'yi kendi hoşgörüsünün bir örneği diye içinde koruyacaksa kendi bilir. Sınırlarının dışına atacaksa, ben sadece emrinin ge-

reğini yerine getiririm.

BARRÈRE Gerçekçi olmakta yarar var. Biz her şeyi enine boyuna düşünerek bu noktaya geldik. Herkes için en iyisi bu.

DOKTOR Sizin için olabilir Ekselans. Bizim için bundan beteri olamaz.

CURZON Biraz süre verebilirim. Arkadaşlarınızla tartışın. Nasılsa yarın kabul edeceğiniz koşulları şimdiden yaşama geçirerek zaman yitirmeyin.

İSMET Madem yarın para diye geleceğimizden eminsin, şimdi istediklerimi ver. Yarın geldiğimde teker teker çıkar ve gözüme sok.

DOKTOR Tabii gelirsek.

CURZON Açlık, ilkin idealleri yer baylar. Öyle bir gelirsiniz ki...

İSMET Şimdi üzerinde uzlaştığımız ve uzlaşmadığımız konuları bir daha gözden geçirelim mi?

CURZON Demek süreyi de istemiyorsunuz General. Öyleyse, size bu sabah sunulan taslağı imzalamazsanız, Konferans'ı sonuçsuz kapattığımı belirtmek zorunda kalacağım.

İSMET Hiçbir emri vâki'yi kabul edemem.

CURZON Emri vâki değil. İyi düşünün. Bu Müttefiklerin size tanıdığı son fırsattır. Bundan sonra olacakların tek sorumlusu sizsiniz.

İSMET Müttefikler savaş ilan etmek istiyorlarsa, kendileri bilir Ekselans. Biz burada masum bir ulusun hakları için varız. Bütün saflığı temizliği içinde, uğradığı saldırıyı, kendi gücüyle püskürtmüş bir toplumun temsilcileri, sizi böyle kenetlenmiş gördüğünde çözülemez. Tam tersine daha bilinçli ve kararlı olarak ülkesine döner. Ve kendi koşullarını kabul ettirinceye kadar çarpışır. *(Kalkar)*

DOKTOR Hiç öyle, sorumluluk da bizde kalır sanmayın. Anlaşılmış konuları, anlaşılmamış haliyle dikte etmeye

kalkan, sizsiniz. *(Kalkar)*

CURZON Biraz düşünün. Tartışın.

HASAN Bizim yerimize tartışmış, düşünmüşsünüz Ekselans. Bize sadece karar vermek kalıyor. Öyleyse, elveda!

(Çıkarlar)

CHİLD Doğrusu hiç beklemiyordum!

CURZON Bunlardan her şey beklenir. Burda, dünya barışı için biraz daha özveride bulunmaktan sıkıldılar. Eşkıya bozuntusu, devrimci özentisi Bonapart'lar.

BARRÈRE Öfkenizi anlıyorum Lordum. Ne var ki, bu skandalı siz ürettiniz. Temizlemek de size düşüyor.

GARRONİ Böyle bir sonucu bekliyordum. Uyarmak istedim.

GREW Korktuğum başıma geldi. Korkarım verdiğiniz güvencenin gereklerini yerine getirmek zorunda kalacaksınız Lordum!

CURZON Ortaktık! *(Çöker)*

CHİLD Payımız değişmedi. Sorun sizin. Güvence de!

CURZON Ama!

BARRÈRE Amiral doğru söylüyor. Diplomasi tarihinde ancak savaşın değiştirebildiği kurallar vardır.

GARRONİ Blöfünüz tutmadı Ekselans. Düzeltmek göreviniz.

MASSİGLİ Tutanağa Konferans'ın sona erdiğini yazayım mı?

CURZON *(Doğrulur)* Hayır! Türkler'in son durumu görüşmek için ülkelerine döndüğünü... Müttefiklerin uzlaşma sağlanan noktalardan devam edilmesi amacıyla, yeniden çağrıda bulunacağını.

BARRÈRE Ve bugün geçen olayların yanlış anlamalara meydan vermesinden duyulan üzüntülerle, Türk Temsilciler Kurulu'ndan özür dilendiğini.

GARRONİ Evet. Evet...

CHİLD Çok iyi olur.

CURZON Hepinizden özür dilerim! Türkleri yanlış değerlendirdim. Ama İngiltere Büyük Devlet olmanın sorumluluğunu yerine getirecek. Tek başına da kalsa, Musul için dövüşecektir. Umarım onlar da akıllarını başlarına toplar. Umarım özrümüz işe yarar. Ve barış, belli bir dengede imzalanır. Çünkü, aksi takdirde, eşitlik arayanların, üstünlüğü gerçekleşmiş olur. İngiltere ve sanırım Amerika da bu konuda ödün vermemeye kararlıdırlar.

CHİLD Bakın bunu Başkanıma onaylatabilirim.

MASSİGLİ Öyleyse Konferans'a kısa bir ara verildi diyorum. Eski tutanaklar üzerindeki uzlaşmaların tamamının geçerliliğini... ve tartışılan konuların hepsinin yeniden tartışma sürecinde bulunduğunu ayrıntılarıyla belirteceğim. Elbette, yeniden toplantı konusunda taraflara zaman tanıyorak.

BARRÈRE Tam istediğimiz gibi Ekselans. Çabalarınıza teşekkür ederim.

GARRONİ Sanırım en doğrusu bu olur.

CHİLD Zaten başka çaremiz yok!

CURZON Yazık ki öyle! Hamlenin ordan gelmesi gerekiyor.

MASSİGLİ Belgeleri hemen hazırlayıp görüşlerinize sunacağım efendim. *(Çıkar)*

CURZON Sanırım bizim de son görüşmemiz olacak.

BARRÈRE Haklısınız. Türkler bir daha bizimle masaya oturmak istemeyeceklerdir.

CHİLD Temsilcilerimizi onlar belirleyemez ki!

GREW Agreman vermeyebilirler Amiralim.

CURZON Vereceklerini de sanmam.

GARRONİ Acaba, biz isteyebilir miyiz?

28. Sahne

Sahne Önü. İSMET - DOKTOR - HASAN - FERİT

DOKTOR *(Girerlerken)* Curzon'u öyle kendi oyununa gelmiş mahalle veledi gibi görmek her şeye değerdi.

İSMET Curzon savaşı göze almasa, bu oyunu oynayamazdı ama Doktor.

HASAN Amerikalıları arkasına alınca!

FERİT Şimdi, gerçekten savaş çıkarsa.

HASAN Bir tek savaş nedeni var anladığım.

DOKTOR Musul!

FERİT Biz savaşı göze alabilir miyiz?

İSMET Biz emperyalistlerin bütün sınırlarını zorlamakla sorumlu, yetkili ve yükümlüyüz Ferit Bey! Sanırım, görevimizi yerine getirdik. Meclisle, halkımız ise neye karar verirse emrinde çalışmakla onur duyarız.

DOKTOR Yani emaneti sahibine eksiksiz götürüyoruz.

HASAN Karar onun. Verir mi, alır mı kendisi bilir. Burada bu kadar.

İSMET Evet. Burada bu kadar. Artık eşyalarımızı arkamızdan gönderecek misiniz, yoksa bekletecek misiniz bilemem.

FERİT Döneceğinizden emin gibisiniz.

İSMET Barış mutlaka olacak kardeşim. Eninde sonunda dünya barışa kavuşacak.

SON

1972-1992

EROL TOY

PİR SULTAN ABDAL

Oyun, 2 Bölüm

KİŞİLER

ANLATICI-OZAN: Saz çalmasını bilen ve yerine göre, Pir Sultan'ın nefeslerini okuyabilecek biri.

PİR SULTAN ABDAL: Genç taliplikten, pirliğe uzanan zamanı kapsayacak yetenek ve nitelikte biri.

BALLIHAN: Yıldızeli Piri'nin büyük kızı, Pir Sultan'ın sevgilisi ve karısı.

ÜMMÜHAN: Yıldızeli Pir'inin küçük kızı.

DEDE: Yıldızeli Piri.

ZAKİR: Orta yaşlı, saz çalmasını bilen biri.

KUL HİMMET: İri yarı, gösterişli, Pir Sultan'ın yakını.

ALİ BABA: Kul Himmet'ten biraz daha genç, yumuşak görünümlü bir Alevi Babası.

HIZIR: Önce genç bir talip, sonra Osmanlı Paşası.

HACI BOĞOS: Tefecilik yapan bir azınlık üyesi.

SOFU MOLLA: Sivas Ulucami Müderrisi. Tipik hocalardan.

AŞARCI: İri, sert, XVI. yüzyıl vergi memuru.

ASESBAŞI: XVI-XVII. yüzyıl, emniyet görevlilerinin başı.

SARI KADI: Sarı sakallı, XVI-XVII. yüzyıl devlet görevlisi. Davalara baktığı gibi, sancakları da yönetme görevlisi. Vilayet merkezlerinde yargıç.

KARA KADI: Saçı sakalı kara olduğundan öyle tanınan, Sarı Kadı benzeri, Vali Yardımcılığı'nı da üstlenen kişilerden biri.

ULAK: Merkezle çevrenin haberleşmesini sağlayan kişi.

ASESLER: Osmanlı emniyet görevlileri.

CANLAR: Kadın-erkek Aleviler...

KÖYLÜLER: Kadın-erkek XVI. yüzyıl köylüleri...

BİRİNCİ BÖLÜM

TABLO I

Sahne, bir Alevi dergâhı...
Yerde el dokuması kilimler... Duvarlarda, "çarağ oyukları"... Ortada "dede postu"... Yanlarda, babalarla canların "minderleri." Önlerinde tahta, sini ve tastan oluşan "cem sofrası..." Genişçe bir "semah meydanı..." Sahne önünde Anlatıcı Ozan için bir ayrı çıkıntı...

1. Sahne

ÖNOYUN

ANLATICI OZAN Dostlar! Hoş geldiniz, safalar getirdiniz! Bize onur verdiniz. Size Pir Sultan Abdal'ın öyküsünü anlatmak isteriz. Neden mi? Madem yokluk ve yolsuzluk, sömürü ve haksızlık, güç ve eşitsizlik, zulüm ve adaletsizlik bugün de egemenliğini sürdürmektedir.

HIZIR Hop dedik! Kes bakalım! Sen kim oluyorsun da böyle konuşuyorsun?

ANLATICI OZAN Anlatıcı Ozan'ım.

HIZIR Neyin anlatıcısı?

ANLATICI OZAN Oyunumuzun...

HIZIR Ne oyunu?

ANLATICI OZAN Tiyatro oyunu...

HIZIR Boşversene sen. Benimle dalga mı geçiyorsun? Biz hiç mi tiyatro görmedik! Tiyatro dediğin hoş bir sanattır. Genellikle zengin bir adam olur. Adamcağızın şişman, kaknem, cadaloz bir karısı vardır. Tutar, sarışın mı sarışın, güzel mi güzel, genç mi genç bir metres bulur. Bunların arasındaki al takke ver külah ilişkiler, sey-

redenleri gülmekten kırar geçirir. Perde kapanır, herkes evine gider. Oysa sen buraya çıkmış, siyaset yapmaktasın. Halkı kışkırtarak Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanacak laflar etmektesin. Kimmiş bu senin Pir Sultan dediğin?

ANLATICI OZAN Bir büyük ozan...

HIZIR Ya!.. Aferin... Neler yazmış peki?

ANLATICI OZAN Biraz önce söylediklerimi.

HIZIR O lafları bu mu etmiş?

ANLATICI OZAN Etmekle yetinmemiş, üstelik zulme karşı ayaklanmış.

HIZIR Ne? İsyan ha!.. Nerde bu herif?

ANLATICI OZAN Yüzyıllar önce asıldı.

HIZIR Asılır elbet. Devlete baş kaldırıldı mı, işin içine ihanet girer. Hainler de en ağır cezaya çırptırılır.

ANLATICI OZAN Ama bizce, halkına hıyanet eden bir egemen, egemenliğe hıyanet eden ozanlardan çok daha fazla suçludur.

HIZIR Sen lügat paralamayı bırak da, bu lafları söylemek için kimden izin aldın, onu göster bakalım.

ANLATICI OZAN Sanat gösterileri için hiç kimseden izin almak gerekmiyor.

HIZIR Yok yahu... Kim verdi bu aklı sana?

ANLATICI OZAN Yasalar ve yasalara dayanan mahkeme kararları!

HIZIR Bak sen! Ver bakalım şu mahkeme kararlarından birini, nasıl bir şeymiş biz de görelim..

ANLATICI OZAN Buyrun... *(Verir)*

HIZIR *(Alır. İnceler)* Vay canına... Bir yaşımıza daha girdik. *(Dikilir)* Kimlik belgeleriniz... *(Alır)* Diplomalarınız... *(Alır)* Askerlik belgeleriniz... *(Alır)* Çalışma ruhsatlarınız... *(Alır)* Vergi kameleriniz... *(Alır)* İyi hal kâğıt... *(Durur)* Sizin gibilere iyi hal kâğıdı sorulur mu?

EFEKT Hızır!

HIZIR Buyrun sayın amirim.

EFEKT Gel buraya Hızır! Mahkeme yetmedi, şimdi de seçim oldu. Yeni bir hükümet kuruldu. Bunların ağzına bir parmak bal çalmdı. Hele biraz geçsin. İktidar biraz sıkışsın. Onlara o zaman gösteririz. Gel oğlum, gel...

HIZIR Emredersiniz sayın amirim. *(Çıkar)*

ANLATICI OZAN Evet dostlar. Gördüğünüz gibi, her zaman Hızırlar var. Madem Hızırlar her zaman var. Pir Sultanlar da olacaktır. *(Sazını vurur)*

2. Sahne

HAYDAR *(Dergâhı temizlerken)*

Uyur idik uyardılar,
Diriye saydılar bizi,
Koyun olduk ses banladık,
Sürüye saydılar bizi...

İrade verdi söyledik,
Aşk deryasını boyladık,
Çiçek bulduk bal eyledik,
Arıya saydılar bizi...

Pir Sultan Abdal'ım şunda,
Ulu divan sürer günde,
O cihanda, bu cihanda,
Veliye saydılar bizi...

3. Sahne

BALLIHAN *(Haydar ikinci dizeyi söylerken kapının ağzında belirir. Nefesi ilgiyle izler. Bitince girer)* Diline sağlık Haydar Can. Ne hoş söylersin. İlk senden işitirim. Kimdir bu Pir Sultan ki, böylesine güzel ve böylesine bilinmez bir nefes eylemiş?

HAYDAR *(İrkilir. Utanır)* Kimliğini bilmem bacım. Eskilerden biri olsa gerek. Birden... dilime geliverdi.

BALLIHAN Ya öyle mi? Eskilerden biri he mi?

HAYDAR Helbet... Yoksa, nerden bilir, nasıl söylerdim? Hak erenlerinden biri herhal. Demiş geçmiş işte...

BALLIHAN Ve de bunca eren, bunca pir, bunca can ve dahi ihvan, bir dizesini bilip aktaramamaktayken bizim Haydar Can'ın diline dolanıvermiş öyle mi?

HAYDAR Öyledir Bacı Can. Şunda temizlik görürken, dilime gelivermiştir.

BALLIHAN Gelivermiş ve de sen deyivermişsindir...

HAYDAR He ya...

BALLIHAN Sen deyiverende, bütün pirler, atalar, dedeler ve babalarla taliplerin ağızları açık kalmıştır öyle ya.

HAYDAR Aman bacım. Sen neler demektesin? Pirlerimizi, atalarımızı ve de bunca ulumuzu nasıl bir yere komaktasın?

BALLIHAN Öyleyse beri gel Haydar Can! Gel ki bu nefesi eyleyen Pir Sultan kimdir, ayan olsun. Kimdir bu ulu ozan ki, bunca tarikat ehli bir sözünü bilmezken, sen koskoca nefesi deyivermektesin? De hele!

(Yardıma uzanır)

HAYDAR *(Çırpınır)* Aman bacım... Utandırma bizi... Pirimiz, bu görevle yükümlü kılmıştır.

BALLIHAN Pirinin ardına sığınıp gizini kaçırdığını sanmayasın Can. Açıkla kimliğini Pir Sultan'ın.

HAYDAR Bilsem, demez miyim?

BALLIHAN Demezsin Haydar Can... Demezsin... Şundan demezsin ki, Pir Sultanlığa özenen sensin.

HAYDAR Etme bacım. Ben ki Banaz'ın bir köyünden garip bir Haydar'ım. Gelmişim Pir'imin kapısına çerağa yürek yakarım. Nefes neyime, düvaz neyime ki bana böyle yüklenirsin. Eskilerden birinin işte...

BALLIHAN Ben de derim ki, eskiler böyle nefes eylememiştir. Sana gelinceye de eyleyeni bulunmayacaktır. Boşuna mı takıldım kaldım kapının ağzında. Boşuna

mı, yüreğim kuş olup kanatlandı. Bana oyun sökmez Haydar Can! Nefes dediğinde yerini, kimliğini de açık eyleyeceksin ki üstünden atabilesin.

HAYDAR Etme can bacım. Yüklenme bana böyle. Yolum uzun. Yüküm ağır... Canım dardır... Nefes eyleyen unutulmuş... Annacında çırpınan yoksul Haydar'dır.

BALLIHAN Kendini gizlediğin Ballıhan'dır. Yıldızeli Piri, canım babamdır. Anlar mısın üstelememi? Sezer misin neden eşerim dibini?

HAYDAR Ben ki el yetimi kul bitimi bir garip canım. Sen ki pir kızı bir ulu hansın. Erlik meydanında, pirlik mercanında bir yoksulu sıkıştırmak yazılı mıdır?

BALLIHAN Yoksul senin gibi olanda, görevdir yiğidim. *(Bezi kapar silmeye başlar)* Görevdir ki pir pirliğini, can canlığını bile...

HAYDAR Eline sağlık, yardımın için bin övgü sana...

BALLIHAN Vargit cemi tazele diliyorsan. Gerisini ben işlerim.

HAYDAR Pirimiz buyurdu ki...

BALLIHAN Ben de derim ki uzatma hey koca Abdal.

HAYDAR *(Testileri alır)* Pirim ikrar sorsa yerdedir yüzüm... Derdimi derdmende ağâz eylerim. Omuzlarım zayıf, ağırdır yüküm. İremi umarken nâ peylerim... *(Çıkar)*

4. Sahne

DEDE *(Girer. Bakınır)* Ne o Ballıhan? Haydar Can yok mu?

BALLIHAN *(Bezi saklayarak)* Testileri verdim eline Pir babam... Mahzene saldım, cem doldurmaklığa...

DEDE Acayip. *(Süzer)* Sende bir iş var! Bir değişiklik bir başkalık... İçin dışın ışılamakta... Almış başını gitmektesin. Cana yükümlenen işi üstlenmek yazılı değil. Babanın sözünü eksiltmektesin. N'ola?

BALLIHAN *(Nazla sokulur)* Benim ulu babam, can babam.

Azarın yüreğimi yaralar. Sen ki o yüreğe can gözünü takansın. Sormasan, yüzüm yerde kalırdı. Madem sormaktasın, talibin bir can mıdır yoksa pirlere sultan mı, gayrı soruşturmana kalmış.

DEDE Deme! Senin bilip de bizim göremediğimiz nedir?

BALLIHAN Bir nefes can babam. Öyle bir nefes ki...

DEDE Yüreğimi birden kuşkuya verdin akılsız kız. Nasıl bir nefes ki sözünü ettiğin, bunca aklını başından ala!

BALLIHAN *(Yineler)*

Uyur idik uyardılar,
Diriye saydılar bizi,
Koyun olduk ses banladık,
Sürüye saydılar bizi...

DEDE *(Dikkatle izler. Anımsamaya çalışır)* Hımm... Sonra!

BALLIHAN *(Sürdürür)*

İrade verdi söyledik,
Aşk deryasını boyladık,
Çiçek bulduk bal eyledik,
Arıya saydılar bizi...

DEDE *(Dikilir)* Haklısın Bal kız. Yerden göğe haklısın. Duyulmadık, bilinmedik bir yeni nefes eylenir dergâhımızda. Yunus'un dili yeniden açılır. Nesimi'nin gövdesi taptaze aramıza katılır. Dahası...

BALLIHAN *(Tamamlar)*

Pir Sultan Abdal'ım şunda,
Ulu divan sürer günde,
O cihanda, bu cihanda,
Veliye saydılar bizi...

DEDE Her veli, hırkasını bilece getirmekte öyle ya.. Bizim gönül gözümüzde dikenler çıkmış. Göremedik. Bilemedik. Zamanında gelemedik. Şükür ki, kızımız ocağını inkâr eylemez. İyiyi, kötüden ayırmayı bellemiştir.

BALLIHAN Belletene borç can babam... Sana yaraşır olabilmekti bütün dileğim.

DEDE Pir Sultan'ı bulana yaraşılır güzel kızım. Gönlüne, gözüne bereket. Pir Sultan'a erişilir mi, orası belirsiz...

BALLIHAN Her zaman gönül gözü, kaynağı gören, göz izi gideni süren demez misin ulu babam. Kaynak bulunanda, kanar mıyız yanar mıyız belli mi?

DEDE Kaynağı bulmak da, kana kana sunmak da hünerdir Balkız... Umarım hünerin elvere... Dilerim coşkun tamamına ere...

BALLIHAN *(Kapar. Elini öper)* Azarını bağışlayacağını biliyordum. Utançlı kalacağımı düşünsem, yüzüne gelemeyeceğimi de Pirim bilir...

DEDE Ne mutlu bana ki, eksiğimi kendi kızım tamamlamakta... *(Postu gösterir)* Yaraşanı bulana emanetimiz değil mi bu post? Hele bir bakalım. Sınayalım... Yoklayalım... Yanılmadığını biliriz. Bir de gözümüzle görelim, gönlümüzle onaylayalım. *(Çıkar)*

5. Sahne

ÜMMÜHAN *(Girer. Önceden dinlemektedir)* Babamla fısıl fısıl neler konuşmaktaydınız, Bal ablam?

BALLIHAN *(İrkilir. Azarlar)* Bizi mi dinlemekteydin?

ÜMMÜHAN Yok, ne haddime! Geçerken kulağıma sesler çalındı. Babamı pek düşünceli görende, meraklandım.

BALLIHAN Meraklanacak bi şey yok!.. Madem geldin, az biraz yardım eyle... Bakınıp durmaktan yeğdir.

ÜMMÜHAN Dergâhta can mı tükenmiştir ki işlerini üstlenirsin?

BALLIHAN Neden tükenecekmiş? Kendini candan saymaz mısm?

ÜMMÜHAN Saymasına sayarım da... Her birimizin işi kendincedir... Öyle olanda birinin yardakçısı olmak, yükünü ağdırmaya mı yarar kaldırmaya mı, bilememekteyim...

BALLIHAN Bilememekteysen al şu bezi, az biraz yardım eyle de öğren.

ÜMMÜHAN Anlarım Bal Ablam. Destek senden gelmekteyse, zaten geri duramam.

(Bezi kapar. Siler)

BALLIHAN Neler gevelemektesin?

ÜMMÜHAN Benim ablam, leb demeden leblebiyi anlardı.

BALLIHAN Her zaman leblebicilik edecek değiliz ya...

ÜMMÜHAN Yüreği geniş, öfkesi dar bilirdim.

BALLIHAN Kız sen beni iğnelemeye mi geldin, yeğnilemeye mi?

ÜMMÜHAN Haddim mi? Hani benim demem...

BALLIHAN Deyip kurtulsana...

ÜMMÜHAN Bir iş var sende Bal dudu! Bir iş ki çözümleyemem... Yüzün ay gibi parlamakta... Gözlerin yıldızlara yaldız akıtır. Sesinde bir kanmışlığın pınarı şarıldar gibi... Ama, öfkenden yanına varılmamakta... Kişi hem böyle coşkun... Hem delice öfkeli olabilir mi? Olursa bir nedeni bulunmasın mümkün mü?

BALLIHAN *(Duraklar. Sorgulu)* Bak hele! Benim Ümmü canım, ozanlığa soyunmuş da sezmemişiz. Ağzından dökülen her söz, velayet gizi gibi çıkmakta. Bir bildiği olmasa da, yüreğinin pınarında sezdiği bir şey var. De hele... Dök gizini ablana. Çare olamasak da, merhem araruz.

ÜMMÜHAN Sen şimdi aklınca alay etmektesin he mi? Et Bal ablam. Alay et de keder eyleme. Sen Koca Haydar'a ne denli tutkunsan, bil ki o sana daha bir artık vurgun.

BALLIHAN *(Zıplar. Dikilir)* Sen neler demektesin?

ÜMMÜHAN Bildiğimi olmasa da, sezdiğimi Bal ablam... Yoksa yanılmakta mıyım?

BALLIHAN *(Utanır)* Bilmem ki. *(Tedirgin)* İşimize bakalım.

6. Sahne

ANLATICI OZAN *(Sahne önünde)*

Ağlatmayın beni derdim büyüktür,
Âşıklar meydanda coşmadan gel gel,
Benim ciğerciğim delik deliktir,
Kaynayıp kaynayıp taşmadan gel gel.

Felek bir bilezik taktı koluma,
Ben halimi arz edemem yârime,
Engür şerbetini sundu elime,
Sakıya bu demi içmeden gel gel...

Pir Sultan'ım Haydar, gel bazı bazı,
Gayrı çekmez oldum cevr ile nazı,
Havalandı uçtu gönlümün bazı,
Bilece konalım, uçmadan gel gel...

(Ballıhan yiyecekle dolu bir tepsiyle girer. Arkasından Haydar girer. Bir an bakışırlar)

BALLIHAN Bir konuk olduğunu söyledi bacım. Ağırlayıp doyurayım diledim. Gittim'ola?

HAYDAR Bir konuk var burda Bal can. Konup göçmeye gelmiş biri.

BALLIHAN Yerleşen sıvışmayı kurar madem!.. *(Döner)*

HAYDAR *(Atılır)*

Beni görüp yönün öte dönersin,
Yine gitmez meylim sendedir sende,
Yıkıp hilal kaşlarını yere indirme,
Günah sende değil, bendedir bende...

BALLIHAN *(Ağır ağır döner)* Kul günahın bilende, Hüda bağışlamasın olasız. Ben bir kuşça can, bir pire ağaz eylesem yazılmaz... Haydar can, Pir Sultan olanda, Ballıhan kaş indirmiş denilsin hak mı? Talibe eza, sultana yaraşır mı Pirim? Sen ki...

HAYDAR De hele Bal can!.. Getir sözünün gerisini!..

BALLIHAN Sen bir ermiş kişisin bire Pir Sultan. Erlik töresinde, zayıfa darlık yazılı mı?

HAYDAR Zayıf, gücün kaynağıysa, hem de nasıl yazılıdır. Dilinin bağını çöz ki gönlünün ağusu bala dönsün.

BALLIHAN

Ben dikenli bir gül olsam,
Dalımda solmaya dursam,
Sen bir soylu bülbül olsan,
Bağrıma konsan ne dersin?

HAYDAR

Bülbül olsam, varsam gelsem,
Hakkın divanına dursam,
Pir babandan ruhsat sorsam,
Koklasam, sevsem ne dersin?..

BALLIHAN

Sen sevdalı bülbül olsan,
Beni koklamaya gelsen,
Ben bir avuç darı olsam,
Yere saçılsam ne dersin?

HAYDAR

Sen bir avuç darı olsan.
Yere saçılmaya gelsen,
Ben bir acar keklik olsam,
Bir bir toplasam ne dersin?

BALLIHAN

Sen bir Azrail olsan,
Canımı almaya gelsen,
Ben cennetlik bir kul olsam,
Cennet'e girsem ne dersin?

HAYDAR

Sen cennetlik bir kul olsan,
Cennet'e girmeye gelsen,
Pir Sultan Abdal'ı bulsan,
Bilece girsek ne dersin?

BALLIHAN

Pir Sultan'ımı bulanda yerim zaten cennet hey koca ozan.

7. Sahne

ANLATICI *(Sahne önündeki yerinden)*

Temannaya geldim erenler size,
Temennah edeyim destur olursa,
Mürüvvet kapıların bağlaman bize,
İçeri gireyim destur olursa...

Pirim deyû divanına geçeyim,
Destinizden âb-ı hayat içeyim,
İzniniz olursa ağzım açayım,
Bir mâna söyleyim destur olursa...

Pir Sultan Abdal'ım hey güzel şahım,
Günahlıyım arşa çıkıyor ahım,
Pir'e kurban olsun ebâ ervahım,
Terceman olayım destur olursa...

Sahne

Nefes söylenmekteyken, kadın-erkek canlar ayrı ayrı minderlere yerleşirler. Dede, ortadaki posta oturur.

DEDE *(Düvaz biterken bütün canları selamlar. Hepsi ellerini göğüslerine koyarak yanıtlarlar. Gözleriyle Haydar'ı gösterir)*

Evet canlar. Duyduğumuzu duydunuz, bildiğimizi bildiniz. Nefesi Yesevi, düvâzı Hacı Bektaş-ı Veli, coşkusu Nesîmî, duygusu Yunus benzeri Abdal'ımız, Haydar can'dır. Ve gayrı o bir Pir Sultan'dır. Ve dahi gözümüz görür gönlümüz götürürken, dergâhımızın geleceğini yüklenmeyi bilmiştir. Şimdiden duymayan, bilmeyen kalmaya. *(Gösterir)* Bu hırka bizden çok onun sırtında gönenir. Bu post ona geçtiğinde öğünçlenir. Hizmetini tamamlamış, ikrarını mayalamıştır. Tanıklığımız açık, dileğimiz seçiktir. Pir Sultan Abdal ulumuza, dile gelelim bile gelelim, can-bâş ile hû diyelim. Hû!..

CANLAR *(Hepsi bir ağızdan)* Hû!..

(Erkeklerden biri kalkar. Testiyi kavrar. Dede'ye cem sunar. Testi elden ele dolaşır. Taslara doldurulur)

ZAKİR *(Cem dolaştırılırken başlar)*

Hey şahin bakışlım, bülbül avazlım,
Bir eli kadehlim, bir eli sazlım,
İşte ben gidiyorum, kal, ahû gözlüm,
Ne sen beni unut, ne de ben seni...

Yolda harami çok, engel arada,
Unutma sevdiğim, cemde, sırada,
Kalıp gider amma, gönül burada,
Ne sen beni unut, ne de ben seni...

(Canlar, Dede'nin içmesini beklerler. O yudumlayınca Zakir susar. Dem içilir)

DEDE *(İlk yudumdan sonra)* Eyvallah...

CANLAR Eyvallah... Hû!..

ZAKİR *(Sürdürür)*

Çekilsin gülbankler, sürülsün devran,
Görülsün kayıtlar, açılsın meydan,
Yolumuzu açsın ulu Yaradan,
Ne sen beni unut, ne de ben seni...

DEDE *(Cemini bitirip doğrulur)* Kutlu olsun... *(Çıkar)*

HAYDAR *(Saygılı)* Eyvallah Pirim... *(Onu izler)*

CANLAR Hû!.. *(Çıkarlar)*

8. Sahne

ANLATICI OZAN Gördünüz. Gözlediniz. Bir can, ateşe düştü... Kavruldu... Yandı... Pişti... Örse geldi yerleşti... Çekiç vurdu, eğrildi... Balyoz geldi, yoğruldu... Kalıba girdi denendi... Mengenede sınandı... Körük şişti... Alaz coştu. Demir dövüldü, tavlandı... Suya girdi çeliklendi... Taşa vuruldu bilendi... Gün döndü, döğen döndü, yel esti, harmanımız savruldu... Ve tanıklığınız üz-

re, Haydar Can, Pir Sultan olup posta oturdu... *(Sazla birlikte)*

Dinle sana bir nasihat edeyim,
Hatırdan gönülden geçici olma,
Yiğidin başına bir hal gelende,
Onu yad ellere açıcı olma...

Mecliste ârif ol, kelâmı dinle,
El iki söylerse, sen de bir söyle,
Elinden geldikçe hemrindlik eyle.
Hatıra dokunup yıkıcı olma...

Pir Sultan Abdal'ım sözüm başarır,
Aşkın dalgasını baştan aşırır,
Seni bir mecliste hacil düşürür,
Kötülerle konup göçücü olma...

Sahne

HAYDAR *(Düvaz biterken hırkasını giymiş olarak gelir, posta oturur)* Bismişah... Allah, Allah... Akşamlar hayrola! Hayırlar fet-hola! Serler defola! Münafıklar berbad ola! Müminler şad ola! Meydanlar abad ola! Şarlar mestur ola! Gönüller mesrur ola! Hanedan-ı fukara mamur ola! Dem-i pir, kerem-i evliya, gerçek erenler demine, hû diyelim, hû!..

CANLAR *(Hep bir ağızdan, elleri göğüslerinde)* Hû!..

ALİ BABA Buyruğunuz başım üstüne...
(Döner. Hızır'ı kapıdan alır)

HIZIR *(Ali Baba'yı izler)* Ruhsatınıza minnet Pirim!..

ALİ BABA Bismişah, Allah Allah!.. Can-u dilden bağlayup bel, evliya erkânına, hamdülillâh yine durduk Pirimiz divanına. Çok kusurum var. Aman, elaman zikrederek... Sığınıp geldim erenler lûtfuna, ihsanına... Canım kurban... Tenim kıldım bu yolda terceman... Allah, eyvallah candan, Pirimiz fermanına...

PİR SULTAN Ey talip!.. Bizim, yolumuz zor, külümüz kor,

işimiz ter, borcumuz ser, durağımız yâr, emeğimiz kâr, cennetimiz nârdır. Ey talip, giymeyi dilediğin aba, doğrunun sırtında ateşten gömlektir. Erenler buyurmuş ki, gelme, gelme... Dönme, dönme... Gelenin malı, dönenin canı... İkrarın var mıdır?

HIZIR *(Dikilir)* Allah Allah!.. Yüzüm yerde, özüm darda... Canım kurban, tenim terceman... Bu fakirden ağrınmış, incinmiş can karındaş var ise dile gelsin, bile gelsin, hakkını istesin... Allah!.. Eyvallah!.. Hû, dost!..

PİR SULTAN Ya canlar!.. Deneni bir iyice duyanlar. Bildiniz ki, Hızır can, hak sahibinin hesap sormasını diler. Var mı aranızda ağrınmış, incinmiş? Varsa çekinmesin... Dile gelsin, bile gelsin, kurulmuş ulu divanda ortaya çıkıp hakkını sorsun. Arıtsın, talibimizi... Ki, aramızda arınmamışa yer verilmesin!..

CANLAR *(Bir ağızdan)* Verilmesin!..

PİR SULTAN Bunu bilir, söyleriz... Keme kem, iyiye iyi deriz... *(Bakınır, yoklar)* İmdi, eğitin erenler... Divanımızdaki can, bir yaramaz kişi değildir he mi?

CANLAR Değildir!

PİR SULTAN Kimsenin kalbini kırmamış, kimseyle kanlı olmamış he mi?

CANLAR Hû!..

PİR SULTAN Yoksulu soymamış, yetimi aç komamış, harama el vurmamış he mi?

CANLAR Hû!..

PİR SULTAN Eline, beline, diline kavi, oniki imam ikrarına havi, he mi?

CANLAR Hû!..

PİR SULTAN Canını topluma adak eylemiş, yanmış bir dahi sönmemiş, ölümde ikrarından dönmemiş he mi?

CANLAR Hû!..

PİR SULTAN Dile geldin, bile geldin, de hele ikrarını Hızır can.

HIZIR *(Eğilir)*

Mürüvvet kânisin şefaat eyle,
Dünya ahirette selâmet eyle,
Kesme himmetini inayet eyle,
Medet hey erenler, elaman medet.

Yol âşığıyım özüm hakka bağlarım,
Coşkun sular gibi akar çağlarım,
Eşiğine yüzüm sürer ağlarım,
Medet hey erenler, elaman medet... Allah!..

Eyvallah... Hû, dost!..

PİR SULTAN Görürüz ki erenler, Hızır can, olmaya yakın durur. Aranızdan biri çıkıp bir hak dilemediğine göre de, gayri bundan öte hakkını hepimizden isteyecek, ya da arıtmış sayılacaktır. İmdi, ikrar vaktidir. *(Hızır'a)* Buyur!

HIZIR *(Diz çöker)*

Bismişah!.. Allah Allah!..
Hizmet-i merdan ite dil bendini,
Gûşuvarı kılmışam pir bendini.
Rehber ile pir'e ettik ihtida,
Taktı selman boynuma tığ-ı bendini...

PİR SULTAN Gayrı, ikrarın da tamam olmuştur. Baka Hızır can, bir gün darda kalanda ikrarından vazgelmeyi muratlarsan, şunu bilesin ki ölüm yeğdir. Bundan öte dönmek yazılı değildir. Neden dersen, biz hak erenlerdeniz. Hak yoluna can verenlerdeniz. Ölüm hak, eza oyuncak gelir bize. *(Canlara)* Ben sordum, siz arıttınız erenler. İkrar üzre, *(Tığ-ı bend ipini alır)* tığ-ı bendini çektiriyorum.

(İpi Hızır'ın beline bağlar. Üç düğüm atar)

Gayrı sen de bir cansın... Bu oturanların arasındasın. Bundan geri sen sana sahip olmaya koşuldun. Yanlış yol tutup kötü izi izleme. Gözünle görmediğini gördüm, kulağınla işitmediğini duydum, deme. Komşu

hakkını, Tanrı hakkı belle. Kaçanı kovalama, aman diyenin üstüne sakın gitme. Kendine yaraşır görmediğini, başkasına yaraştırma...

HIZIR Canım kurban, tenim kıldım terceman. Başımız yoluna, kanımız izine feda olsun... Pirimiz Sultanımızın buyruğu, her dem yüreğimizde kalsın. Bu can bu tende kaldıkça şahı yerde komaz, kimseye boyun eğmeziz.

PİR SULTAN Varın dara, anlatın gerekeni!..

ZAKİR *(Sazla)*

Yaban yerde ne gezersin,
Gel âdeme, gel âdeme,
Hayvan gibi ne yelersin,
Gel âdeme, gel âdeme...

Nusha-i vahdet âdemdir,
Nafha-i kudret âdemdir,
Ademden gayrı, âdemdir,
Gel âdeme, gel âdeme...

Ademdir hakka giden yol,
Hakkı istersen âdem ol,
âdeme cümle eşya kul,
Gel âdeme gel âdeme...

9. Sahne

ANLATICI OZAN Pir Sultan'ın dergâhı iç huzuru kadar uyumlu, rahat ve aydınlık. Zaman bir yaman... İç huzurunu bile örseleyecek işler görülüp yürütülmekte. Nasıl mı? Yunus eydür;

(Sazla)

Geçti beyler mürüvveti,
Bindikleri Arap atı,
Yedikleri insan eti,
İçtikleri kan oluşa...

(Bir an duraklar. Seyirciyi süzer)

İşte tam böyle bir zaman dilimi. Görelim bakalım, neler olmakta...

Sahne

HIZIR *(Kapıdan döner)* Halk kapıya dayandı Pirim...

KUL HİMMET Ne denlü dertli var ise, derman umunur senden.

PİR SULTAN Söz zamanı değildir Himmet can. Tez olun. Açın bütün kapıları. Bekletmeyin yoksulu. Ah içine düşenin, anı cehennem yılı gibidir. Tez olun!

HIZIR *(Kapıya varmış, gelenlere yol göstermektedir)* Buyrun canlar. Pirimiz sizi bekler. Geçin şöyle...

KÖYLÜLER *(Saygın girip, ayakta beklerler)*

PİR SULTAN Buyrun, oturun. *(Bir süre bekler; kıpırdamadıklarını görünce, yineler)* Oturun... *(Bekler)* Otursanıza!.. Kendinizi kadı divanında mı sanırsınız? Oturun şöyle ki, halimizi halleşip derdimizi üleşelim...

KÖYLÜLER *(Otururlar. Selamlaşırlar)*

PİR SULTAN Rahat oturun... Rahat oturun... *(Bağdaş kurmalarını bekler)* Hoş gelmişsiniz... Her yerden kopup koştuğunuza bakılır sa, derdiniz yaman olmalı.

I. KÖYLÜ Yaman ki, Pirim!..

PİR SULTAN *(Bekler. Suskun kalınca)* De hele. Sıkılma. Hal yaman olanda, sıkılmak yanlış. Neden dersen, ardından ürkü gelir. Ürkünün meyvesi de yılgıdır. Yılgının sonu ise belli... Yanılgı... O yüzden aç derdini can, dök içindekini...

I. KÖYLÜ Ruhsatına minnet Pirim. Derdim bizim köyün mollasındandır. Bu molla der ki Pirim, devlet büyükleri, din uluları bir şey buyurdular mı, Tanrı buyruğu gibidir. Hemen yerine getirmek gerek. Cennet ancak böyle hak edilir. Yoksa, cehhenemde cayır cayır yanarsınız... Eh dedik, belki doğrudur. Devlet büyükleriyle, din ulularının dediklerini yapmaya kalkıştık ki, ne ca-

nımız yetmekte, ne malımız. Durakladık. Molla ağaz eyler... Bire hoca dedik, siz cehennemi bu dünyada mı kurmaktasınız? Hasadımızın tümünü çıkardık mı elden, biz daha ölmeden nâr-ı cehenneme düştük ki, seller kâr eylemeye... Demeye kalmadı Pirim, bire zındıklar, bire kızılbaşlar, bire nankörler diye üstümüze bir hörledi, sustuk da kaldık.

PİR SULTAN Bundan öte, yine üstünüze gelirse:

Oturmuş Arapça Kûr'an okursun,
Gel bunun manasın ver imdi sofi,
Ehl-i dil olmuşsun irfan içinde,
Gel bunun manasın ver imdi sofi,

diye başlarsınız...

KÖYLÜLER *(Ezberlerler)*

PİR SULTAN *(Sürdürür)* Sonra molla celallenir. Siz aldırmadan sorun:

Biz tüccar değiliz, alıp satmazız,
Erenler malına hile katmazız.
Gönlümüz geniştir biz kin tutmazız,
Biz insanı seven insanlardanız...

I. KÖYLÜ Diline sağlık Pirim. Sayende tüm sofuların hakkından geldik sayılır.

II. KÖYLÜ Benim de bir diyeceğim var Sultan'ım.

PİR SULTAN Buyur. De!..

II. KÖYLÜ İki yıl önce, benim öküzlerden biri ölmüştü. Öküzsüz tarla sürülmez. Tarla sürülmedi mi, bebelerin ağzı yumulmaz. Ağlar dururlar. Kıvranıyorum ki, anlatılamaz. Sonunda bizim köylülerden biri akıl verdi. Kentte bir Boğos Ağa varmış. Varalım, bir öküz parası ödünç alalım dedik. Vardık, aldık. Almaz olaydık. Geçen güz çöreklendi ümüğümüze, elimizde ne varsa aldı. Biz öküz öldü aç kaldık diye döğünürken, öküz aldık aç kaldık. Neylersin, o açlıkla öküzü de kestik yedik. Hem borçlu, hem öküzsüz kaldık. Kaldık ya, Bo-

ğos Ağa söz dinlemez. Bir evleklik yer ektik, hepsini alırım, demekteymiş. Neyleriz?

PİR SULTAN Siz bu Boğos Ağa'ya, faiz haramdır, tefecilik suçtur, insanı aç komak günahtır, demediniz mi?

III. KÖYLÜ Demez olur muyuz? Dedik, ama kadılar mühürlü fetva vermişler eline. Müslüman'dan gayrı dinden olana faiz mubahtır, diye...

PİR SULTAN Vay imansızlar!.. Demek kendilerinden artık kefereye soydururlar milleti? Baka canlar, iyi dinleyin. Müslüman'ın faiz alması kadar vermesi de haramdır. Vermeyin hilekârların alacağını. Bunun size sorusu yoktur. Bir hesapları olursa, bana gelsinler!..

II. KÖYLÜ Öyle yapanda, mültezimi, aşarcısı, asesi, tefecisi kamçıyla, sopayla geliyor üstümüze. Çoluğumuzu, çocuğumuzu kırıyorlar.

I. KÖYLÜ Hiç aman vermiyorlar Pirim.

III. KÖYLÜ Boynu bükük kalıveriyoruz.

PİR SULTAN Korkutuyorlar, yıldırıyorlar he mi?

IV. KÖYLÜ Ocağımızı söndürüyorlar efendim...

PİR SULTAN Siz de durup bakıyorsunuz öyle mi? Yazık!.. Bakın şöyle bir. Biz mi çoğuz, onlar mı?

HEPSİ BİRDEN Biz çoğuz...

PİR SULTAN Biz çoksak, hakkımız elden giderken durup seyreylemek neden? Derlenip toparlanalım. Bir de biz hörleyelim bakalım... Onlar neyleyecek?

ALİ BABA Neyleyecekler? Bu kez ürküp yılan onlar olur.

KUL HİMMET Olur ya, insanımız garip ve de yoksul... Demeşip, toplanmasını bilemez.

PİR SULTAN Biz ne güne dururuz. Varır anlatırız. Eder gösteririz.

III. KÖYLÜ Bir kez püskürtsek Pirim...

I. KÖYLÜ Bir kez görtersek gücümüzü...

PİR SULTAN Göstermenin demidir erenler... *(Kul Himmet'e)* Var git Bal yoldaşımıza haber ilet. Biz Sivas'a

varmaya karar eyledik. Soralım, soruşturalım bakalım bu yoksulun hakkı neylenmektedir!..

KUL HİMMET Hay hay Pirim! *(Çıkar)*

IV. KÖYLÜ Ayağına sağlık Sultanım... Biri bir iş etmeli demekteydik. Umudumuzu yere sermedin.

PİR SULTAN *(Kalkar)* İmdi, sözüme iyice kulak verin. Hakkından çoğunu isteyene direnin! Deyin ki, fazlasını veremeyiz. Tefecisi, aşarcısı başınıza çokuşanda, derneşin. Bir kez ölmek herkese yazılı... Her an ölmek, insanlığa aykırı. Korkmayın! Kenetlenin birbirinize. Osmanlı'nın itleri aralayamasın. O zaman görün olacakları... Yine baş alamadınız... Yine yenik düştünüz, diyelim... Toplaşıp gelin yeniden Banaz'a.

KÖYLÜLER *(Çıkarlarken)*

— Baş üstüne Pirim...

— Buyurduğun gibi işleriz.

— Haklarından fazlasını vermeyiz.

— Biz de bir olup, üstlerine hörleriz gör bak...

10. Sahne

PİR SULTAN *(Köylüler çıktıktan sonra oturur)* İşte böyle erenler. Öyle bir devran sürmekteyiz ki, bekçi hırsız olmuş, korucu hayırsız...

ALİ BABA Kadılar haram yer, sofular ırsız... *(Oturur)*

KUL HİMMET *(Girer. Dinler)* Ocak darma duman, tutulmuş harman.

HIZIR Benim asıl yandığım, Yeniçeri Ocağı, ulema ve ümeranın yozması... Bozukluk oralara da ulandı sonunda. Bir yol bulup, düzeltilmeli...

PİR SULTAN Suç ne ocaktadır, ne bilimde yoldaşlar. Osmanoğlu yozmasa, altındaki bozulmaz. O yüzden, asıl suçlu baştadır.

HIZIR Ruhsatın olursa, benim aklıma bir çözüm gelmekte

Pirim.

PİR SULTAN De hele Hızır can...

HIZIR Madem bozukluk baştadır, uçta köçeklenmek anlamsız. Derim ki, sayende burdaki bilgim tamam olmuştur. Varayım gideyim İstanbul'a. Yoksulun derdini çözecek bir yere gelirsem, düzelteyim düzenin bozuğunu.

ALİ BABA Öyle ya Pirim. Belki dediğini tutar, bir yarar kişi olur. Buralarda bir görev alıp yoksulun acısını durdurur.

HIZIR Amacım budur. Düzen pek bir kötüye gitmektedir. Köylüsü, ahisi dertlenmektedir. Siz direnin dersiniz. Yarın çatışma çıkanda, korkarım yolsuz üst gele... Haklıyı hain, haksızı masum göstereler. Bunun doğrusunu işleyecek bir kadı olsam, baştakiyle uçtaki iyilik üzre sarmaşır... Ve de Sivas düzene girer.

PİR SULTAN Sence düzen yalnız Sivas'ta mı bozuktur?

HIZIR Öyle ya Efendim... Sivas baştan sona kokuşmuş. Osmanoğlu bir türlü el verip uzanamamakta... Yoksa, neden engellemesin?

PİR SULTAN Şundan ki Hızır can, yolsuzun ortağı olmuştur. Öyle olan da, aslından kopup rahata ermiştir. Rahat kolay bozulsun yazılı değil. Görkemli yaşam dururken, uçlarda sefer eylemek zor. Halkına ganimet sağlayacağına, soymaya durdun mu, bir eyyam yanına varılmaz. Amma sonra...

ALİ BABA Osmanlı Bizans'a karışınca, beyliğini unuttu demektesin öyle ya Pirim... Gayrı şahlığı bile beğenmemekte de, padişahlık üstlenmektedir.

PİR SULTAN Doğru dersin Ali can. Sarayların duvarları kalın ve yüksek olur. Ne burdan öte yana feryat ulaşır, ne ordan beri yana işret görünür. Ve dahi kişi, bu duymazlığa böyle görünmezliğe erdi mi, yoksulla bütün ilişkisi kesilir. Varsa yoksa kendi çevresindekiler önalır. Önalanda, garip unutulur. Ezilmiş itilir kakılır... Hak

yere düşer, haksız duvarın ötesine geçer. Gayrı bunu düzeltmek olasızdır. Değiştirebilmekte misin?

ALİ BABA Duyuramayınca, büsbütün bozulmakta değil mi? Ne buyuruyordu Fuzûli Pirimiz, "Selam verdim, rüşvet değildür deyi almadılar," he mi?

PİR SULTAN Almazlar helbet!.. Suç Fûzûli'de... Öyle bir Türkmen kocası, gider de Osmanlı'nın bahşişine el açarsa olacağı budur.

KUL HİMMET Yine de bir umar, bir çıkar aramalıyız Pirim? Türkmen'i bu acıdan çekip çıkarmalıyız. Maraş'tan Vidin'e, Hazar'dan Mağrip körfezine kadar haberler gelir. Pirimiz neden durmakta, bizi yolsuza neden vermekte, diye sorarlar. Hak mıdır?

HIZIR Ben de bunun için gönüllü çıkarım ya Pirim...

PİR SULTAN İmdi, diyelim ki vardın gittin Hızır. Hadi işin rast geldi, Osmanlı'dan bir de külah kaptın. Yararlı bir iş yapacağını sanır mısın?

HIZIR Elbet yaparım Efendim!.. Doğruyu, güzeli, hakkı işleyende, daha yararlısı bulunur mu?

PİR SULTAN Ben de sana bir şeyler belletiğimi sanırdım... Meğer durmadan yük tıkıştırırmışım heybene öyle mi?

HIZIR Neden durmadan azarlarsın beni Pirim?

PİR SULTAN Ben asıl kendimi azarlarım.

HIZIR *(Eline yapışır)* Gayrı bilgin tamam olmuştur diyen, sen değil miydin?

PİR SULTAN İşte o yüzden azarlarım ya kendimi... Salt okutup öğretmekle olmadığını bilirdim. Bildiğim halde derinine inmemişim. Oysa gerçek açık... Sen işin kolayına kaçmayı bellemişsin. Bozuk düzen içinde, sağlam bir çark olunmaz. Olunsa da, barınılmaz. Bilmez misin? Akım eriyor, gücün yetiyorsa, düzeni değiştireceksin. Yetmiyorsa bile debeleneceksin. Kendine karşı utançlı olmamak için, anladın mı?

KUL HİMMET Öyleyse davranmanın vaktidir Sultanım...

Yoldaşlarımızın feryatlarına uymalıyız. Anadolu'yu ve de Urumeli ile Afrikiya'yı bir dolanmalıyız. Haklarını göstermeli, hukuklarını anlatmalıyız.

ALİ BABA Ve dahi gerektiğinde direnmelerini öğütlemeliyiz.

KUL HİMMET Haksızı azarlamalı, yolsuzu gücendirmeliyiz.

PİR SULTAN Benim aklımdan da bunlar geçer. Düşelim bakalım yollara. Neler görür, neler duyar, neler eyleriz.

HIZIR Benim önerim de bir denenisidir ama Sultanım...

PİR SULTAN Olur bire Hızır can!.. Var git sen de o yolu dene. Ama sonra, demedi deme. Sen bu dileğinle tutuştukça, bilirim kadı da olursun, vezir de... Hatta belki şu Sivas'a vali bile olursun, tutkun üzre... Ne var ki, o zamana köprülerin altından akan sular, seni senden arıtır. Ve de düzen sonunda ikimizi çatıştırır. Çatışanda, kim alta gider, kim üste gelir bilinmez... Bilinen, ben üst gelirsem, emeğime yanarım. Sen bastırırsan, canım yanar.

HIZIR *(Diz çözer)* Aman Pirim... Elaman! Ben nasıl bir kötü kişi olmalıyım ki, böyle bir sonu reva görürsün. İşte başım katında. Çek al, daha iyi...

PİR SULTAN *(Tutar. Kaldırır)* Yok bire Hızır!.. Biz her dem, feleğin işini üstlenmekten sakındık. Ne çekip almak yazılıdır bize, ne tutup engellemek. Var git yoluna... Ama bil ki, bir gün yoksula zararın dokunduğunda, bizi karşında bulacaksın.

HIZIR Ben yoksula hizmet ikrarı verdim Pirim. Gidişim bunun içindir. Gör bak, hizmetim sizi nasıl hoşnut eder.

KUL HİMMET Vezir olsan ne, bire Hızır?

ALİ BABA Anlarım ki, gözünde dünya nimeti tütmektedir.

HIZIR Değil can babalarım... Hiç değil... Ben, bildiğimi yürütmek, yararlı kılmak isterim. Hem varıp vezirliği Sırbıya dönmelerinden almak şan değil midir?

PİR SULTAN Bre Hızır, bir yanınla vezirliğe soyunursun,

öte yanıla kişide suç bulursun. Sokullu, anasından vezir mi doğdu ki ucuzlarsın... Onu vezir eyleyen de, seni vezirliğe özendiren de düzenin bozuğudur. Bilesin ki, hiçbir zaman suç kişilerde değildir. Madem içinde tutuşan alazı söndürmek olasız, var git! Ya bunu öğren de gel, ya gerekeni yapmaya...

HIZIR *(Tekrar eline sarılır)* Sağlıcakla kal Pirim!.. Duan bereketiyle, yüzünü ak edeceğim.

(Kul Himmet'in elini de öper. Ali Baba'ya geçer)

ALİ BABA *(Önce elini sakınır. Sonra uzatır)* Hadi hayırlısı.

HIZIR *(Çıkarken)* Hayırlısını işleyeceğim. Hayırlısını...

KUL HİMMET Bir akıl yoksunu olmuş ki, havsala almaz.

ALİ BABA Hiç böyle değildi bu Hızır. Belli ki bir aklına giren, gönlünü çelen oldu. Bağışla Pirim... Yoldan şaşacağını bilemedim.

PİR SULTAN Dert etme kendine Ali can. Bizim yolumuz diken içinde, kişinin alacası kendi içinde...

KUL HİMMET Anlarım ki, Hızır can defterimizden silindi.

ALİ BABA O kendisi, kendini sildi...

PİR SULTAN Yolsuzluğun haksız görkemi, bizim yetiştirmelerimizin bile gözünü boyamakta erenler... Kolayına kaçmak, hüner sayılır. İş buraya vardı mı, egemen iyice acımasız olur. Yakındır, ya o hörleyecek üstümüze, ya biz duramayıp sıvanacağız. Oyalanmak yersiz. Bir an önce, dolanalım mülkü. Elimizden geldiğince, yolsuzlukları yüze vurup, haksızlıkları dize getirmeye çalışalım. Varın hazırlık görün...

BABALAR *(İkisi birden)* Eyvallah Sultanım!.. *(Çıkarlar)*

11. Sahne

ANLATICI OZAN *(Sazla)*

Güzel âşık çevremizi,
Çekemezsin, demedim mi?

Bu bir rıza lokmasıdır,
Yiyemezsin, demedim mi?

Bu dervişlik bir dilektir,
Bilene büyük örnektir,
Yensiz yakasız gömlektir,
Giyemezsin, demedim mi?

Sahne

BALLIHAN *(Elinde heybe, kaftan ve yol aksesuarıyla girer)* Oh Efendim... Bakarım hazırlık görülür. Yolculuk hemen m'ola?

PİR SULTAN Hemen gidilmesi gerek hatunum. Geciktikçe artar yoksulun derdi, birikir. Dermansız kalır...

BALLIHAN Dertler zaten dermansız efendim, bilmez misin?

PİR SULTAN Bildiğim, her bir derdin dermanın bulunduğudur kadınım. Yeter ki aransın, arayanı çıksın...

BALLIHAN *(Yardım eder)* Sen egemenin tekerine çomak sokmaya davranırsın Pirim. Egemenin zararına iş gören, eziyet çekmiştir her zaman. Şimdi sen Osmanlı'ya karşı çıkanda halimiz nic'olur?

PİR SULTAN Nic'olur olsun!.. *(Kılıcını kuşanır)* Bir davaya baş koyan, olacağı değil yapacağını düşünmelidir.

BALLIHAN Görürüm ki, içine düşen ateş kuşkudan arıtır seni...

PİR SULTAN Ben hep arıktım kuşkudan Bal can... Senin yüreğinde bir gölge varsa de ki, ardımızda kuşkusuz bir yürek bırakalım.

BALLIHAN Benim ulu efendim!.. Benim en büyük yoksunluğum, en büyük kuşkum, sensizliktir. İmdi sen, elin kılıcında yürüyüp gidende nasıl rahat kalabilirim?

PİR SULTAN Kılıç bize savunmak için öğretildi Bal Hatun. Saldırmaya dilimiz yetmekte şükürler olsun...

BALLIHAN Öyle de olsa Pirim, daha beterdir. Korkarım

dökülür kalırız ortalıkta. Mehmed'im. Ali'm, Gaib'im ve de Fatma'm, boynu bükük kalırlar. Dirliğimiz bozulur.

PİR SULTAN Dirliğin sözü mü olur böyle zamanda hey Bal can!.. Kimde dirlik var ki, bizde olsun. Tut ki sesimizi kestik oturduk. Dergâhımızda dirliğimiz tamam yürüdü. Osmanlı bunu görende, durur mu? Sen bıraktığında, o bırakabilir mi sanmaktasın? Bırakmaz kadınım. Bırakamaz...

BALLIHAN Nedenmiş? Sen üstüne varmazsan, o da seni görmez bakarsın...

PİR SULTAN Görmeye koşulu... Ayrıcalık tanırsa, sana aykırı... Göz yumarsa yolsuzluğuna. Ondan ki sen varmasan o gelir. İyisi mi hesabı zamanında görmektir.

BALLIHAN O zaman kor mu? Kadısı, asesiyle saldırmaz mı?

PİR SULTAN Kılıcımızı neden kuşandık dersin kadınım? Kendimizi savunmak amacıyla he mi? O saldıranda, elimizin armut toplamadığını görmeli.

BALLIHAN Korkarım kötü bir iş gelir başına!

PİR SULTAN Korkudan kötüsü olur mu bire kınalım. Tut ki öldük... Yoksul hakkını sorarken ölmek, şan verir kişiye, onur verir ki ölmez öylesi...

BALLIHAN Bir yaran olmadıktan sonra... Bir kez haksızlığa alışan dönebilir mi?

PİR SULTAN Yine de uyarmalı, göstermeli, doğruyu anlatmalı değil mi? Hıştırmadın mı, kötüye kul yazılırsın... Kötüye kulluk, her şeyden daha beter değil mi? Sen kaygılanacaksın, çocuklarının boynu bükük kalacak diye, bir köşeye çekilmek yaraşır mı bana?

BALLIHAN Köşeye çekilmemektesin ki... Nefeslerin, düvazların, öğretilerin dört bir yana serpilip yeşermekte...

PİR SULTAN Eylemsiz öğreti, kesmeyen kılıç gibidir kadınım. Bizim töremizde, başkasına talkın verip salkım yutmak yazılı mı?

BALLIHAN Babam Pirim bilmez miydi bunu? Neden hiç deprenmedi?

PİR SULTAN Bildiğinden... Onlar zaten kılıç artığıydı... Türkmen'i bir sağlamca tutup, üretmeleri gerekiyordu. Baksana yörene bir. Türkmen yeşerdi, çoğaldı, üredi... Bir ben bile kaç oldum. Daha ne?

BALLIHAN Anlarım ki tutmanın mümkünü yoktur efendim. Dilerim, dileğin gerçekleşsin. Umarım gittiğin gibi dönersin kadınına.

PİR SULTAN Tasalanma kadırım. Kaygılanma... Ardımızda insan... Yüreğimizde iman... Ve de tenimizde bu can oldukça, hakkından geliriz zındıkların. Hadi var azık hazırla. Konuklandığımız yerlerde, yük olmayalım yoksula.

BALLIHAN Alakoymanın olasızlığını bildiğimden hazırlamıştım.

PİR SULTAN Sağ olasın kadırım!.. Bebelere iyi bakacağını bilirim. Ama salt bakmak yetmez. Kaldıkları yerden sürdür bilgilerini. Usulü öğrensinler. Erkânı bellesinler. Düzeni iyi bilsinler...

BALLIHAN Dönmeyesiye gider gibisin efendim!..

PİR SULTAN Niyetim dönmektir. Osmanlı niye niyetlenir, belirsiz.

BALLIHAN Var sağlıcakla Pirim.

PİR SULTAN Kal esenlikle kadınım. *(Çıkar)*

ANLATICI OZAN *(Sahnede ışıklar kararırken)*

Kahpe felek sana ne'ttim neyledim,
Aksine döndürdün çarhı devranı,
Hani n'oldu esk' adalet, eski gün,
Perişan eyledin cümle cihanı,

Pir Sultan'ım niye geldin cihane,
Kusur senin imiş etme bahane,
Evvel kullar yalvarırdı sultane,
Şimdi minnetç' ettin kula sultanı...

II. TABLO

Bir küçük köy alanı.
Bir kıyıda unutulmuş bir kağnı tekeri. Bir boyunduruk. Yanda belli belirsiz bir tümsek. Eğri damların, yıkık duvarların silueti. Tümsekte oturan köylüler.

1. Sahne

ANLATICI OZAN *(Ya da köylülerden biri. Elinde sazı)*

Nesini söyleyim canım efendim,
Gayrı düzen tutmaz telimiz bizim,
Arzuhal eylesem deftere sığmaz,
Omuzdan kesilmiş kolumuz bizim...

Sefil ireçberin benzi soluktur,
Yıl perhizi tutmuş, içi koğuktur,
ineği, davarı, iki tavuktur,
Yoktur bundan gayrı malımız bizim.

Tahsildar da çıkmış köyleri gezer,
Elinde kamçısı yoksulu ezer,
Döşeği, yorgam mezatta gezer,
Döğülcek çorbası balımız bizim...

BOĞOS *(Söylenerek girer)* Bire bu ne biçim iştir?

II. KÖYLÜ *(Arkasından girer)* Gördüğün gibi Ağa.

BOĞOS Gördüğümü hiç beğenmem. Borcunu karşılamaz.

I. KÖYLÜ Borcumuzu geçen yıl ödedik. Şimdi ne istemektesin?

BOĞOS Geçen yıl ödediğiniz faizi bile karşılamaz.

I. KADIN Faiz dinimizce haramdır. En bir büyük günahtır.

BOĞOS Günahsa sana yazılır? Banadır.. Ödeyin borcunuzu.

II. KADIN Bize de yazılır helbet. Günah, yedi komşuya yazılır.

BOĞOS Uzatmayın be! Ödeyin borcunuzu!

III. KÖYLÜ *(Dikilir)* Ödemiyoruz!

BOĞOS Size bir şeyler oldu köylüler! Parayı alırken hiç böyle değildiniz. Ağlar, yalvarırdınız. Açındırdınız kendinize. Trink diye saymışım paracıkları... Şimdi bu yaptığınız haktır?

II. KADIN Haktır ki, hem de anamızın ak sütü gibi...

BOĞOS Bir de hak demektedir. Soygundur bire ettiğiniz. Bal gibi soygun!

III. KÖYLÜ Bire imansız, bir de üste çıkmaz mı? Ocağın bata e mi!.. Kaçıncıdır sana ödediğimiz borç? Aldığımızın kaç katı olmuştur, hiç hesaplamaz mısın? Bitmez, tükenmez mi bu?

III. KADIN Hiç insaf yok mu sende? Hiç merhametin kalmadı mı? Çoluk çocuğumuzun nafakasını alırsan elimizden, ne yeriz biz? Ne içeriz?

BOĞOS Bana ne? Ben alacağımı isterim!

II. KOYLU Sen istediğin kadar iste... Vermiyoruz!

BOGOS Madem borç almışsınız vereceksiniz. Hem de nasıl! Kapı gibi senet vardır elimde. Verdim mi bunları kadı efendilerime, donunuza kadar alırım elinizden.

II. KADIN Her şeyi açıkta buldun sanıyorsun he mi? Al da görelim bakalım.

III. KÖYLÜ Gözümüz açıldı gayrı!

I. KÖYLÜ Zırnık kaptırmayasıya ikranımız var!

BOGOS Siz öyle sanmaktasınız. Bir başvurursam kadı efendilerime, o zaman görürsünüz başınıza gelecekleri.

I. KADIN Amanın... Ne gelecekmiş başımıza koca gâvur? De hele bakalım, ne gelecekmiş ki...

BOGOS *(Sakınır)* Ödeyin borcunuzu, gideyim.

II. KADIN Vay utanmaz, arlanmaz! Hâlâ para ister!

BOĞOS İsterim... Alacağımdır! Ve de almadan, şuradan şuraya gitmem!

II. KÖYLÜ *(Üstüne yürür)* Bak gâvurun yediği halta!

BOĞOS *(Gerilerken tehdit eder)* Bu yaptığınız çok kötü bir iştir. Yanınıza kalır sanırsanız, aldanırsınız.

KÖYLÜLER *(Yekinirler. Homurdanırlar)*

BOĞOS Gösteririm ben size! Görürsünüz! *(Kaçar)*

2. Sahne

AŞARCI *(Öfkeyle girer)* Bire harmanlar buncacık mı kaldı?

III. KÖYLÜ *(Muzip)* Kalmış mı?

AŞARCI O da ne demek?

III. KÖYLÜ Tımar sahibi hakkını istedi, verdik. Mütesellim haber saldı, gönderdik. Tefeci alacağına sarılır, eyvallah dedik. Kadı hakkı, asesbaşı derken şimdi de sen gelirsin. Harman mı dayanır ağam?

I. KÖYLÜ Bir koyundan kaç post çıkar ki, eline bıçağı alan seğirtmekte!

BOĞOS *(Usulcacık girmiştir)* Bu köylüde bir iş var efendi! Önüne geleni kapıyor, ardına geleni tepiyor. Demin benim alacağımı ödemediler. Şimdi de sana dikiliyorlar, görüyorsun.

AŞARCI Bire utanmazlar! Devlet hakkından kaçırmak mı dilersiniz?

III. KÖYLÜ Yok be ağam, yaşamak isteriz.

BOĞOS *(Kendi kendine)* Geberersiniz inşallah!

AŞARCI Böyle ederseniz, yaşamanızı kendiniz engellersiniz.

III. KÖYLÜ Yaşıyor muyuz ki, engelleyelim?

I. KADIN Horantanın önüne aş komayanda, ölmüşüz gam mı?

AŞARCI Vay vay... Şimdiye hiç böyle davranmaz bunları söylemezlerdi. Bunları kışkırtan var Hacı Boğos Ağa!

BOĞOS Var ki, hem de nasıl...

AŞARCI *(Köylülere)* Deyin hele bakalım! Bu yaptığınız ne iştir? Ve dahi kimdir bunları size belleten dinsiz, imansız?

II. KADIN Bir değil ki ağam, çook...

AŞARCI Çok mu? Kimler öyleyse?

I. KADIN Hayvanların böğürtüsü... Çocukların hüngürtüsü... Karımızın gurultusu... Tefecinin gürültüsü... Efendilerin horultusu...

AŞARCI Amma da açıkgözmüş.

BOĞOS Açıkgöz değil ağam, açgözlü bunlar... Açgözlü!

II. KADIN Besili domuz, açlığı ne bilir? Açlık adamın gözünü açar da, acıktırır da...

BOĞOS Kul hakkını, devlet hakkını inkâr ederseniz, gözleriniz kör olur!

III. KADIN Eh, o zaman da siz istediğinizi yaparsınız. Bekleyin...

AŞARCI Bunun sonu nereye varır bilmekte misiniz? Durumu efendilerimize anlattığımızda, bire kadar kırılırsınız.

I. KÖYLÜ Sonra bu bozuk düzeni kime yüklersiniz efendi? Bizi kırarsanız, işretinizi, israfınızı kime ödetirsiniz?

II. KÖYLÜ Tefecilere, yolsuzlara, efendilere mi?

III. KÖYLÜ O zaman nic'olur halleriniz? Bizcileyin derde düşüp ağlaşmaz mısınız?

BOĞOS Olur mu öyle şey! Düzen böyle kurulmuştur.

II. KADIN Hep yoksula yüklensin diye he mi?

MOLLA *(Girer. Dinler. Kulaklarını kapatır)* Neler görmekte, ne bozguncu sözler işitmekteyim. Vay bana ki, cehennemlik kulları bu dünyada bulmuşum! Bin kez eğittim size! Düzene uymak, dinin gereğidir. Büyüklerin buyruklarına, buyrultularına baş eğmek, Allah-u teâlâ indinde, makbul kul mertebesini edinmektir. Oysa sizin ettiğiniz, münafıklık, imansızlık ve de dinsizliktir.

II. KADIN Hiç de bir şey değildir!

MOLLA Değil midir? Dinsizliktir ki, en bir koyusundan.

III. KADIN Aldık kabul ettik be Molla. Çocuklarımızın karnı doysun da, senin dediğin gibi olsun, neyleydim?

AŞARCI *(Kılıcını çeker)* Bak şu imansıza! Nasıl laflar eyler?

I. KADIN Asıl imansızlık, gâvurla birlik fetva vermektir. Asıl dinsizlik, tefeci alacağına kılıç çekmektir.

AŞARCI Ne dedin? Ne dedin?

(Kadın'ın üstüne yürür)

BOĞOS *(Köylülerin yekinmesine bakarak, tutar)* Azdı bunlar efendi. Azdılar... Gidip kadı efendilerime haber verelim. Tezden tedbir alıp gereğini görsünler.

(Aşarcı'yı da sürükleyerek çıkarlar)

MOLLA Gördünüz mü olanları? Size söyledim. Bire köylüler, dinden, imandan çıkmayın, diye uyardım. Padişahımız efendimiz ki, halife-i rûyi zemindir. Rızkımızı verenin yeryüzündeki gölgesidir. Hak tealâ vetekaddes hazretleri, el hayrul abdihi, ayet-i kerimesinde...

I. KÖYLÜ *(Atılır)*

Oturmuş Arapça Kur'an okursun,
Gel bunun manasın ver imdi sofi...

II. KÖYLÜ

Ehli dil olmuşsun irfan içinde,
Gel bunun manasın ver imdi sofi...

MOLLA *(Şaşkın)* Minterafillah!.. Kelâm-ı mukaddeseye karşı, neler demekteler. Büyüklerin sözüne uymadıkları yetmiyor, alışverişi de tanımamaya başladılar.

II. KÖYLÜ

Biz tüccar değiliz, alıp satmazız.

KÖYLÜLER

Erenler malına hile katmazız,
Biz insanı seven insanlardanız...

(Sözleriyle, Molla'nın üstüne doğru yürürler)

MOLLA Tövbe tövbe... Dilerim tez zamanda ektiğinizi biçersiniz. *(Gerileyerek kaçar)*

3. Sahne

ASESBAŞI *(Arkasında Boğos, Aşarcı ve Molla girer)* Demek bunlar ha!..

BOĞOS He, bunlar...

ASESBAŞI Borçlarını ödemiyorlar?

BOĞOS Ödemiyorlar.

AŞARCI Devlet hakkını inkâr ediyorlar...

MOLLA Tanrı kelâmına karşı beyit okuyorlar...

ASESBAŞI *(Gezinir)* Duydunuz köylüler. Sizden davacılar var. Toplanın da, yola düşelim.

BOĞOS Bir an önce görülsün davamız.

AŞARCI Şeriatın kestiği parmak acımaz.

MOLLA Bela tez zamanda yağdı.

ASESBAŞI *(Donmuşcasına oturan köylülere bakar)* Hadi, uzatmayın. Güzel güzel düşün önüme de bir kötülük olmasın. *(Bekler. Kıpırdanmadıklarını görünce)* Haklı mısınız, haksız mı, divanda belli olur. Gidelim. Güzellikle gitmezseniz zorla götüreceğim. Benden söylemesi... *(Bekler. Kenara çekilir)* Asesler!

ASESLER *(Koşar adım girer, sıralanırlar)*

ASESBAŞI Kanuna uymaz, emri duymazlar. *(Aseslere)* Toplayın şunları! Karşı gelen olursa, katli vaciptir. Urun!

ASESLER *(Kılıçlarını çekerler)*

AŞARCI *(Hemen onlara katılır)* Urun!

ANLATICI OZAN *(Urun sözcüğüyle aynı anda)*
Kalkın canlar!..

KÖYLÜLER *(Katılırlar. Yabaları, dirgenleriyle Aseslerin üstüne yürürlerken)*
Bir olalım,
Münkire kılıç çalalım,
Yoksulun hakkın alalım,
Tevekkeltü, Tealallah!..

(Köylüler yürür. Asesbaşı, Boğos, Aşarcı, Molla, Asesler korku içinde gerilerler)

BİRİNCİ BÖLÜMÜN SONU

İKİNCİ BÖLÜM

TABLO III

Sahne, rahlesi, kürsüsü, sediriyle bir XVI. yüzyıl yönetim ve yargı birimine dönüştürülür.

1. Sahne

ANLATICI OZAN Düşü aklından geniş, korkusu düşünden derin kişiler, yoksul bir direnince, her şey bitti sanırlar. Oysa gerçek bambaşkadır. Nasıl mı? Seyreyleyelim. *(Sazla)*

Şu karşı yaylada göç katar katar,
Bir güzel sevdası serimde tüter,
Bu ayrılık bize ölümden beter,
Geçti dost kervanı, eğlemen bizi...

Pir Sultan Abdal'ım, kalkın aşalım,
Aşıp yücesinden, engin düşelim,
Çok nan, etin yedik, helallaşalım,
Gerçi dost kervanı, eğlemen bizi...

(Sahne aydınlanır)

SARI KADI *(Oturduğu yerde uyuklamaktadır)*

KARA KADI *(Girer)* Selamun aleyküm kadı karındaşım.

SARI KADI *(Sıçrar)* Ve aleyküm selam... Ve aleyküm selam...

KARA KADI Bakarım, davasızlıktan uykuya karmaktasın.

SARI KADİ O Kızılbaş zındığı halkın davasına bedelsiz bakanda, bize iş mi kaldı ki karındaşım?

KARA KADI Bire bir Kızılbaş Abdal'ı, nasıl olur da Müslüman davası görür? Geçersizdir... Allah indinde de, kul arasında da, devlet katında da hiçbir değeri yoktur.

SARI KADI Biz böyle hayallenmekteyiz, ama kadı karındaşım, ahali akın akın bütün uyuşmazlıklarını ona götürür. Az biraz daha durursa buralarda akçeye kesat girer ki, işimiz biter.

KARA KADI Öyle ya... Bizim konak halkını beslemek, doyurmak, gönendirmek kolay mı?

SARI KADI Refaha alışan, dara düştü mü, ilkin kul köle takımı başını diker kadı karındaşım. Ardından iti kopuğu diş bilemeye durur. Gayri, onurumuz iki paralık olur.

KARA KADI Tez zamanda tedbir görüp işini bitirmeliyiz bu Türkmen Abdalı'nın. Yoksa ne civanlar koklatır gül tenini, ne cariyeler okşatır bal gerdanını...

SARI KADI Bir de öyle oldu mu, burdan tası tarağı toplayıp gitmelidir. Oysa ne iyiydik kadı karındaşım. Ne rahattık... Nerden çıktı bu Pir Sultan? Nerden bela oldu başımıza?

KARA KADI Çıktıysa, defetmenin yollarını buluruz Allah'ın izniyle. Ne denilmiştir? Eden kendine eder... Yel eken, boran biçer.

SARI KADI Dermanımız kalırsa... Bende akçe tükendi, tükenecek? Üstelik bu edepsiz, *(Yanından dürülü bir parşömen alır, gösterir)* üstümüze üstümüze geliyor.

KARA KADI Yine ne yapmış?

SARI KADI Hiç üstüne vazife olmayan konularda bile ağız sürter bu deli Kızılbaş. Hiç beklenmedik yerde biter.

KARA KADI Allah Allah... Bak sen şuna!.. Haddini bilmez rezil. Neylemiş?

SARI KADI Çıplağın biri, Murtaza Efendi'nin tarlasından izinsiz yer kapmış. Çağırttım. Hem suçlu, hem güçlü misali, "Burası bana dedemden kalmıştır," demez mi? Höst! Çekmeme kalmadan, bir sürü Kızılbaş doluştu divana... Tanıkmışlar. Dedesi zamanından kalmadır diye ağız birliği etmekteler. Mezheplerini sordum. Şah-ı

Merdan okurlar. Kızılbaş'ın tanıklığı, divanımda geçmez deyip aldım toprağı elinden. Verdim Murtaza Efendi'ye.

KARA KADI Pek güzel etmişsin. Pek doğru yapmışsın.

SARI KADI *(Dürümü uzatır)* Yaptım yapmasına ya, hemen ardı geldi. Bak şuna Allah aşkına, bak da hak ver bana.

KARA KADI *(Açar. Okur)*

Döndükçe bu devran aksine döndü,
Nice âdil hanlar tahtından indi.
Şimdi beyzadeler hîmara bindi,
At sürüp önünden geçilmez oldu...
(Duraklar)

Tahtından inen âdil hanlar, hîmara binen beyzadeler kim ola?

SARI KADI O edepsize sormalı? Oku oku!..

KARA KADI *(Okur)*

Şimdi edepsizler gönülde, gözde,
Karga şahan oldu, kuzgun baz oldu,
Mabutları tambur ile saz oldu,
Kısalar uzadı, hep dıraz oldu!..

(Öfkeli)

Vay alçak! Vay zındık... Vay edepsiz! Vay fasık! Kimmiş bu iğneledikleri? Kim? Kim?

SARI KADI Kim olacak... Biz... Sen, ben... Padişahımız Efendimiz.

KARA KADI Biz burda, Efendimiz adına düzen tutup kullarının nizâlarını adalet içre çözmek için bunca ter dökelim. Huzur ve güveni sağlamak amacıyla gecemizi gündüzümüze katalım. Sonra Banazlı bir Abdal çıksın. Hem bize hem de Efendimiz hazretlerine demediğini komasın.

SARI KADI Ayıptır efendi! Ayıptan öte günahtır. Ve dahi ağır bir suçtur ki, katli vacip ola!

KARA KADI *(Öfkeli)* Hain bunlar. Padişahımız Efendimizin topraklarında oturur, onu tanımazlar. Nan-u nimetini yer, kılıcını sallamazlar. Casus bunlar. Tamamı, Acem Türkmen'i Tahmasb'ın casusu. Niyetleri belli. Düzeni bozmak isterler...

SARI KADI Bozarlar bile kadı karındaşım. Bozmaktalar apaçık...

2. Sahne

MOLLA *(Ardında Boğos, telaşla girer)* Kadı efendilerim!.. *(Bakınır)* Şükür yalnızmışsınız...

KARA KADI *(Yer gösterir)* Bu Abdal musibeti burda eğleştikçe daha çok yalnız kalınız.

MOLLA Biz de bunun için rahatsız ediyoruz efendilerimizi. Köylüler azmış. Yasaları, yasakları tanımaz hale gelmişler. Az biraz nasihat edeyim dedim. Az daha canımdan oluyordum. Din elden gitmekte. Diyanet ayaklar altında. Tez tedbir görüp ele getirmek gerek bu zındığı. En ağır cezayı verip ibret göstermelidir.

KARA KADI Hadi seninki din işi, ahretlik. Dünya işinde de etmediğini komaz bu edepsiz.

BOĞOS Ya, komaz efendilerim. Gitti paracıklarım...

MOLLA Din dünya ayırdığı yok. Boğos Efendi, benden dertlidir.

BOĞOS Dertliyim... Paralarım! Paracıklarım!

SARI KADI Dur hele Hacı Boğos. Nefeslen de anlat, sana ne olmaktadır?

BOĞOS *(Saygın, dikilir)* Daha ne olsun efendilerim? Daha ne olsun? Köylüler başlarını dikerler. Yalnız faizlerimi değil, anaparalarımı da ödemezlerirler. Öyle oldu mu ben bittim efendilerim. Gayrı ne olursa, sizden olur. Ve dahi bilirsiniz, ben bittim mi?

KARA KADI Sus bire emzik bebesi, ağlama da bir yol, bir

yöntem bulalım.

BOĞOS Tez bulun efendilerim. Köylü bir kez paracıkları-mın üstüne yattı mı, bir daha alamayız. Alamayanda...

MOLLA *(Kaygılı)* En çok da Boğos Efendi'nin işine kıran kodu bu rezil!

BOĞOS Bir ben olsam, neysem... Oturur tek başıma ağlarım. Benim paralar gidende, Mollamınkiler de...

SARI KADI Ne? Ulucami Müderrisi Sofu Molla, Boğos Ağa'yla ortak tefecilik mi eder?

MOLLA *(Telaşlı)* Bana sizin de ortak olduğunuzu söyleyip kandırdı bu fasık efendilerim. *(Doğrulur. Yakasına yapışır)* Yalan mıydı? Söyle bire kâfir!..

KARA KADI Neyse, şimdi birbirimize girmenin zamanı değil. Ölümlüğümüzü emanet eylemiştik. İşletirmiş demek. Geri dönmezse, hepimizin kefen paracıkları gidecek desenize?

BOGOS Gider ki, bir daha sesini bile duyamayız efendilerim.

SARI KADI Hep o Pir Sultan'ın başının altından çıkar bunlar.

KARA KADI Hemen divan kurup yargılamalıyız zındığı.

SARI KADI İyi ama hakkında bir davacı bulmalıyız. Ne dersin Boğos Ağa? Tüccar taifesinin işlerini engelliyor diye bir dilekçe verir misin divanımıza?

BOGOS *(Çaresiz)* Beni karıştırmasanız efendilerim. Yani ya, biliyorsunuz. Bendeniz reayadan olduğumdan, Türkmen'in tamamı düşman kesilir. Demem odur ki, şikâyetim gizli tutulsun.

KADRA KADI Ya sen Molla... Halkı din-ü diyanetten caydırır, bâtıla saptırır diye bir name verir misin?

MOLLA Daha dün, sadakanızı bu yağlı domuza vereceğinize, bir yoksula verin daha makbuldür dedi. Bir cami halkı tanık. Şimdi şikâyetname verirsem, hıncından yapıyor derler, daha bir kötü olur.

SADI KADI *(Şaşkın)* İşe bakın yahu! Bir Türkmen Abdalı, bunca bilgini, bunca zengini, bunca görevliyi yıldırdı. Hem hepimiz yakınıyoruz. Hem hakkından gelecek bir davaya girişmekten sakınıyoruz. Bari bir çağırtıp ürkütelim... Asesbaşı!

MOLLA Bu sizin Asesbaşı'nın onu getirebileceğini hiç sanmam.

KARA KADI Nedenmiş?

BOGOS İsterse getirir efendilerim. Kapar getirir.

SARI KADI İster!.. İster!.. Sadece bize mi zararı dokunmakta bu Pir Sultan'ın?

MOLLA Öyle ya... Epeydir köyleri basıp kızları kaçıramamakta. Rüşvet alıp reayayı hırpalayamaz oldu...

3. Sahne

ASESBAŞI *(Girer. Ürkek)* Efendimiz!..

KARA KADI *(Aldırışsız)* Ne var?

ASESBAŞI Arzuman edecektim de...

SARI KADI Hayr'ola Asesbaşı? Yangından çıkmışa benzersin?

ASESBAŞI Efendimiz, şey...

KARA KADI Söyle söyle... Ağalar yaban değil!

ASESBAŞI Köylüler mi değişti? Bizim bilmediğimiz bir şeyler mi olmakta, anlamak mümkün değil.

KARA KADI Geveleme de anlat! Üçbuçuk yoksulun hakkından gelemedin, devleti ayağa mı düşürdün yoksa?

ASESBAŞI Direniyorlar Efendimiz. Kamçıya karşı da, kılıca karşı da baş kaldırıyorlar.

SARI KADI Bak edepsizlere! Kamçıya, kılıca karşı nasıl direnilirmiş? Birkaçının ensesinde sınayamadın mı?

ASESBAŞI *(Utançlı)* Bizden kalabalık olduklarından...

SARI KADI Olsunlar, ne çıkar. Sen devlet görevlisisin. Vurduğun yerde gül biter, bilmez misin?

ASESBAŞI Ben bilirim de efendilerim, onlar bilmemekte... Yasaya göre, icara verilen mülkten aşar alınmaz demekteler.

KARA KADI Vay vay!.. Bir de başımıza kadı kesilmekteler he mi? Edepsizlik... Nankörlük... Haddini bilmezlik bu! Ne demekmiş yasaya göre? Eskiden beri aşar alınmamakta mı? Âli Osman'ın düzeni böyle kurulmamış mı?

ASESBAŞI Kurulmadı. *(İrkildiklerini görünce, acele)* Diyorlar efendilerim... Düzeni biz bozmuşuz.

SARI KADI Ne? Bir de bizi suçlamaktalar he mi? Şunlara bakın ümmet-i Muhammedi. Şunların yediği herzeye bakın. Azmış bunlar. Rezilliğe bulanmışlar. Ve dahi bizim aseslerimiz, bıçak görmüş koyun misali dönüp gelmişler öyle mi? Yediğiniz nimet gözünüze dizinize dursun.

ASESBAŞI Taan etmeyin efendim. Biz de sizin kadar öfkelendik. Söz dinlemeyeni ele getirip direnenin evini başına yıkalım dedik. Amma...

KARA KADI Beceremediniz! Beceriksiz herifler!

ASESBAŞI Yeterince asesim olsaydı...

SARI KADI Neden yoktur? De hele bakalım! Neden eksiktir asesin? Sen böyle boyun bükende bizim halimiz nice olur? Bu azgın tayfası, ocağımızı basıp çoluk çocuğumuzu perişan eylemez mi?

KARA KADI Yoksa bizden aldığın ases ücretlerini iç edip semirdin mi? *(Öfkeli)* Tiz var, yeni takımlar kur! Kim ki sözümüzü dinlememekte oracıkta boynunu vur!

ASESBAŞI Emredersiniz!

MOLLA *(Atılır)* Böyle bir kez yıldırdılarsa asesleri, takım kurmak yetmez efendilerim. Zındıklar, koçaklama ile devleti önüne kattıysa, ordu kaldırmak gerek.

SARI KADI Koçaklama mı? O da nesi?

ASESBAŞI Şey, Efendimiz...

KARA KADI Deyin ki biz de bilelim.

BOĞOS Derler ki... Derler ki efendilerim...

SARI ÜADI Çatlatmayın ademi yahu. Ne derler?

ASESBAŞI

Kalkın canlar bir olalım,
Münkire kılıç çalalım.
Yoksulun hakkın alalım,
Tevekkeltü...

KARAKADI Yeter, yeter! Anlaşıldı. Bütün bu olaylar o Pir Sultan alçağının kızılbaşı altından çıkar. Yoksulun hakkını alacakmış... Sana mı kaldı be Abdal fukarası!

SARI KADI Ya kılıç çalınacak münkir kim oluyor?

MOLLA Kim olacak? Biz. Başta siz olmak üzere, bizler!

KARA KADI Sen de bunları mayşıyarak dinlemektesin he mi Asesbaşı? Bu koçaklamanın bir dizesi bile idam edilmeye yeter de artar. Oracıkta tutup başını kesmelisin ki, ibret-i âlem olabilsin.

ASESBAŞI Hiç tenhada eğleşmez ki efendilerim. Kaç yol gözledim. Kaç kez pusu kurdum. Ardına takmış bir alay sergerde. Tığ-ı bendlerinde Hazreti Ali benzeri zülfikârlar takılı sürü halinde dolanmaktalar...

SARI KADI Ve dahi senin gibi bir devlet adamını ürkütüp yıldırmaktalar öyle mi? Yaraşır mı? Yaraşırsa bu devletin hali n'olur? Tiz gerekli tedbiri gör. Tiz var! Tuttuğun gibi getir ki, sen görememekteysen biz görelim bu Abdal zındığının hesabını.

4. Sahne

PİR SULTAN *(Asesbaşı'nın temanna ederek dönmesine kalmadan, ardında müritleri, köylüler ve esnafla başka bir yerden girer)* Çağrınızı duyduk Kadı Efendi. Kendi ayağımızla geldik... *(Arkasındakilere)* Sıkılmayın. Sokulun. Divan hazır. Görün davayı. Dinleyin... Bir iyice

anlayın, haksızı yolsuzu ki, kendiniz bir karara varın. *(Dikilir)* Buyrun!

KARA KADI *(Şaşkınlıkla hepsinin ayağa kalktığını fark eder. Kaygılı, utançlı oturur. Divandakiler onu izleyince)* Madem kendin geldin, de öyleyse nedir alıp veremediğin Padişahımız Efendimiz ile ki, köylerde köylü içinde, kentlerde ahali arasında nifak tohumları eker, bülbül gibi nefesler söylermişsin?

PİR SULTAN

Biz burda bülbüllük eylemeyiz,
Gülistan kuşuyuz, güle gideriz,
Bizim bunda kıymetimiz bilinmez,
Muhib canı olan ele gideriz...

SARI KADI İyi. Pekâlâ... Madem muhib canı olan ellere gitmek dilersin, gideydin. Burda dolanıp ortalığı karıştırmak hak mıdır? Reva mıdır? Ve dahi aklı kıt yoksul tayfasının hak yemesine sebep olmak doğru mudur?

KARA KADI Değildir! Olmadığından da, hakkında şikâyet vardır. Dava açılmıştır. Ve dahi görülmesi gerekir.

PİR SULTAN *(Boğos'la, Molla'yı gösterir)* Benim davam hakkı yiyenler ile. *(Hepsini gösterir)*

SARI KADI *(Üstlenmez)* İyi ya... Madem bir davan vardır, işte divan. Gelirsin. Niyaz eylersin. Davan görülür.

PİR SULTAN

Pir Sultan Abdal'ım niyazım haktan...
Ol değil mi bizi var eden yoktan,
Âşıklar usandı düzenden çoktan,
Erenler yol kurmuş, yola gideriz...

KARA KADI İmdi!.. Hakkında edilen şikâyetlerin hepsi, kendi ikrar ve beyanınla doğrulandı. Üstüne üstlük bizim katımızda kendin ağzınla söyledin. Demek bu düzenden memnun değilsin?

PİR SULTAN Değilim!

SARI KADI Olabilir. Cenab-ı Mevlâm, sana da sabır ve ecir

versin. Velâkin, ahaliyi kışkırtmak nice olur? Ve nice olur ki haksızlık sözü edip durduğun halde, halkı kıyama kışkırtarak en büyük haksızlığı işlersin? Bir davan var ise işte divan. Evet divan!.. Gelirsin... Söylersin... İnceler, araştırır, bir karara varırız... Yasa budur. Düzen böyle yürür. Yoksa, keser sesini oturur, herkesin ettiğini sen de işlersin. İsyan, tehlikelidir. Bu devletin temelleri çok sağlamdır. Öyle bir Abdal, üç yoksul başkaldırdı diye ayağa düşmez. Ordu kaldırır. Bire kadar kırar kıyam eyleyeni... Ve dahi kendi düzenini yürütür.

KARA KADI Bu yüzden, bir kez daha soruyoruz sana Pir Sultan Abdal. Neymiş davan? Söyle ki, görelim, çözelim. Bizi yorma!

PİR SULTAN

Kalsın benim davam, divana kalsın.
Yorulan yorulsun, ben yorulmazam,
Osmanlı kadısına ben sorulmazam,
Kalsın benim davam, divana kalsın...

SARI KADI Mahkeme huzurunda, kadı divanındasın Türkmen Abdalı... Bu ne biçim konuşma, ne biçim duruşmadır? Halk arasına girer, ağzma geleni dersin. Katımıza gelir, hem bizden davacı olursun, hem davanın divana kalmasını. İşte divan, işte meydan... Aç davanı!

PİR SULTAN *(Alaylı)* Dediğin doğrudur Kadı Efendi. Ama kimi, kime dava edeceğim? O yüzden derim ki, davam divana kalsın... Yoksa buracıkta görmeye kalksak, işte o zaman iş, sizin dediğiniz yere varır. Ve de altında kalan siz olursunuz. Neden derseniz, haksızlığınız gökyüzünü ağıp geçmiştir de ondan!..

KARA KADI Kime ne haksızlık etmişiz? Şeriattan şaştığımız görülmüş mü bizim?

PİR SULTAN Hem de nasıl?

SARI KADI Tövbe de!

PİR SULTAN Sizin adınıza mı? Tövbe!.. Hiç haklıdan yana oldunuz mu? Daha dün gördüğün dava hak mı sence? Halk burda. Köylü de... Murtaza Efendi yoksulun tarlasını işgal eder. Sen eline köylüler işgalcidir diye fetva verir sürdürüp attırırsın yüz yıllık topraklarından yoksulu. Mîri maldı orası. Devletindi... Ve devlet, yoksulunu gözetende devlet olur. Zengini gözetmeye duranda yıkıma durur. Bunları bilmez misin? Hadi bunları bilmezsin, Murtaza Efendi'yi de mi bilmezsin? Senin icarcın, mütesellimin değil midir?

SARI KADI Ben devlet adına iş görürüm. Kim ki fazla verir icarı, o tutar mülkü. Benim bir dahlim yoktur!

PİR SULTAN Ya aldığın rüşvetler?

KARA KADI Tövbe de! Divandasın! Hüküm divanında, çarpılırsın.

PİR SULTAN Seni çarpmayan şeytan, bana hiç dokunamaz, tasalanma Kadı Efendi. *(Boğos'un üstüne yürür)* Ya senin işlerin?

BOĞOS *(Ürkek. Korunur. Bakınır.)* Ben...

PİR SULTAN Bu tefecinin ne işi var divanda? Ortağınızdır he mi? Müslümanlara faiz haram olduğundan kendi elinizle işletemezsiniz rüşvetlerinizi. Ama bir kefereyle ortak olup, yoksulu soymak mubah oluyor öyle mi? O zaman ticaret mi oluyor bunun adı?

SARI KADI Ticaret oluyor elbet. Kitapta yeri vardır. Ben Boğos Efendi'ye mal satıyorum. O da bana karşılığında para veriyor. Para emaneten onda duruyorsa vebali olur mu?

PİR SULTAN Hele hele!.. Sen bu gerekçeyle, bu dünyada kulları kandıramamaktasın Kadı Efendi! Öte dünyada Yaradan'ı kandıracağını nasıl umarsın?

KARA KADI Sana hesap verecek değiliz. Sen kendi işlediğini anlat ve dahi bundan öte dinsizlik, fesatlık ve ha-

inlik etme!

PİR SULTAN Asıl dinsiz, fesat ve hain sizsiniz!

SARI KADI Söz dinlemez misin sen! Kaç yol hatırlattık. Burası yüce divandır. Besmelesiz girilmez, saygısız durulmaz. Eğer biraz daha ileri gidersen seni, devlet büyüklerine hakaretten, küfürden, zındıklıktan yargılayıp cezalandırılman için hüküm çıkarırım. Çünkü inandım, iman eyledim ki halkı kışkırtan, onların yoldan çıkıp sapkınlığa düşmelerine neden olan sensin.

KÖYLÜLER *(Gülüşürler)*

KARA KADI Gülüşünüzden bellidir ki bu zındık hepinizi zehirlemiştir. Şimdi sizleri de cezalandırırım.

PİR SULTAN Halkı kışkırtan benim öyle mi?

SARI KADI Elbette sensin.

PİR SULTAN Bir koyundan kaç post çıkar, söyler misin?

KÖYLÜ Bir post Pirim...

PİR SULTAN Öyledir de, önce mülteziminizi yollayıp köylünün ürününün üçte birini aldırmanız niye yetmez? Ardından asesiniz gelir, hakkını ister. Tahsildar sıraya girer, bulduğunu alır. Geriye kalanın tamamına da tefeciniz, ortağınız el koymaya sıvanır. Ne yer bunu üreten? Nasıl yaşar? Ve dahi sizin zevk-ü sefanız karşısında nice boyun büker? Hiç düşünür müsünüz?

KARA KADI Âli Osman böyle yasa kıldıysa, uymak herkesin boynuna borç. Efendi efendi gibi yaşar, yoksul yoksulcasına...

PİR SULTAN Ve de boynunu büküp ölümü bekler he mi? Âli Osman, tüm eşkıyasını halkın sırtına bindirmeye mi saltanat eyler?

KARA KADI Tövbe estağfirullah... Tövbe estağfirullah... Ağzını nerelere çalmakta. Kendine gel Türkmen Abdalı. Ağzından çıkanı işit. Yoksa dinden imandan çıktığın yetmez, canından da olursun.

PİR SULTAN

Koca başlı Kara Kadı,
Sende hiç din, iman var mı?
Haramı helali yedin,
Sende hiç din iman var mı?

SARI KADI Fetvayı hak etmiştir. İnsanlığa yaraşmaz iştedir.

PİR SULTAN

Fetva verdin yalan yulan,
Domuz gibi dağı dolan,
Sırtına vururum palan,
Senin gibi hayvan var mı?

KARA KADI İmanı fasık olmuştur. Ameli küfre karmıştır.

PİR SULTAN

İman eder, amel etmez,
Hakkın buyruğuna gitmez,
Kadılar yaş yere yatmaz,
Hiç böyle Kör Şeytan var mı?

SARİ KADI Dine, diyanete karşı... Devlete düzene karşı...

MOLLA Nankörlük haramdır!

PİR SULTAN

Pir Sultan'ım zatlarımız,
Gerçektir şöhretlerimiz,

HALK

Gerçektir şöhretlerimiz...

PİR SULTAN

Haram yemez itlerimiz...

HALK *(Yineler)*

Haram yemez itlerimiz...

PİR SULTAN

Bu sözümde ziyan var mı?

(Hızla döner. Çıkar)

HALK

– Var mı?

– Var mı?

– Var mı? *(Sözcükleriyle, Pir Sultan'ı izler)*

ASESBAŞI *(Arkalarından seyirtir)* Vay!.. *(Ali Baba ile Kul Himmet kılıçlarına sarılınca duraklar)* Hey!..

KARA KADI *(Kalkar. Arkalarından)* Divana... Devlete... Hizmetkârlarına... Tüccar ve dahi ulemasına küfür ha! Seni yirmi yıl Toprakkalesi'nde tutukluğa mahkûm ettim Pîr Sultan Abdal! Tiz yakalayın, atın zindana bu sapkını! *(Duraklayan Asesbaşı'nı görür)* Ne dursun Asesbaşı! Tiz yakala! Yoksa seni tutuklarım!

ASESBAŞI *(Çaresiz)* Efendimiz, fırladı gitti.

SARI KADI Hemen bir name düzelim. İletelim Padişahımız Efendimize ki kıyam var!

DİĞERLERİ Kıyam var...

KARA KADI Köylüler, esnaf ve dahi ahaliden sergerde takımı, başlarına geçen Şah Tahmabs kulu bir sapkının kışkırtmasıyla düzeni bozar.

DİĞERLERİ Bozar...

SARI KADI Tiz zamanda ordu kaldırılıp haklarından gelinmez ise, Asetane ve dahi Saltanat tehlike içredir...

DİĞERLERİ İçredir...

KARA KADI Köylüsü kentlisi, ahi'si dahisi bu sapkınlara katılmıştır. Ases yetmez, hüküm geçmez, buyruk erişmez bir bozgunluk başgöstermiştir.

DİĞERLERİ Göstermiştir...

SARI KADI Tiz zamanda, mızraklarının üstünde göğü tutacak bir ordu gönderilmez ise, Saltanat tehlikededir!

DİĞERLERİ Tehlikededir!

KARA KADI *(Divana geçer. Yazmaya başlar. Diğerleri çevresini alırlar)* Cenab-ı Hilâfetpenah-ı, Hazret-i Padişahinin hâk-i pâyine yüz sürerek...

(Sahnede ışıklar kararır)

*

ANLATICI OZAN Yolsuzda oyun çoktur. Haksız zora dü-

şende, daha büyüğüne sığınmakta gecikmez. Sivas'ta yılgınlığa düşenin, İstanbul'dan imdadına koşan bulunur. Bulunanda güçsüzden, yoksuldan, haklıdan yana davrananlar neyler? Kendi elleriyle, kendi dillerinden ve bir de dirençlerinden başka neleri vardır ki?

(Sazla)

Koca başlı Kara Kadı,
Sende hiç din, iman var mı?
Haramı helâli yedi,
Sende hiç din, iman var mı?

BAŞKA BİRİ *(Yankı gibi)*

Fetva verdin yalan yulan,
Domuz gibi dağı dolan.

BİR DİĞERİ

Sırtına vururum palan,
Senin gibi hayvan var mı?

ANLATICI OZAN

Pir Sultan'ım zatlarımız,
Gerçektir şöhretlerimiz,

UZAKTAN BİRİ

Haram yemez itlerimiz,
Bu sözümde yalan var mı?

TABLO IV.

Bir XVI. yüzyıl Paşa Konağı.
Vezirlik rütbesiyle, Eyalet yönetenlere verilen görkemli, saray benzeri bir konak görünümü.
Sedirler. Halılar. İşlemeler ve sofra takımlarıyla gözalıcı bir özellik sergiler.

ANLATICI OZAN Devlet devlet olalı, yönetim biçimi ikidir. Yönetenler, haksızdan, yolsuzdan ve güçlüden yana iseler zulüm egemendir. Haklıdan, yoksuldan ve doğrudan yana olan da bilim... Kendiniz karar verin... Hangisi daha kolaydır. Ve üç kişilik eşkıya çetesinin bir kervanı bozduğu dönemlerde, bir koca ordunun gücü nelere yeter? Asker yolsuzun buyruğuna girdi mi, haklının güçtür anlatması derdini. Güç karşısında insan, haklı da olsa neylesin. Dirense kırılacak, sinse onurundan olacak... Ama yılanı vardır, döneni, yozanı, kaçanı ve sığınanı bulunur.
Yenilgi katlanılması güç bir durumdur. Yeniden direnebilmek ise, insanın gerçekten insan olmasıyla mümkün olur. Olmakta da gerçekten... Neyleyelim? Yeryüzünde zulüm varsa, insan da var. Ve insan olanda, kaçınılmaz olanlar...

(Sazla)

Kalkın canlar bir olalım,
Münkire kılıç çalalım,
Yoksulun hakkın alalım,
Tevekkeltü Teallah!..

Özü öze bağlayalım,
Sular gibi çağlayalım,
Bir yürüyüş eyleyelim,
Tevekkeltü Teallah!..

Pir Sultan'ım geldi cûşa,
Münkirlerin aklı şaşa,
Takdir olan gelir başa,
Tevekkeltü Teallah!..

1. Sahne

SARI KADI *(Kara Kadı'yla birlikte sağ baştaki sedirde oturmaktayken kalkar. Dolanır)* Gene başladı.

KARA KADI Hani gebertmişlerdi bunu? Leşini gözlerimle gördüm diyordu Asesbaşı olacak herif!

SARI KADI Ölmemiş. İşte apaçık ortada... Gene yürüyüş eylemekte üstümüze. Gene karıştırmakta ortalığı...

KARA KADI Bu ne huyanettir, ne inattır bire kadı karındaşım?

SARI KADI Akıl alası değil... Bire kadar kırdık bu zındıkları... Tam şöyle, dilediğimiz gibi hükmümüzü yürütmeye başladık ortalık yeniden karıştı...

KARA KADI Biraz durun oturun, değil mi? Bunca kan boşuna mı döküldü? Devlet hükmünü yürütsün az biraz... Yitirilen yerine konsun.

SARI KADI Düşünce yok bunlarda. Akıl desen hiç yanlarına uğramaz. Devletle baş edeceklerini sanırlar...

KARA KADI Aldanırlar mîrim. Sürekli aldanırlar... Devleti uyuyor sanırlar. Oysa, ortalık düzene girer girmez, bunların hakkından tam gelmekliğe, Hızır Paşa Efendimiz gönderilmiştir. Neden?

SARI KADI Ne olsa, biz yabancı sayılırız bu Kızılbaş tayfasına. Bilemez, haklarında gerektiğince gelemeyiz. Ama, Hızır Paşa Efendimiz, aralarından gelirmiş...

KARA KADI Bana kalırsa karındaşım, az biraz da bundan yüz bulur bu sapkınlar. Hızır Paşa Efendimiz, bir zamanlar bu Pir Sultan zındığının müridlerinden imiş ya... Sanırlar ki, şimdi bize yüklenir de onları korur.

SARİ KADI Hakkın var. Köylünün diş göstermesi, kentlinin Pir Sultan demesi bundan olsa gerek... *(Duraklar)* İster misiniz? Dedikleri gibi çıksın! Hesap sorsun bizden. Öfkesi üstümüze sıçrasın!

KARA KADI Hiç öyle şey olur mu? Devlet sorumunu üstlenen açtan, çıplaktan ve dahi bülbüllük eylemeyi hüner sanan sapkından yana davransın, yazılı mı? Elbette bizden biri neylerse, onu işleyecektir.

SARI KADI Ya yedi yıldır sesi soluğu kesilen Pir Sultan'ın, yeniden ortalıkta dolanmasına ne dersin?

KARA KADI Çok iyi, derim. Çok bir âlâ... Hızır Paşa Efendimiz daha yerine ısınmadan, pirinin ne azgın olduğunu görür. Görende de, bizim dediklerimize inanır. İnanmaya koşulu.

SARI KADI Ya inanmazsa!..

KARA KADI İnandırmalıyız karındaşım! Biz ki, devlet görevlisiyiz. Daha da ötesi, devletiz. Paşamız da öyle...

SARI KADI Abdal'ın önünden koştuk, Paşamızın ardına dolandık mı gerisi kendiliğinden gelir.

KARA KADI Ha şöyle... Akılsız Türkmen, gül aramakta bulunsun şakımaklığa. Paşamız bir iyice duysun sesini... Bilesin öfkesini. Az biraz da biz yestehledik mi?

SARI KADI Alır başını Abdal'ın, piri bile olsa, he mi?

KARA KADI Hem de almalı...

2. Sahne

ASESBAŞI *(Telaaşla girer. Selamlarken, doğrulur)* Paşa Efendimiz yoklar mı?

KARA KADİ Yoklar. Bir şey mi vardı?

ASESBAŞI Var ki hem de nasıl?

SARI KADI De hele... Delirtme adamı!

ASESBAŞI Pir Sultan'ı yine elden kaçırdım da efendilerim!

KARA KADI Pir Sultan mı?

SARI KADI Bu da ne demek oluyor? Sen bizden habersiz Pir Sultan üstüne mi gidersin?

ASESBAŞI Evet efendilerim.

KARA KADI Bak hele... Ne zamandır, bizden ayrık iş tutmaktasın?

ASESBAŞI Paşa Efendim buyurmuştur ki...

SARI KADI Elbette buyuracak. Peki sen... Sen neden varırken bizden gizlersin, hınzır herif!..

ASESBAŞI Paşa Efendimiz...

KARA KADI Orasını anladık. Burda biz durmaktayken, bir başına kuyruk sallamaya utanmaz mısın, diye soranız.

SARI KADI Bizim aramıza nifak girerse, sonu nice olur düşünmez misin?

KARA KADI Düşünse, haberimiz olurdu.

ASESBAŞI *(Yakarır)* Efendilerim... Paşa Hazretleri, gizli kalmasını buyurduklarından...

SARI KADI Gizli mi? Eyvah! Ardımızdan tertip mi kurulur?

ASESBAŞI Vallahi, ben...

KARA KADI Sen sus! Tedbir görmek gerek kadı karındaşım. Bu akılsız tuttu geldiyse, tiz davranmalıyız.

ASESBAŞI Tutamadım... *(Kadılar rahatlayınca)* Bir oyun eyledi ki kim olsa aldanırdı.

SARI KADI Oh!.. Oh!.. Eee...

KARA KADI Neyledi? Neyledi?

ASESBAŞI Efendimiz, tiz bul getir diyende geçtim aseslerimin başına. Vardım dergâhına. Savaş beklemekteyken, oyun kuracağını hiç hesaba komadım.

SARI KADI Bak sen kurnaza. Ne etti?

ASESBAŞI Aseslerim dergâhı çevirdi. Kuş uçsa elime gelecek. Bir iyice sardıktan sonra, teslim olmasını istedim. Bir süre çıt çıkmadı içerden.

KARA KADI Tamam!.. Oyun düşünmekte...

ASESBAŞI Evet! Tuzak hazırlamaktaymış.

SARI KADI Tilkiyi ininde basan, tuzağa yakın olur. Sonra?

ASESBAŞI Sonra börkü başında, abası sırtında, boyu boyunda, suyu suyunda biri çıktı dergâhtan. Atbindi. Düştü önümüze kuzu gibi. Karargâha geldiğimizde, ne görelim? Tutup getirdiğimiz Ali Baba değil miymiş?

KARA KADI Tüh senin yüzüne! Şimdi bunu Paşa Efendimize nice söyleriz? Tutup kulağından atmaz mı seni?

SARI KADI Atarsa da haksız mı? Önceden gelip bize danışsaydın, Pir Sultan'ın böyle bir tuzak kurabileceğini sana anlatırdık.

KARA KADI Madem bizsiz iş tuttun? Paşa Efendimize de kendin söyle başına gelenleri ki Âli Osman böyle akılsızlara kalanda, elbet kıyam olur desin.

SARI KADI Desin de bütün öfkesiyle bizim üstümüze hörlesin.

ASESBAŞI *(Diz çöker)* Etmeyin efendilerim. Bundan sonra, sizden habersiz, surdan şuraya adım atmam. Yardım eyleyin!..

KARA KADI Söz mü?

ASESBAŞI Söz!

SARI KADI O zaman iş değişir... *(Kulak kabartır. Kendi kendineymişcesine söylenir)* Efendimizin iyiliğine kemlikle cevap verilmez. Doğru değil!

3. Sahne

HIZIR PAŞA *(Girer)* Oh oh!.. Görürüm ki, erenlerin tamamı hurdadır. Gerçi bir eksiğimiz daha vardır ama... *(Duraklar. Sarı Kadı'ya)* Nedir o doğru olmayan?

KARA KADI *(Atılır)* Eksiğimizi konuşurduk da Efendimiz.

SARI KADI Sizin hoşgörülü, iyilik dolu çağrınıza oyunla karşılık verilmesini doğru bulmayız.

HIZIR PAŞA Oyun mu? Nedir?

KARA KADI *(Asesbaşı'na)* Anlat!

SARI KADI *(Rahatlamıştır)* Anlat, anlat...

ASESBAŞI Efendimiz... Şey...

HIZIR PAŞA Anlatsana bire Asesbaşı!

KARA KADI *(Atılır)* Dergâhına varıp çağrıldığında, abası börkü, çarığı çuluyla seyirtip önlerine düşmüş. Meğer, aseslerinizi şaşırtırmış...

HIZIR PAŞA *(Güler)* Yerine başkasını mı yollamış?

SARI KADI Evet Efendimiz.

ASESBAŞI Sandık ki...

HIZIR PAŞA Kimmiş yerine geçen? *(İşaret eder)* Ali Baba olmasın?

ASESBAŞI Tam buyurduğunuz gibi Efendimiz.

HIZIR PAŞA Vazgeçmez azarından... Elbet Ali Baha'yı gönderecek. Biz iyilikle yanaşmak istedikçe, yüz çevirip illâki küçültecek. Bunca yıl geçti aradan. Bunca devran döndü... Unutmaz.

KARA KADI *(Fısıltıyla)* Neler oluyor kadı karındaşım?

SARI KADI *(Fısıltılı)* Eski bir hesap görülüyor, sanırsam.

HIZIR PAŞA *(Kendi kendine gibi)* Tahammülümü ölçüyor uzaktan. *(Toparlanır)* Önemli değil. Nerde Ali Baba? Tiz çağrılayın da, oturup bir halleşelim!

KARA KADI Oturmak mı?

SARI KADI Halleşmek mi?

ASESBAŞI Pir Sultan olmadığını anlayınca, saldık gitti Efendimiz.

HIZIR PAŞA Saldınız ha! Yazık... Varın bakın çevreye! Buralardadır. Bulursanız, getirin.

ASESBAŞI Siz Pir Sultan'ı istediğinizden Efendimiz...

HIZIR PAŞA Ama getiremediniz. Yerine geleni de saldınız öyle mi?

ASESBAŞI Az biraz hırpalayıp saldık Efendimiz.

HIZIR PAŞA Yanlış adamı neden hırpalamaktasınız?

KARA KADI Kulunuzun kandırılması sizin kandırılmanız

olduğundan, iştirak edene de cürüm bulaşır Efendimiz.

SARI KADI Hak etmiştir vesselam...

HIZIR PAŞA Anlaşılır ki, siz mülkü böyle budalaca yönetirsiniz. Kendinize gelin efendiler!

KARA KADI Suç kullanmızda değildir ki Efendimiz. Bir aldatmacaya gelinmiştir.

HIZIR PAŞA Ne demek aldatmaca? Devlet aldanır mıymış?

4. Sahne

PİR SULTAN *(Kulisten)* Sinirlenme bire Hızır! Yettim!

HIZIR PAŞA Kimdir o?

PİR SULTAN *(Girer)* Benim. Beni istemez miydin?

KARA KADI *(Atılır)* Hızır Paşa Efendimiz, bugüne bugün Devlet-i âlişan'ın, vezir-i bâlâ rütbesini hâiz bir yüce kişidir. Ağzından çıkanı kulağın işitsin Türkmen Abdalı.

PİR SULTAN

Biz hırka giyeriz, rütbe takmazız,
Altına, elmasa, dönüp bakmazız,
Yangın olsak, yoksul çöpü yakmazız,
Elde fener, gerçek insan ararız...

SARI KADI *(Öfkeli)* Haddini bil! *(Hızır'a)* Görürsünüz Efendimiz Hazretleri. Yılan dili, sizin huzurunuzda dahi zehir saçmayı sürdürür.

KARA KADI Dergâhta, bârgâhta, çarşıda, pazarda, selamda, divanda bilmez. Her yerde, hakaret eder devletin mülki, kazai ve dahi ilmî erkânına...

PİR SULTAN Devletin, mülki, kazai ve ilmî erkânı hırsız, yolsuz ve soyguncu olanda, benim gibilere de sövmek düşer erenler, yoksulun hakkını aramak düşer.

HIZIR PAŞA Kavgaya biraz ara verseniz Pirim. Hoş gelmişsiniz bile diyemedik. Safalar getirmişsiniz. Uzaktan gelirsiniz. Yorulmuşsunuzdur. Buyrun oturun.

SARI KADI *(Ürkek)* Oturmak mı?

KARA KADI *(Fısıltılı)* Kazığa kakacağına...

HIZIR PAŞA *(Sert)* Susun! *(Pir Sultan'a)* Oturun!

PİR SULTAN Yok Hızır! Oturmaklığa değil... Askerle çağırdığına göre, benden ne istediğini öğrenmeye geldim. Ben böyle rahatım. Bilmez misin, biz yol erenleriyiz.

HIZIR PAŞA Bir yanlışlık olmuş olsa gerek Pirim. Ben sizi soframa çağırılamıştım. Asesler yanlış iş görmüşler, hem sizi, hem Ali Baba dedemizi müşkile sarmışlar.

PİR SULTAN Sen ki, bizi darda da, yârda da görmüş kişisin Hızır. Aklının gerisindeki düşünceleri dolandırıp duracağına, deyiver de ferahla... Yoksa Ali Baba da, ben de müşkilden kaçan âdemler değiliz. Müşkil bize olsun. Yeter ki yoksul sevince yol bulsun. Sen niyetini de hele!

HIZIR PAŞA Niyetim açık değil mi? Buralarda yeniden kıyam olmuş. Bildirildiğine göre, kıyamın da başını siz çekermişsiniz. Doğru mudur?

PİR SULTAN Amacın beni sorguya çekmekti he mi? Anlarım! Osmanlı kendi memurlarına da güvenmez olmuş sonunda. Kıyam denende, yoksulun üstüne haksız vardığını anlamaya başlamış ki vezir gönderir incelemeye.

KARA KADI Sen söz dolandırma efendi!

SARI KADI Madem ki Paşa Efendimiz sordular, cevap ver!

HIZIR PAŞA *(Sert)* Siz karışmayın! Kıyam olduğu doğru mu?

PİR SULTAN *(Kadıları gösterir)* Bunlar kefereyle ortaklık kurup halkın üstünde eşkıyalık eylerlerse, daha çook kıyam olur Hızır.

SARI KADI Yalan! Biz yasa üzre iş yaparız.

KARA KADI Hiçbir zaman keyfi davranmadık. Hiçbirinizin haksızlık ettiğimize kanıtı yoktur.

PİR SULTAN Tut ki elimizde berat yoktur. Ama, şu görkem, şu saltanat, bunca yoksula ödetiliyorsa, temelden haksız, kökünden yolsuz, sapına kadar hırsız değil mi-

dir? Ve de buna göz yumanla, yapan ortak olmaz mı?

SARI KADI Ağzını topla! Çok olmaktasın. Paşa Efendimize!

HIZIR PAŞA *(Kadı'ya)* Otur efendi. Kışkırtmaya kalkışma. Zaten Pirimiz, yeterince uğraşır.

KARA KADI Bu hep böyle densizdir Efendimiz. Ne yer bilir, ne kişi tanır. Ağzına geleni çıkarır...

HIZIR PAŞA Size karışmayın dedim! İyi bitecek işi, kötüye sarmaktan kimse yarar görmez.

PİR SULTAN Görürüm, bilginin üstüne eklemişsin Hızır! Anlarım ki Osmanlı, bu kez ustasını seçmiştir.

HIZIR PAŞA İlk kez azarınızdan sıyırtırım Pirim! Hele oturun, biraz lokmalanalım. Bunları sonra konuşuruz.

PİR SULTAN Sana övgü gelen, gene yergidir Hızır! Ben senin sofrana oturamam.

HIZIR PAŞA Neden?

PİR SULTAN Her lokmada bin yetimin kanını, her çanakta bin yoksulun canını görürüm de ondan. Siz yiyebilmekteyseniz afiyet olsun.

SARI KADI Şimdi de size sıvanır Efendimiz.

KARA KADI Allah aşkına söyletmen şunu!

HIZIR PAŞA *(Azarlar)* Söz anlamaz musunuz? Karışmayın derim! Bu benim işim! Efendimize söz verdim. Pirimin derdini iyilikle kotaracağım. Beyitleriniz, nefesleriniz, dûvazlarınız Efendimiz katında da beğeni toplamıştır. Okur dediklerinizi. Üzülür. Haindir, ama bu kelle sağ kalmalı; bu nefesler sürmeli, buyurur. Sizden dileğim vardır. *(Kadıları süzer)* Münafıkların çoğalmıştır. Ardınca sürekli işlerler Hünkârımızı. Korkarım başına bir iş gelir. Üzülürüm...

PİR SULTAN

Koyun beni hak aşkına yanayım,
Dönen dönsün, ben dönmezem yolumdan,
Yolumdan dönüp de mahrum kalmayım,
Dönen dönsün, ben dönmezem yolumdan...

Kadılar, müftüler fetva yazarsa,
İşte kement, işte boynum asarsa,
İşte hançer, işte başım keserse,
Dönen dönsün, ben dönmezem yolumdan...

HIZIR PAŞA *(Kalkar)* Dönmezliğini bilmeyen var mı Pirim? Dönmeni istemek, kimin haddine? Derim ki, fitne durana, sen de sessiz kal. Çekil dergâhına. Müridlerini eğit. O zaman, yasaların koruması altında olursun. Söz! Kimse zarar veremez sana. Ben de gönül rahatlığıyla Efendimiz Hazretlerine bildiririm ki, hakkınızda bildirilenler tamamıyla yalandır. Siyasete karışmamakta, sadece müridlerinizin yetişmesi için uğraşmaktasınız.

PİR SULTAN Bire Hızır! Hiç öyle şey olur mu? Kişi gözünün önünde haksızlık, yolsuzluk gökyüzüne ağıp gitmekteyken, kendi kaygısına uslu uslu durur mu? Sen ya da sultanın beni kötü belleyecekmişsiniz ne gam... Söz veriyor musunuz bana? Söz veriyor musunuz ki, haksızın hakkından gelecek, yolsuzun cezasını vereceksiniz?

HIZIR PAŞA Elbette! Biz buraya bunun için gönderildik.

PİR SULTAN *(Kadıları gösterir)* Öyleyse bunların sofranda ne işi vardır? Haksızlığın, yolsuzluğun başını sofrana ortak edip beni de pay kapmaya nasıl çağırırsın? Madem söz vermektesin, sözünü tut. Bunların işlediği suçların biri bile idamlıktır. Ve cezalarını da görelim.

KARA KADI Bak zındığa!

SARI KADI *(Fırlar)* Haddini bilmez!

HIZIR PAŞA Ama bunlar, devlet görevlisi, Vilâyet sorumlusudurlar.

PİR SULTAN Öyle olanda, haksızlıkları daha bir büyük, yolsuzlukları büsbütün suç olmaktadır ya! Hak düzenini, hak paylaştıran bozanda benim sessizliğim ona ortak olmak değil midir? Sen hakkı arayacağına, beni susturmayı yeğlersin. Neden? Çünkü, sen de ortaksın.

HIZIR PAŞA Sen beni hep kötü belledin efendi!

PİR SULTAN Kötüye kulluk eden, kötünün bayağısıdır!

HIZIR PAŞA Oysa ben ikrarım üzre kalmaya çalışırım. Sana kötülük gelsin istemem. Ne var ki, düzen böyle kurulmuştur. Devlet görevlisi olarak yükümümle, ikrarım çatıştığında, devleti seçmeye zorunluyum. Bu yüzden, beni zorlama Pirim! Gel önerime kulak ver. Yoksa...

PİR SULTAN

Döndünmü ki, benden yüzü dönesi,
Ben seni yoksulun yoluna saldım,
İkrarı boynuna kemend olası,
Ben seni yoksulun yoluna saldım...

Yürü bire yüze gülücü,
Bizi görüp yadelleri sevici,
Boynuna uğrasın hakkın kılıcı.
Ben seni yoksulun yoluna saldım...

HIZIR PAŞA *(Doğrulur)* Demek öyle!.. Bakalım, zindan nimetle karşılaştırılır mı? Tez atın Toprakkale'ye... Hakkındaki hüküm neyse, uygulansın...

PİR SULTAN Bizim zindanımız, haksızlığa susmaktır Hızır! Sizin cennetiniz ise haksızlık... Biz yoksulu çaresiz görende ölürüz. Siz çaresizi soyarsınız acımadan... Kadıların hırsız, valilerin irsiz olduğu bir yerde, zindan paklanmaktır. Paklamaktasın bizi, sağ ol. Korkutacağını mı sanırdın...

HIZIR PAŞA *(Asesbaşı'nın duraksaması üzerine)* Tez alın, atın zindana, ne durursunuz?

ASESLER *(Tutmak için ilerler)*

ASESBAŞI *(Yaklaşır)* Efendim!..

PİR SULTAN *(Sakınır)* Yol göster!..

(Aseslerle çıkar)

HIZIR PAŞA *(Arkasından)* Demek zindan paklar seni... Paklan öyleyse! Demek ikrarını kendin lanetlersin?

Kendi ateşinle yan da görelim. Demek kendini üstün sanırsın? Biraz çürü de, sarını sına bakalım! Kişinin daha iyi yaşamaya uğraşması suç mudur? Bir tekkede oturup, doğruluk üzre fetva vermek kolay. Ya senin için verilen fetvaları neylersin? Hünkârım Efendimize hükmün onaylatıp boynunu vurdurayım da, devlete üstünlük taslamak kolay mı, anla!

SARI KADI İşte devletin fendi böyle olmalı. Vezirlik, böyle bir zındığı, kendi ayağıyla çukura düşürüp, kendi diliyle tuzağa sokma hünerinde yatar. Saolunuz Efendimiz... Allah sizi başımızdan eksik etmesin. Devletimize bağışlasın ki, bir nice sapkın varsa, tir tir titresin.

KARA KADI Göz açıp kapayana hakkından geldiniz Efendimiz. Hiç fırsat bulamadı. Amma, ürkerim, zindana tez alışa. Alışa da, Sivas'ı bize dar ede...

HIZIR PAŞA Sivas büyük efendi! Toprakkale, Sivas'ta bir nokta!

SARI KADI Efendimiz hurdayken, evelallah parmağını bile kıpırdatamaz hain. Daha o deprenmeden, gerekeni yapıverir.

HIZIR PAŞA Yapanız. Tadını kaçırırsa, kendi bileceği iş. Biz şimdi şöyle bir dinlenip, nefeslenelim. Bir meclis-i dilârayı çoktan hak ettik. *(Ellerini çırpar)*

(Sahne kararır)

TABLO V

Kadılar Divanı haline gelir.

1. Sahne

ANLATICI OZAN Bilincinde özgür olanı tutuklayacak zindan, yüreğinden tutsak olanı özgür kılacak yasa var mıdır? Olmayanda, işler bir çaynaşır ki, ayırabilene aşkolsun... Tutan haksızsa, güçlü de olsa asıl tutsaktır... Tutulan haklıysa, yoksul olması ne gamdır... Gayri tutsakla tutan, birbirine bağlıdır ki, kim kimin eline gelmiştir belirsiz. *(Sazla)*

Artar eksilmeyiz, zindanlarında,
Kolay değil derdim, ucu derinde,
Hunhan ırmağında, Karaburun'da,
Vururam, vur uranı kardaş, öfkem kındadır...

Dirliğim, düzenim, umudum, canım,
Solum, sol tarafım, dinim, imanım.
Benim beyaz unum, ak güvercinim,
Bilirem, bilirem kardaş, gelen gündedir...

(Sahne aydınlanır. Kadılar oturmaktadır)

KARA KADI *(Kalkar. Dolanır)* Duymaktasın değil mi? Her bir yandan üstümüze kan sıçratır bu Abdal zındığı... Gün günden çoğalır sesi... Azar!.. Daha ne bekler Hızır Paşa Efendimiz? Neden burmaz boynunu, koparmaz kopasıca dilini?

SARI KADI Bilen mi vardır? Uyku durak kalmadı efendi karındaşım. Yolda, belde, divanda, hanemde, hep Pir Sultan dinlemekten usandım. Varalım Paşa Efendimize.

KARA KADI Arz eyleyelim durumu. Hemen bir divan kuralım.

SARI KADI Katli vaciptir deyi, çekelim dara...

KARA KADI Bakalım, ondan sonra da, ötebilmekte mi?

SARI KADI Sen demiştin o zaman. Zindana alışanda, Si-

vas'ı bize karşı dillendirir, demiştin.

KARA KADI İşte! Dediğim çıktı. Sivas bize dar gelmekte.

SARI KADI Elbet bir düşündüğü vardır Efendimizin. Nasıl oyun etti, Abdal'a? Nasıl iyilikle başlayıp, şahin gibi kaptı indirdi zindana? Yine öyle bir şey kurmaktadır.

KARA KADI Öyle ise iyi. Amma, korkarım, Paşa Efendimiz de, böyle olacağını bilmemekte idi.

SARİ KADI Öğrendi. Anladı ki, Pir Sultan acınası değildir. Tersine, yerin yedi kat altına konulsa, diri kaldıkça, din için, devlet için, giderilmesi zorunlu bir tehlikedir.

KARA KADI Bunu anladıysa... Bir anladıysak...

2. Sahne

ANLATICI OZAN *(Sazla)*

Her sabah, her sabah an karib devran,
Ne hûb, dertli dertli ötersin bülbül,

BİR BAŞKASI

Gafildim de, bir taş çıktı elimden,
Vaden tekmil imiş, yatarsın bülbül...

BİR DİĞERİ

Yumurtan cılk imiş, zaydır emeğin,
Sana haktan geldi, budur dileğim,
Bülbül olmayınca, gülü neyleyim,
Vaden tekmil imiş, yatarsın bülbül.

BİR BAŞKASI

Sana senden oldu, hiç benden bilme,
Bir taş değmeyilen düşüp de ölme,

ANLATICI OZAN

Sefil Pir Sultan'ım kusura kalma,
Vaden tekmil imiş, yatarsın bülbül...

HIZIR PAŞA *(Söylenerek girer)* Gündüzü geceye kardı bir iyice. Gâh tehdit eder hepimizi. Gâh, yürek paralayan ağıtlar yakar. Kendi kendini bülbül eyleyip, kendi canına ağlaşır sanırsınız. Değil! Bize küfreylemekte ince-

den. Anlamayız sanır.

KARA KADI Aldanır elbet Efendimiz Hazretleri.

SARI KADI Gece uykumuzu çekti aldı elimizden Efendimiz. Gündüz durağımızı... Nerdeyse, divanda dava gördüğümüz sanıkla, tanık dahi bu imansızın nefeslerini söyleyecek.

HIZIR PAŞA Hani söylerse şaşmam. Ben bile kendimi kaç kez yakaladım mırıldanırken. Olası mı?

KARA KADİ Olası Efendimiz.

SARI KADI Biz de ezberleriz farkına varmadan.

KARA KADI Öyle çok söylenir, öyle fazla tekrarlanır ki...

SARI KADI Elde değil.

HIZIR PAŞA Hakkınız var. Tez tedbir görmeli.

KARA KADI Tamamen susturmalı bunu Efendimiz.

SARI KADI Bir daha bir beyit düzemesin.

HIZIR PAŞA Kim kimin tutsağıdır şaşırdık kaldık. Biz iyilik düşündük hakkında. O ahaliden... Ahali ondan bir zaman uzak kalırsa, düşünür, vazgelir dedik.

KARA KADI Büsbütün tersi oldu Efendimiz.

SARI KADI Her bir sözü yay ise ok, kalkan ise mızrak oldu.

HIZIR PAŞA Ve eskisine göre daha bir tehlikeli hale geldi. Birken çoğaldı. Bir koca Sivas oldu. Gayri, uzatmanın manası kalmamıştır.

SARI KADI Tam gecikmek üzereyken tedbir görülür Efendimiz.

KARA KADI Allah sizi başımızdan eksik etmesin.

HIZIR PAŞA Söyleyin, getirsinler. Bir sorgudan daha geçirelim. Direnci sürmekteyse, işini bitirelim. Bitsin!..

KARA KADI Ben kendim gider getiririm Efendimiz. *(Çıkar)*

SARI KADI Her bir şeyi düşünmektesiniz Efendimiz. Büsbütün azgın bulacağınızı bilmektesiniz. Çaresiz kalanda, ölümü zorlayacaktır.

HIZIR PAŞA Zorlaması gereksiz efendi. Biz kolaylayacağız, istemekteyse... *(Gezinir)* Böyleleri ister. Daha bir etkin olabilmek için, ölümü kullanırlar. Ve aldatırlar

aklı sıra bizi. Oysa, ölüm yokluktur... Kişi unutulur. Gömülür... Anılır... Ve dahi unutulur.

ASES *(Girer. Saygılı)* Efendimiz.

HIZIR PAŞA Ne var!

ASES İstanbul'dan gelen ulak, huzura kabulünü diler.

HIZIR PAŞA Gelsin.

ULAK *(Girer. Diz çöker. Belinden çıkardığı fermanı uzatır)* Sultan Süleyman Han, sizlere ömür, cennetmekân olmuş bulunmakta. Yerine Sultan Selim Han-ı Sânî, cülûsuyla dünyamızı şereflendirmişlerdir. Yüce Hünkârımız, Taht-ı Osmanî'ye geçişleri nedeniyle, ülkesindeki bütün mahkûmlara affı şahanelerini bahşeylemişlerdir. Zindanda, kalede, bendte ve dahi kürekte bir nice tutuklu var ise, salıverilecek ve Efendimiz Hazretleri'nin ömürlerinin bereketine duacı kılınacaktır.

HIZIR PAŞA *(Fermanı üç kez öpüp, başına götürür)* Emr-ü ferman, Efendimiz Hazretleri'nindir... Allah, ömrünü daim kılsın. Allah başımızdan eksik etmesin.

SARI KADI *(Yineler)* Allah başımızdan eksik etmesin. Allah, cennetmekân Süleyman Han'dan daha fazla saltanat sürmeyi nasib eylesin. Âmin...

ULAK Bir buyruğunuz var mı Paşa Hazretleri?

HIZIR PAŞA *(Ortaya)* Bakın! dinlendirin, doyurun ulağı...

ULAK Sağ olun. *(Gerileyerek çıkar)*

SARI KADI *(Kaygılı)* Şeytan tüyü var bu zındıkta. Tam zamanında affı şahaneye mazhar olmakta. *(Duraklar)* Şimdi bağışlayacak mısınız bu sapkını Efendimiz? Hiçbir şey olmamış gibi elini kolunu sallaya sallaya gitmesine izin mi vereceksiniz?

HIZIR PAŞA Padişah fermanını kendi kulaklarınla duydun Kadı Efendi.

SARI KADI Ben de ondan endişelenirim ya Efendimiz... Ferman uygulananda, her bir şey bunun kerametine verilir. Verilende, daha bir artar azgınlığı. Daha bir çoğalır kuyruğundakiler.

HIZIR PAŞA Devlet böyle buyuranda bize uymak düşmez mi?

SARI KADI Düşer elbet. Ama, bu bir hain, bir zındık, bir casustur Efendimiz. Mülkü bölmek ister. Bölüp de bir yarısını Şah'ına sunmayı kurar. Bırakamayız... Hünkârımızın ömür ve dahi saadetine değil, kötülüğüne çalışır. Bütün tutukluları salar, bunu daha bir derine indiririz, olur biter!

HIZIR PAŞA Sen Pir Sultan'ı, bir kötü suçlu sayarsın galiba Kadı Efendi. Bugün olmazsa, yarın devlet her bir şeyi öğrenir. Öğrenende, cevabın ne olur?

SARI KADI Haklısınız Efendimiz. *(Çaresiz)* Ama, bir yol bulmalıyız. Bulamazsak, Sivas içre, iki paralık olur itibarımız. Olmasa da, etmenin bir yolunu bulur bu...

HIZIR PAŞA Bir yolu var elbet.

SARI KADI Var mı?

HIZIR PAŞA Arayan, belasını da mevlasını da bulur denilmemiş midir? Hele gelsin. Bir sorgulayalım... *(Buyurur)* Yaz hele! "Sivas sancağında, Padişahımız Efendimizin ömrüne dua edilsin diye, affı şahane ilan edilmiştir. Bundan öte, kim ki haddini bilmez, bölücülük eder, Padişahımızdan gayrı efendi tanır, suret-i kat'iyede giderilecektir." *(Bekler)* Tiz tebyizet... Ver münadilerin eline. Yolda duysun Pirimiz! Düşünmeye fırsat bulsun ki, oyun keyfiyle oynansın.

SARI KADI *(Doğrulur)* Emriniz başım üstüne Efendimiz... Pir Sultan, imkânı yok bu tuzağı atlayamaz. *(Çıkar)*

HIZIR PAŞA *(Kendi kendine)* İstemiyorsa elbet. İstemiyorsa..

3. Sahne

ANLATICI OZAN *(Sazla)*

Sinem üstü ateş oldu, od oldu,
Yaktı muhannedin acı sözleri,
Hızır Paşa'nın ettiği derd oldu,
Yaktı muhannedin acı sözleri...

Seni şekva edem Urum Beyi'ne,
Bakmıyon mu şu sinemin dağına,
Hançer oldu yüreğimin bağına,
Kaktı muhannedin sözleri...

Pir Sultan Abdal'ım vadem yeterse,
Pirim gelir salacamdan tutarsa,
Karış karış üstümde ot biterse,
Çıktı muhannedin sözleri...

(Sahne aydınlanır.
Hızır sedirde, Kadılar divanda oturmakta. Pir Sultan, arkasında iki Ases'le ortaya diz çökmüş durumdadır)

PİR SULTAN Kurnazlığını bilirim Hızır. Yolda duyduklarımla bir kez daha öğrendim ki çıkarını bulmakta üstüne yoktur. Osmanlı'nın seni neden seçtiği belli.

HIZIR PAŞA Devlet sorumu çok bir zordur Pirim. Yeri geldiğinde aslan gibi güçlü, yeri geldiğinde tilki gibi kurnaz olmadın mı haine yol verirsin.

PİR SULTAN Anlarım... Anlarım da, Padişah fermanını ucundan alıp değiştirmek nicedir, bunu çözemem.

HIZIR PAŞA Hiçbir şey değiştirilmiş değil efendim... Efendimiz ne buyurduysa, o işlenmektedir. İkrar ister kullarından. Kulluğa ikrar ister. Ve dahi verebilen affı şahaneyi hak eder.

PİR SULTAN Veremeyen?

KARA KADI Gitti gider!..

SARI KADI Gider ki, gittiği yerde neyler, bilinmez...

PİR SULTAN İkrarı nasıl verecekmişiz?

KARA KADI *(Hızır'a bakar)* Nasıl?

SARI KADI *(Kendi kendine)* Paşa Efendimiz düşünmüştür.

HIZIR PAŞA Tanıklık etmek isteriz. İmdi bize üç nefes diyeceksiniz. İçinde "Şah" adı geçmeyecek...

PİR SULTAN Sonra!..

SARI KADI Amanın... Sığınacak...

KARA KADI *(Kendi kendine)* Bir ipte iki canbaz...

HIZIR PAŞA Fermanı duydunuz.

PİR SULTAN Demek bir tek şartınız vardır. Tutarsam, elimi kolumu sallaya sallaya çekilip gideceğim öyle mi?

HIZIR PAŞA *(İrkilir)* Pirim, devlet kendi katında sağlam kanıt ister. Uyun! Gayri Süleyman Han cennetmekân olmuştur. Selim Han-ı Sâni bir yarar kişidir ki, tahta cülus eylemiştir. Geçeni geçti beller. Ayağının tozuyla afı şahane çıkardıysa barış ister. İtmeyin!

KARA KADI Uzatma Türkmen Abdalı...

SARI KADI Eline geçen fırsatı kullan. Yeniden ahaliyi kışkırtmanın bir faydası yoktur. Paşa Efendimiz burda bulundukça, baş kaldıran kınlır, bilmez misin?

PİR SULTAN Şimdi bu dediklerinizi kaydettiğinize göre, benim dediklerimi de yazıp, Hünkâr'a mı yollayacaksınız?

KARA KADI Elbette!

SARI KADI Başka ne olabilir?

HIZIR PAŞA Evet!

PİR SULTAN Öyleyse benim de bir şartım vardır.

KARA KADI Buyur...

HIZIR PAŞA Şart koşmanın zamanı değil Pirim. Uyma şeytana. Gel, uzlaş devletle. Örnek ol yoksula. Barış kurulsun...

SARI KADI Geçmiş unutulsun. Yeniden dirlik düzenlik olsun.

PİR SULTAN Şartım ağır değil. Söz isterim sizden. Sözümü hiç kesmeden sonuna kadar kayda geçeceğinize söz verin.

KARA KADI Bir buysa...

SARI KADI Zaten geçeceğiz.

HIZIR PAŞA Neden zorlarsın devleti? Neden uyar gitmezsin?

PİR SULTAN Bire Hızır, sana n'oldu? Kurduğun tuzağa düşmekten mi korkarsın? Bir affı şahane bunca çakalı bir anda kuzu mu eylemekte ki ben uyum göstereyim? Söz veriyor musunuz?

HIZIR PAŞA Madem başka çare yok... Buyur. *(Kadılara)* Aynen tutanağa geçirin.

PİR SULTAN Varan bir!
Hızır Paşa bizi berdar etmeden,
Açılın kapılar, şaha gidelim,
Siyaset günleri gelip yetmeden,
Açılın kapılar, şaha gidelim...

Varan iki!
Alınmış abdestim aldırırlarsa,
Kılınmış namazım, kıldırırlarsa,
Sizde Şah diyeni öldürürlerse,
Ben de bu yayladan şaha giderim...

Varan üç!
Eğer göğeriben, bostan olursam,
Şu halkın diline destan olursam,
Kara toprak senden üstün olursam,
Ben de bu yayladan şaha giderim...

(Hızır ve Kadılar ağır ağır çökerken, sahne kararır)

ANLATICI OZAN
Hızır Paşa bizi berdar etmeden,
Açılın kapılar, şaha gidelim,
Siyaset günleri gelip yetmeden,
Açılın kapılar, şaha gidelim...

Çıkarım bakarım kale başına,
Çalışanlar durmaz gider işine,
Bir ben mi düşmüşüm, can telaşına,
Açılın kapılar şaha gidelim...

UZAKTAN BİRİ
Kul olayım kalem tutan ellere,
Kâtip ahvalimi şaha böyle yaz,
Şekerler ezeyim şirin dillere,
Kâtip ahvalimi şaha böyle yaz...

BİR BAŞKASI

Pir Sultan Abdal'ım hey Hızır Paşa,
Gör ki neler gelir sağ olan başa,
Bizi hasret kodu kavim kardaşa,
Kâtip ahvalimi şaha böyle yaz...

(Sahne aydınlanır)

PİR SULTAN İşte istediğin nefesler Hızır. Bir güzel kaydını da yaptın. İmdi yetiştir fermanını, al başımızı bakalım!

HIZIR PAŞA *(Bitkin)* Ne gereği vardı bunun? Ölüm bu kadar istenesi mi?

SARI KADI Demek ki istiyor.

KARA KADI Amacı, bizi haksız düşürmek. Ölümünden sorumlu kılmak. Böylelikle dirisiyle yapamadığını ölüsüyle yapacağını hesaplar. Affı şahaneyi sıfıra indirir. İsyan körükleyeceğini düşünür.

PİR SULTAN Bir yoksul Abdal'a tuzak kurarken, böyle olacağını düşünmediniz he mi? Can bunca tatlı mı hey ödlekler. Kişi vardır, zıbanır bir dahi anılmaz. Kişi vardır, ölür dirilir... Ama sizin gibiler, cenneti burda kurmanın haramzadeliği içinde ölümden ödleri patlar. Ve de başkalarının boynuyla oynar he mi?

HIZIR PAŞA *(Toparlanmaya çalışır)* Kendi hükmünü kendin verirsin. On defa uzlaşma önerdik, yanaşmazsın.

PİR SULTAN Siz çalıp çırpmaktan vazgelmiyorsunuz da, ben neden uzlaşacakmışım? Hadi verin hükmünüzü. Basın mührünüzü de görün sonunuzu...

HIZIR PAŞA İstersin madem, yarın siyaset meydanında hesabın görüle ve dahi defterin dürüle! *(Ortaya)* Alın götürün!

PİR SULTAN *(Doğrulur)* Gidelim canlar. Durmayalım gidelim.

TABLO VI

Darağaçları Kurulmuş Bir Meydan.

1. Sahne

ANLATICI OZAN *(Sazla)*

Çıktım yücesine seyran eyledim,
Gönül eğlencesi küstü bulunmaz,
Dostlar bizden muhabbeti kaldırmış,
Hiçbir ikranında ahdi bulunmaz...

Biz de gezer idik irfanda sazda,
Biz de bulunurduk cemde niyazda,
Bize de gel oldu kanlı Sivas'ta,
Hızır Paşa bizi astı bulunmaz...

MÜNADİ Ey ahali!.. Duyduk duymadık demeyin! Yurt düşmanı, Padişah haini, dinsiz, imansız bir münkir, ilkin recmedilecek, sonra asılacaktır! Ey ahali!.. Duyduk duymadık demeyin! Yarın şafakla!

ANLATICI OZAN *(Sürdürür)*

Pir Sultan Abdal'ım destim damende,
İsmim Koca Haydar, neslim Yemen'de,
Garip başa bir hal gelse zamanda,
Orda her kişinin dostu bulunmaz...

2. Sahne

Halk, Asesler, Ali Baba, Hızır Paşa, Kadılar uygun biçimde sıralanırlar. Pir Sultan, elleri ayakları zincirli getirilir. Cellat'la birlikte darağacına yürür.

SARI KADI *(Okur)* Din-ü diyanete münafık... Şer'i şerife mugayir davranışlarından ötürü, Banaz köyünden Koca Haydar namıyla mâruf kişinin recmine ve dahi ida-

muna karar kılındı. Her kim ki, recme katılmaya, arun gibi cezalandırıla. *(Kalabalığa)* Buyrun, taşlayın!

(Kalabalık taş alıp doğrulurlar. Tam atmak üzerelerken)

ASES *(Kıpırdamadan duran Ali Baha'nın ensesine kılıcını dayar)* Ya taşlarsın, ya da kellen gitti belle! Tiz ol!

ALİ BABA *(Duralar. Bakınır. Çaresiz, avucundaki gülü atar)* Bağışla Pirim...

PİR SULTAN *(Atılan taşlara dimdik dururken, birden kıvranır)* Yandım!

(Işıklar kararır)

*

ANLATICI OZAN

Pir Sultan Abdal'ım can göğe ağmaz,
Haktan emr olmazsa ırahmet yağmaz,
Şu illerin taşı hiç bana değmez,
İlle dostun gülü pareler beni.

KALABALIK *(Kaynaşır)*

— Ne!.. Pir Sultan'ı asıyorlar...
— Üstelik bize taşlataraktan!..
— Yalancılar!..
— Alçaklar!..

HIZIR PAŞA *(Gerilerken)* Ne beklersiz! Tiz alın dara!

PİR SULTAN *(Darağacının altında)*

Yürü bire Hızır Paşa,
Senin de çarkın kırılır,
Güvendiğin padişahın,
O da bir gün devrilir.

Ben Musa'ım, sen Firavun,
İkrarsız Şeytan'ı lâin,
Üçüncü ölmem bu hain.
Pir Sultan ölür, dirilir...

(İlmeği boynuna geçirir.
Işıklar söner sönmez Son Oyun başlar)

SON OYUN

ANLATICI OZAN

Özü öze bağlayalım,
Sular gibi çığlayalım,
Bir yürüyüş eyleyelim,
Tevekkeltü Tealallah...

Bir Kuvay-ı Millici elinde silahla vurulur düşer.

Hainle fentbazın ettiği işler,
Birlikle dirliği böldü pareler,
Karayobazların gördüğü düşler,
Toplumu devleti içten yâreler...

Emekçiler ellerinde iş gereçleriyle vurulur düşerler.

Hırsız bekçi oldu kamu mülküne,
Eşkıya hükmeder ülke halkına,
Cumhuriyet muhtaç kaldı talkına,
Sahibini dalamakta köpekler...

Aydınlar ellerinde kitaplarıyla vurulup düşerler...

Sivas ellerinde dumanlar tüttü,
Van'dan Edirne'ye baykuşlar öttü,
Meydanda, zindanda nice can yitti,
İyilik, güzellik çekip de gider...

Kadınlar ellerinde çiçeklerle vurulup düşer.

Analar, bacılar kan yaş içinde,
Köylüler kentliler korku göçünde,
Gül gonca solmakta telli saçında,
Zulümün zilleti, ölümden beter...

Gençler, ellerinde çantaları vurulup düşerler...

Böyle gelse bile böyle gidemez,
Mazlumun gücüne, hiçbir güç yetmez,
İsrafil Sur'unu üfler üflemez,
Öldü sanılanlar, hep dirilirler...

Ozan, elinde sazıyla vurulup düşerken, hepsi birden güncel tabu ve yasaklara direnmeyi öneren,

"TAM BAĞIMSIZLIK,
GERÇEK ÖZGÜRLÜK,
HALK EGEMENLİĞİ,
EKSİKSİZ DEMOKRASİ,
ONURLU YAŞAM,
GREVLİ TOPLU SÖZLEŞMELİ DÜZEN,
EMPERYALİZM ve KAPİTALİZME KARŞI OMUZ OMUZA
BASKISIZ SANSÜRSÜZ MUTLU BİR ÜLKE"

benzeri pankartlarla aynı anda ayağa kalkarlar ve hep bir ağızdan:

Kalkın canlar bir olalım,
Münkire kılıç çalalım,
Yoksulun hakkın alalım,
Tevekkeltü Tealallah...

SON

Lozan,
Kurtuluş Savaşı'nı kazanmış kumandanlardan İsmet Paşa'nın,
Lozan Andlaşması süresince Türk heyetine
mağrur ve saygısızca davranışta bulunan
Batılı büyük güçlere karşı
sergilediği tarihsel onurlu direnişinin,
günümüzdeki gelişmelere ibret olacak
başarılı bir sahne uyarlaması...

Pir Sultan Abdal,
Anadolu halkının dönemin yöneticileri,
kadıları, ağaları, din adamları tarafından gördüğü
zulme, haksızlığa, sömürüye karşı durmuş,
bu uğurda ölüme korkusuzca gitmesiyle
efsaneleşmiş bir halk ozanının
yaşamını yansıtan bir destan-oyun.

978 975 778586-5
9 789757 785866